

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 5 listopada 2014 r.

Poz. 4611

UCHWAŁA NR LXII/363/2014 RADY POWIATU W LUBINIE

z dnia 29 października 2014 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2014-2017”

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 7 i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013 r. poz. 595 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Powiatu w Lubinie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje „Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2014 - 2017”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza Zarządowi Powiatu w Lubinie.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 29 października 2014 r. i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady Powiatu:
K. Kosztyla

Załącznik do Uchwały Nr LXII/363/2014
Rady Powiatu w Lubinie
z dnia 29 października 2014 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LUBIŃSKIEGO NA LATA 2014–17

WPROWADZENIE

Istniejące w Polsce prawo nakłada na władze samorządowe wszystkich szczebli obowiązek cyklicznego opracowywania programów opieki nad zabytkami dla terenów właściwych obszarom ich działania[#]. Wg ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, programy mają być sporządzane co cztery lata, a proces ich realizacji i rezultaty jakie przynoszą są monitorowane w trakcie i po zakończeniu trwania okresu programowego, co daje asumpt do oceny podjętych działań i umożliwia podjęcie decyzji dotyczących ewentualnych korekt, czy zmian, które należy wprowadzić w następnych programach.

Niniejszy **Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2014–2017** jest już kolejnym dokumentem, zajmującym się kwestią ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu. Stanowi on kontynuację Programu opracowanego na lata 2010–2013[#], w którym wytyczono główne cele polityki władz samorządowych w tej dziedzinie oraz określono kierunki działań, sprzyjające realizacji założonych celów.

Sprawozdanie z realizacji pierwszego Programu, przeprowadzone zgodnie z obowiązkiem ustawowym, potwierdziło potrzebę i celowość tworzenia dokumentów ujmujących wszechstronnie problematykę dziedzictwa kulturowego na danym terenie. Dowiodło również prawidłowości nakreślonych w Programie na lata 2010-2013 kierunków rozwoju i podjętych w ich ramach działań, których następstwem były konkretne efekty, np. poprawa stanu technicznego zabytków. Szczegółowe dane na temat przedsięwzięć podjętych w minionym okresie (2010-2013), zamieszczono w rozdziale XI obecnego Programu, pt. „Realizacja i finansowanie przez powiat lubiński zadań z zakresu ochrony zabytków”.

Obowiązujące w Polsce przepisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego uległy zmianom w stosunku do stanu prawnego obowiązującego w momencie opracowywania poprzedniego Programu. W 2010 r. wprowadzono ważną nowelizację ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, niosącą istotne skutki w procesie zarządzania dziedzictwem kulturowym na wszystkich szczeblach samorządu lokalnego i w codziennej praktyce służb konserwatorskich. Kwestię zmian w prawie omówiono w podrozdziale II rozdziału IV: „Uwarunkowania prawne”.

Proces zatwierdzania Programu i wdrożenia go do realizacji jest identyczny jak w przypadku jego poprzednika — po zatwierdzeniu przez delegaturę legnicką Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu, przyjęty uchwałą przez Radę Powiatu, Program staje się dokumentem prawa miejscowego i obowiązującym elementem polityki samorządowej.

Ileokroć w tekście pojawia się określenie Program oznacza to **Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2014–2017**. Za każdym razem, kiedy w tekście występuje określenie Ustawa, oznacza ono **ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Do Programu dołączono aneks z aktualnymi[#] danymi na temat obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie powiatu, udostępnionymi przez Delegaturę Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Legnicy.

I. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawowym aktem prawnym regulującym problem ochrony zabytków w Polsce jest *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2003 r. nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Ustawa określa powinności i kompetencje administracji publicznej w kwestii ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami, różnicując je w zależności od szczebla władzy samorządowej. Wspólnym i podstawowym zadaniem na każdym poziomie samorządu lokalnego jest obowiązek sporządzania **programów opieki nad zabytkami**[#]. Wg Ustawy: wójt, burmistrz, starosta, prezydent miasta, czy marszałek województwa, powinni raz na 4 lata sporządzić program opieki nad zabytkami zlokalizowanymi na podległym im terenie. Zgodnie z założeniami ustawodawcy programy mają na celu w szczególności:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W Ustawie określono również tryb nadawania programowi opieki nad zabytkami mocy prawnej i sposób jego monitorowania. Program, po zaopiniowaniu przez właściwy urząd Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty uchwałą przez radę powiatu. Z realizacji programu zarząd powiatu sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie do akceptacji[#].

II. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają **artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej** :

„Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”.

Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa, wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe, następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z 23 lipca 2003 r. powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii Europy. W działania w sferze ochrony zabytków i opieki nad dziedzictwem kulturowym włączone zostały zarówno organy rządowe i instytucje państwowe pod nadzorem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jak i władza samorządowa wszystkich szczebli, instytucje naukowe i organizacje pozarządowe, a także indywidualni przedstawiciele społeczeństwa (np. właściciele obiektów zabytkowych, społeczni opiekunowie zabytków,

pasjonaci i miłośnicy historii). Kolejne zmiany wprowadzane do Ustawy, a szczególnie nowelizacja z 18 marca 2010 r.[#], urealniły nowe prawo przystosowując je do codziennej praktyki i dostosowały je ostatecznie do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej.

II. 1. MIĘDZYNARODOWE DOKUMENTY OKREŚLAJĄCE ZASADY I METODY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego doczekała się licznych uregulowań w prawie międzynarodowym. Standardy i normy międzynarodowe w tej dziedzinie określone są

w konwencjach, rekomendacjach lub deklaracjach. Dokumenty te stanowią zbiór wskazań, które państwa-sygnatariusze, w tym Polska, uwzględniają w ustawodawstwie swojego kraju.

Konwencja, po ratyfikowaniu, jest dokumentem o wiążącej mocy prawnej dla państwa-strony. *Rekomendacje i deklaracje UNESCO dotyczą, m.in.: opieki nad tradycyjną kulturą i folklorem, zabezpieczenia ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego, ochrony historycznych przestrzeni oraz ochrony piękna i charakteru krajobrazów kulturowych i miejsc historycznych, określają międzynarodowe reguły badań archeologicznych, zwracają uwagę na zjawiska umyślnej destrukcji dziedzictwa, podkreślają szacunek do kulturowego różnicowania społeczeństw, podkreślają wagę odpowiedzialności współczesnej generacji wobec przyszłych pokoleń w aspekcie pielęgnacji dziedzictwa kulturowego.*

Akty prawne UNESCO i innych instytucji europejskich :

1. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga 1954.
2. Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobieganiu nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, Paryż 1970.
3. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972.
4. *Konwencja w sprawie ochrony podwodnego dziedzictwa kulturalnego, Paryż 2001.*
5. Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003.
6. Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005.
7. Europejska Konwencja Kulturalna, Paryż 1954 r.
8. Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985.
9. Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992.
10. Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000.
11. Konwencja ramowa Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005 r.

Międzynarodowe dokumenty doktrynalne :

Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych (Karta Wenecka), Wenecja 1964; Międzynarodowa Karta Ogródów IFLA-ICOMOS (Karta Florencka), Florencja 1981; Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS, Toledo-Waszyngton 1987; Karta Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym, Lozanna 1990; Karta Ochrony i Zarządzania Podwodnym Dziedzictwem Kulturowym, Sofia 1996; Międzynarodowa Karta Turystyki Kulturowej, Mexico 1999; Zasady Ochrony Historycznych Budynków Drewnianych, Mexico 1999; Charter on the Built Vernacular Heritage, Mexico 1999; Charter on principles for the analysis, conservation and structural restoration of architectural heritage, Victoria Falls 2003; Zasady ochrony i konserwacji malowideł ściennych, Victoria Falls 2003; Principles for the recording of monuments, groups of buildings and sites, Sofia 1996; Xi'an Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas, Xi'an 2005; The Burra Charter - The Australia ICOMOS charter for the conservation of places of cultural significance, Burra 1979.

II. 2. KRAJOWE PRAWO POWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTKÓW

Problem ochrony zabytków w prawie polskim reguluje *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, zasady i rygory obowiązujące przy wywozie obiektów zabytkowych za granicę a także organizację organów zajmujących się ochroną zabytków.

Dokument definiuje przedmiot ochrony, czyli **zabytek**[#]. Wymienia przy tym elementy dziedzictwa kulturowego, które niezależnie od stanu zachowania, podlegają ochronie: obiekty architektury i budownictwa, dzieła sztuk plastycznych i rzemiosła artystycznego, kolekcje, pamiątki związane z osobami, miejscami lub wydarzeniami historycznymi, wytwory techniki, zabytki archeologiczne, historyczne układy urbanistyczne lub ruralistyczne, historyczne zespoły budowlane, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniczne, cmentarze, układy i formy zaprojektowanej zieleni, miejsca pamięci. *Rozróżniono pojęcia **ochrony zabytków**[#] i **opieki nad zabytkami**[#]*. Ochrona dóbr kultury jest domeną organów władzy publicznej i polega w głównej mierze na stworzeniu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających zachowanie zabytków, ich zagospodarowanie i utrzymanie. Właściciele zabytków zobowiązani są do opieki nad nimi. Realizacją tego obowiązku jest przede wszystkim utrzymanie zabytku we właściwym stanie, prowadzenie prac konserwatorskich oraz wykorzystywanie go w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości. Ochronę i opiekę nad zabytkami sprawuje się także przez zaopatrzenie dóbr kultury w dokumentację naukową, sporządzanie ewidencji i rejestrów. Niebagatelne znaczenie ma również edukacja lokalnych społeczności w zakresie właściwego zajmowania się obiektami zabytkowymi i wykorzystywania ich w zgodzie z obowiązującymi zasadami.

Ustawodawca określił w Ustawie *cztery **prawne formy ochrony zabytków***, którymi w Polsce są:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;

4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego[#].

W dalszej części ustawa nakłada na władze administracji publicznej obowiązek prowadzenia: **wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków**[#] oraz sporządzania przez samorządy wszystkich szczebli **programów opieki nad zabytkami**.

Od czasu wejścia w życie Ustawy, jej treść ulegała kilkukrotnym zmianom, z których najważniejsza pod względem merytorycznym, niosąca najdalej idące konsekwencje w praktycznej działalności na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim, była nowelizacja z 2010r.

Przyjęta 18 marca 2010 *ustawa o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2010 r., nr 75, poz. 474) wprowadza do pierwotnej Ustawy istotne zmiany, częściowo determinowane wymogami umów międzynarodowych (m.in. konwencji dotyczącej środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury), częściowo - potrzebą synergii, doprecyzowania i zunifikowania przepisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w różnych ustawach, co ma ogromne znaczenie dla codziennej praktyki służb konserwatorskich i organów samorządowych zajmujących się tą problematyką.

W nowej wersji Ustawa poddaje weryfikacji kilka grup zagadnień. Wiele miejsca poświęca się problemowi wywozu obiektów zabytkowych za granicę - zapisy w tej kwestii uległy gruntownej zmianie i zostały dostosowane do przepisów Unii Europejskiej. Jednak z punktu widzenia władz samorządowych istotniejsze są unormowania dotyczące gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami oraz nowe zasady ustalania ochrony w studiach zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Przed wszystkim ustawodawca **rozszerzył katalog form ochrony zabytków**, określony w art. 7 ust. 4, o ustalenia ochrony także w decyzji o podjęciu inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, itp. Ponadto, do art. 19 Ustawy dodany został **ustęp**

wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach, o których wyżej mowa. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie oraz inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków[#]. Ostatni zapis prowadzi do zmiany charakteru prawnego gminnej ewidencji zabytków – traktowana dotychczas wyłącznie jako materiał informacyjno-dokumentacyjny, zyskuje obecnie status instrumentu ochrony prawnej obiektów zabytkowych na danym terenie. W zakresie sposobu prowadzenia ewidencji zabytków nowelizacja określa, jakie zabytki powinny być w niej ujęte.

Nowelizacja Ustawy wprowadziła również zmiany w ustawie *Prawo budowlane* oraz w ustawie *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, polegające na **rozszerzeniu ochrony o obiekty historyczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków**, tym samym nakładając obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań inwestycyjnych i remontowych.

Znowelizowane przepisy istotne są, przede wszystkim, z punktu widzenia władz samorządowych szczebla gminnego, które odgrywają zasadniczą rolę w kształtowaniu polityki przestrzennej i w ochronie dziedzictwa kulturowego na swoim terenie. Ich kompetencją jest bowiem prowadzenie gminnej ewidencji zabytków i ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzjach o warunkach zabudowy.

Działanie Ustawy precyzują **akty wykonawcze**, zawarte m.in. w następujących rozporządzeniach ministerialnych:

1. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 30, poz. 259);;

2. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 650);

3. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. nr 89, poz. 510);

4. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. nr 113, poz. 661);;

5. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011 r. nr 165, poz. 987) ;;

6. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153);

7. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005 r. nr 112, poz. 940 z późn. zm.);

8. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2010 r. nr 64, poz. 396);

9. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 75, poz. 706);

10. rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. nr 124, poz. 1304 z późn. zm.);

Uzupełnieniem treści Ustawy są zapisy w innych ustawach i rozporządzeniach, związane tematycznie z zagadnieniami ochrony dziedzictwa, zarówno materialnego jak i duchowego. Całość stanowi kompleksową regulację prawną tej dziedziny życia. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego została uwzględniona w następujących aktach prawnych:

1. ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. nr 243, poz. 1623);

2. ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami* (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. nr 102, poz. 651);
3. ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. z 2003 r. nr 80, poz. 717 z późn. zm.);
4. ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. nr 25, poz. 150);
5. ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 627);
6. ustawa z dnia 25 października 1991 *o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 406);
7. ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. nr 234, poz. 1536);
8. ustawa z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2008 r. nr 199, poz. 1227 z późn. zm.);
9. ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. *o muzeach* (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. nr 0, poz. 987);
10. ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. *o bibliotekach* (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. nr 0, poz. 642);
11. ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. *o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. nr 123, poz. 698);
12. ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie terytorialnym* (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95); *ustawa o samorządzie gminnym* (tekst jednolity (Dz. U z 2013 r. nr 0, poz. 594);
13. rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 26 sierpnia 2003 r. *w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego* (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1587);
14. rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 28 kwietnia 2004 r. *w sprawie zakresu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* (Dz. U. z 2004 r. nr 118, poz. 1233);
15. rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 28 sierpnia 2003 *w sprawie sposobu ustalania wymagań dotyczących nowej zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego* (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1588)

II. 3. ZADANIA I KOMPETENCJE ORGANÓW POWIATU W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI.

Podstawowym aktem prawnym omawiającym zasady funkcjonowania i zakres działania powiatu jest **ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym** (Dz. U. 1998 nr 91 poz. 578, tekst jedn. Dz. U. 2013 poz. 578). W art. 4 ust. 1 ustawy wymieniono, właściwe dla kompetencji powiatu zadania publiczne o charakterze ponadgminnym. Wśród licznych wymienionych zadań, znalazły się również kwestie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a poza nimi, mające niewątpliwy wpływ na obraz środowiska kulturowego regionu sprawy, związane z turystyką, ochroną środowiska i przyrody, promocją powiatu, współpracą z organizacjami pozarządowymi, edukacją publiczną, geodezją, kartografią i katastrzem, gospodarką nieruchomościami, administracją architektoniczno-budowlaną i innymi.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami precyzuje zakres działań, prawa i obowiązki powiatu w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego[#]. Wspomniana w poprzednim podrozdziale nowelizacja Ustawy nie wniosła w tej kwestii żadnych zmian[#]. Przypomnijmy więc, że ustawodawca zapewnił władzom powiatu szeroki wachlarz instrumentów zapewniających realny i efektywny wpływ na stan dziedzictwa i krajobrazu kulturowego regionu.

1. Powinnością władz powiatu, nałożoną art. 87 Ustawy, jest **sporządzenie programu opieki nad zabytkami**, który realizuje cele strategiczne nakreślone na szczelbu centralnym w Krajowym Programie Ochrony Zabytków.

2. Dziedzictwo kulturowe jest istotnym czynnikiem rozwoju regionalnego, tak więc **problematyka dotycząca ochrony zabytków i opieki nad nimi powinna być uwzględniana**

w innych dokumentach strategicznych, kreślących długoletnie perspektywy rozwojowe powiatu.

3. Ustawodawca w art. 81 daje możliwość **udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący powiatu**, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale[#].

4. Wg art. 96 ust. 2 Ustawy, **powiaty a także związki powiatów mogą, na podstawie stosownych porozumień, wykonywać część kompetencji władczych wojewódzkiego konserwatora zabytków**.

5. Na mocy art. 12 ustawy **starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie**.

6. Art. 103 określa **wyłączne kompetencje starosty w zakresie ustanawiania społecznych opiekunów zabytków**; odbywa się to na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków.

7. Zgodnie z art. 50 ust. 3 ustawy w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, **starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu zagrożonego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia**. W przypadku, gdy nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

Do powyższych zadań i obowiązków właściwych władzom powiatowym, dochodzą **zadania własne powiatu jako właściciela obiektów zabytkowych**. Jednostki samorządu terytorialnego są bowiem również właścicielem obiektów zabytkowych. Wg statystyk, ok. 20% zabytków w skali kraju pozostaje w ich rękach. Nakłada to na władze samorządowe taki sam obowiązek, jak na innych użytkowników i właścicieli zabytków, tzn. **zobowiązanie do utrzymywania tych obiektów we właściwym stanie, prowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich, inicjowania badań naukowych i dokumentacyjnych oraz popularyzowania ich roli w lokalnej społeczności**.

W Ustawie duży nacisk kładzie się na **działalność edukacyjną i popularyzatorską** promującą lokalną kulturę oraz materialne i niematerialne przejawy życia poprzednich pokoleń. Edukacja powinna objąć jak najszersze kręgi społeczne i w następstwie wzmocnić świadomość i tożsamość kulturową lokalnych społeczności.

Ustawodawca zobowiązuje także władze samorządowe do **działań zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych**, co sprzyja rozwojowi turystyki, która w wielu regionach ma szanse stać się alternatywą dla tradycyjnych gałęzi gospodarki.

Wydaje się również, że zamiarem ustawodawcy było podkreślenie znaczenia roli działalności **inicjatywnej, koordynującej, pomocniczej i organizatorskiej, leżącej po stronie władz powiatowych, w stosunku do działań i inicjatyw gmin**, wchodzących w skład powiatu. Działalność ta powinna być prowadzona w sposób nie naruszający w tym zakresie kompetencji gmin.

III. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2014-2017 spełnia zasadę komplementarności wobec dokumentów programowych i strategicznych opracowanych na różnych szczeblach władzy państwowej i samorządowej. Niektóre z nich poświęcone są wyłącznie tematyce ochrony dziedzictwa kulturowego (Narodowa Strategia Kultury, Krajowy Program Opieki nad Zabytkami), w innych temat ten stanowi jedną z wielu rozpatrywanych dziedzin życia społecznego i gospodarczego (wojewódzka strategia rozwoju, czy plan zagospodarowania przestrzennego województwa). Zasada zgodności i korelacji wszystkich dokumentów umożliwi prowadzenie jednolitej polityki i wypracowanie wspólnych działań w kwestii ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami oraz stworzenia logicznego i sprawnego systemu zarządzania dziedzictwem na wszystkich poziomach życia społecznego.

III.1. POLITYKA PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Ustawowy obowiązek opracowania programów opieki nad zabytkami nałożony został nie tylko na władze wszystkich szczebli administracji samorządowej, dotyczy on również Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który jako zwierzchnik resortu odpowiedzialnego za realizację polityki państwa w dziedzinie kultury i dziedzictwa kulturowego narodu, powinien opracować Krajowy Program Opieki nad Zabytkami.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami. Od 2004 r. trwają prace nad krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Program ma wytyczyć główne cele, kierunki działań i zadania polityki państwa w zakresie ochrony i kultywowania dziedzictwa narodowego. Po opracowaniu też do programu[#], w następnych latach prowadzono prace projektowe nad jego treścią. Zakończenie prac, po kilkukrotnym przesuwaniu terminu, nastąpiło we wrześniu 2013 roku, kiedy to projekt Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami trafił do konsultacji społecznych. Obecnie prace nad przyjęciem programu są w stadium akceptacji dokumentu.

W programie krajowym, za cel główny programu uznano:

"Wzmacnianie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków".

Z celu głównego wynikają cele szczegółowe:

1. wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
2. wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
3. tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

W programie określono katalogi działań mające doprowadzić do osiągnięcia każdego z wymienionych celów. W przypadku celu pierwszego są to, m.in.: porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych, opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych, opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków, wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych, zgodnie z obowiązującą doktryną konserwatorską. Osiągnięcie drugiego celu będzie możliwe dzięki: zwiększeniu efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach, wypracowaniu standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną, podniesieniu jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków, merytorycznemu wsparciu samorządu terytorialnego w ochronie zabytków. Realizacja

trzeciego celu stanie się możliwa, m.in. przez: zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego i budowanie w świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.

Zdaniem autorów zwiększenie wśród Polaków świadomości znaczenia zabytków to jedno z najpilniejszych zadań. Badanie Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 2011 r. wykazało bowiem, że 14 proc. społeczeństwa deklaruje całkowity brak zainteresowania zabytkami. Co dziesiąty badany uważa, że zabytki w żaden sposób nie wpływają na poprawę życia lokalnych społeczności, zdaniem 7 proc. respondentów zabytki mają negatywny wpływ na standard życia, bo wymagają ciągłych wydatków, a 4 proc. ankietowanych uważa, że zabytki ograniczają rozwój infrastruktury regionu. Aż 20 proc. uczestników badania nie znalazło żadnego zabytku w okolicy, gdzie mieszka. Przyniesione dane pokazują, że konieczne są działania budujące w społeczeństwie świadomość potrzeby ochrony zabytków.

Dotychczasowa polityka państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa narodowego opierała się na dokumencie pod nazwą **Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013**, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. W 2005 r. opracowano **Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020**. Jest to strategiczne opracowanie rządowe, określające zasady nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej i mecenatu państwa w sferze kultury, funkcjonujących w warunkach rynkowych i we współpracy w ramach Unii Europejskiej.

Dwa wymienione w nim priorytety:

1. aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe,
2. edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest *Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego"*. Program ten jest zgodny z *Narodowym Planem Rozwoju*[#] oraz z projektem krajowego programu ochrony zabytków. Podstawą do sformułowania *Narodowego Programu Kultury "Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego"* jest **uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi ich konkurencyjności dla turystów, inwestorów i mieszkańców.**

Cele nakreślone w Strategii mają być realizowane przez różnorodne działania, wśród których wymienić należy: budowę nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków, kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

III. 2. RELACJE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z PROGRAMAMI I DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego koresponduje z założeniami polityki rozwoju województwa dolnośląskiego, przedstawionymi w wymienionych poniżej dokumentach, które wskazują główne cele i kierunki rozwoju, operując pojęciami i zjawiskami na wysokim poziomie ogólności. Niniejszy Program stanowi uzupełnienie i uszczegółowienie dokumentów wojewódzkich w odniesieniu do konkretnych problemów i zagadnień, biorąc pod uwagę specyfikę regionu.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku[#] wśród mocnych stron regionu wskazuje się następujące kwestie związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym i ochroną zabytków:

- wartości kulturowe o znaczeniu europejskim (zabytki, zespoły pałacowo-klasztorne);
- liczne zasoby zabytkowe oraz pamiątki historyczne, jak: obiekty architektury i budownictwa, muzea i skanseny, stanowiska archeologiczne, miejsca pielgrzymkowe, obiekty martyrologii, imprezy kulturalne i turystyczne;

□ występowanie najwyższej klasy miejskich zespołów zabytkowych oraz zabytków pocysterskich o znaczeniu międzynarodowym, atrakcyjnych dla turystów zagranicznych;

□ relatywnie gęstą sieć miast o interesującej historycznie zabudowie, które stanowią dobrą bazę małych regionalnych centrów rozwoju;

□ górskie i podgórskie miejscowości turystycznie z XIX-wiecznymi tradycjami letniskowymi i charakterystyczną stylową zabudową sanatoryjno-pensjonatową.

Słabości województwa w zakresie stanu materialnego dziedzictwa i w sferze, związanej z nim edukacji społecznej, przedstawiają się następująco:

□ zły stan techniczny wielu zabytków, głównie rezydencjonalnych, obniżających ich atrakcyjność turystyczną;

□ brak ładu przestrzennego w zagospodarowaniu miejscowości, obszarów i tras komunikacyjnych oraz niski poziom estetyki otoczenia na terenach mieszkaniowych;

□ brak tras systemowych, np.: zwiedzania obiektów architektury przemysłowej, drewnianej architektury przysłupowej;

□ powszechny brak informacji turystycznej, głównie oznakowania tras, kierunków i obiektów do zwiedzania w dużych i średnich miastach.

W wyróżnionych w Strategii sferach: gospodarczej, przestrzennej i społecznej, określono priorytety i zaplanowane w ich ramach działania, które będą skutkowały zwiększeniem atrakcyjności województwa dolnośląskiego jako regionu o wysokich walorach turystycznych, wyrazistej tożsamości i odrębnej, wielokulturowej specyfice, którą ukształtowała historyczna rola „pomostu między wschodem i zachodem Europy”.

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014–2020

Po zakończeniu konsultacji społecznych w regionie oraz negocjacji z rządem w dniu 8 kwietnia 2014 r., Zarząd Województwa Dolnośląskiego przyjął Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020. Przyjęty projekt został przekazany do Komisji Europejskiej. Tym samym rozpoczął się ostatni etap prac nad Programem, którym są negocjacje ostatecznego kształtu dokumentu z Komisją.

Dokument po ostatecznym przyjęciu, będzie jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, w której sprecyzowano cele oraz kierunki rozwoju regionu.

W okresie objętym nowym RPO, Dolny Śląsk otrzyma znacznie większą kwotę na wsparcie rozwoju regionalnego, niż miało to miejsce w latach 2007-2013. Szacunkowa wartość alokacji środków UE wyniesie ok. 2 019 mln euro. W odróżnieniu od poprzedniej perspektywy, wsparcie w ramach RPO WD będzie udzielane z dwóch funduszy strukturalnych, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

W Nowym RPO WD przewidziany jest priorytet inwestycyjny 4.3. „Dziedzictwo kulturowe”. Realizacja priorytetu przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności województwa zarówno dla jego mieszkańców jak i turystów, przy jednoczesnej ochronie istniejących zasobów dziedzictwa kulturowego. Wsparcie przedsięwzięć rozwojowych zidentyfikowanych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, wykorzystujących unikalne walory i dziedzictwo województwa (w tym m.in. Dolnośląskie warownie fryderycjańskie, Dolina pałaców zamków i ogrodów, Szlak Cysterski, dolnośląskie dziedzictwo przemysłowe, Uzdrowiska oraz miejscowości posiadające unikalny kulturowy potencjał, np. Henryków, Lubomierz) przyczyni się do zrównoważonego zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego. Realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu ochrony, rozwoju, udostępniania i promocji zasobów dziedzictwa kulturowego. Wsparciem zostaną objęte zabytki nieruchome, wpisane do rejestru prowadzonego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu wraz z ich otoczeniem, jak również zabytki ruchome znajdujące się w ww. zabytkach objętych wsparciem. Możliwe będzie przystosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia przez nie nowych funkcji (w szczególności do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej). Ponadto wsparcie dotyczy będzie rozwoju zasobów kultury, w tym podnoszenie jakości funkcjonowania instytucji kultury jako miejsc ochrony i prezentacji dziedzictwa materialnego i niematerialnego. Dofinansowane będą także

przedsięwzięcia dotyczące udostępniania i promocji materialnego dziedzictwa kulturowego regionu, przede wszystkim w zakresie popularyzacji jego zasobów wśród turystów i mieszkańców regionu. Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego[#] to dokument planowania strategicznego określający działania, za pomocą których samorząd województwa wpływa na rozmieszczenie funkcji terenów w przestrzeni i ich wzajemne powiązanie. Wytyczne do opracowania tego dokumentu wynikają z założeń strategii rozwoju województwa. Wśród celów nadrzędnych PZPWD wymieniono w punkcie 5: „ochronę dziedzictwa kulturowego - udostępnienie dziedzictwa kulturowego społeczeństwu i włączenie we współczesne struktury funkcjonalno-przestrzenne”. W związku z rosnącym znaczeniem dziedzictwa kulturowego jako czynnika stymulującego rozwój społeczno-gospodarczy regionu, w aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa znalazły się zapisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ze szczególnym uwzględnieniem przepisów, dotyczących nowej formy ochrony obiektów dziedzictwa, jaką są parki kulturowe.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Dolnośląskim na lata 2007–2011[#]. Jak dotąd jest to jedyny dokument programowy zajmujący się w całości kwestią ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie województwa. Zasobność w obiekty zabytkowe[#] określa i wyznacza w dużym stopniu uwarunkowania rozwoju regionu, stanowiąc obciążenie i będąc jednocześnie szansą promocji. Dziedzictwo przeszłości to podstawa budowania związków mieszkańców z regionem. Obiekty dziedzictwa mogą być atrakcyjnymi miejscami przyciągającymi turystów i generującymi zyski dla gmin, na których terenie się znajdują. Oczywistym celem wyznaczonym przez program jest: „**dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego regionu oraz zachowania krajobrazu kulturowego Dolnego Śląska**”. Cel ten dotyczy województwa jako całości a także poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego niższych szczebli. Program określił także organizacyjne i finansowe warunki ochrony i opieki nad zabytkami w zakresie leżącym w kompetencjach Urzędu Marszałkowskiego. W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

III. 3. RELACJE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z PROGRAMAMI

I DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD POWIATU

Gminy wchodzące w skład powiatu lubińskiego dysponują własnymi programami, planami i projektami strategicznymi, dotyczącymi kierunków ich rozwoju, które w różnym stopniu uwzględniają również problemy dziedzictwa przeszłości.

III. 3.1. Plany zagospodarowania przestrzennego, inne programy i dokumenty strategiczne opracowane przez gminy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Samorzady wszystkich szczebli wypełniają ustawowy obowiązek ochrony zabytków i opieki nad nimi, m.in. poprzez określenie właściwej polityki przestrzennej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego a następnie poprzez ustalenia ochrony wartości kulturowych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ustalenia w mpzp, posiadającym status prawa miejscowego, stanowią formę ochrony prawnej zabytków[#]. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami[#] wskazuje, jakie obiekty dziedzictwa kulturowego należy uwzględnić w mpzp. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków wraz z otoczeniem, inne zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe. Wymogiem stawianym planom miejscowym jest także określenie rozwiązań niezbędnych w zapobieganiu zagrożeniom dla zabytków, zapewnieniu im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracaniu zabytków do najlepszego stanu.

Wszystkie gminy powiatu lubińskiego dysponują studiami zagospodarowania przestrzennego[#]. W dużym stopniu teren powiatu pokryty jest również *miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego*[#].

Program Ochrony Środowiska. W programach ochrony środowiska uwzględnia się tematykę ochrony krajobrazu, postulując zachowanie i troskę o tradycyjny krajobraz miast i wsi. Autorzy wymieniają

niekorzystne czynniki zagrażające tradycyjnemu krajobrazowi kulturowemu obszarów wiejskich, wśród nich: presję budowlaną na tereny rolne, niewystarczające instrumenty prawne chroniące ład przestrzenny, wprowadzanie obcych form architektonicznych do zabytkowych układów przestrzennych, brak uregulowań sprzyjających rozwojowi i ochronie architektury regionalnej i in. W związku powyższym, postuluje się objęcie ochroną prawną zabytkowych założeń parkowych w oryginalnych granicach, historycznych nasadzeń na polach i wzdłuż tras komunikacyjnych i cieków wodnych oraz innych elementów zieleni kształtowanej, m.in. - układów zieleni cmentarnej oraz specyficznych krajobrazów wiejskich, z właściwą dla nich bioróżnorodnością.

Aktualne Programy Ochrony Środowiska posiadają wszystkie gminy powiatu: gmina Lubin - na lata 2010-2013 z uwzględnieniem lat 2014-2017, gmina Miejska Lubin - na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019, gmina Ścinawa - na lata 2009-2012 z perspektywą do r. 2016, gmina Rudna - aktualizacja programu na lata 2008-2011 z perspektywą na lata 2012-2015.

Strategia Rozwoju Gminy. Programy wytyczające strategię rozwoju gminy, biorąc pod uwagę wszystkie przejawy życia społecznego, zwracają również uwagę na dobra kultury znajdujące się na jej terenie.

W **strategii rozwojowej Lubina** zakreślonej do roku 2020 przedstawiono wyzwania, jakim muszą sprostać władze samorządowe miasta. W dziedzinie kultury wymieniono wśród nich, m.in.: rewitalizację Rynku oraz ożywienie i upowszechnienie bogatej, różnorodnej tradycji. Ten pierwszy postulat nie wymaga wyjaśnień, druga kwestia dotyczy obecności w świadomości mieszkańców twórczych dokonań dawnych mieszkańców regionu a także tradycji kulturalnych miejsc, z których pochodzą mieszkańcy Lubina. Strategia zawiera postulaty rewindykacji dla Lubina zasobów muzealnych rozproszonych po kraju oraz stałej ekspozycji dotyczącej dziejów i kultury Lubina na tle regionu, Polski i Europy.

Strategia rozwoju **gminy Rudna**, obejmująca lata 2004-2014, kładzie duży nacisk na rozwój funkcji turystycznych gminy, w czym dużą rolę mają odegrać obiekty zabytkowe. Dlatego też w dokumencie postuluje się inwentaryzację i modernizację obiektów zabytkowych. Innymi postulowanymi działaniami są: realizacja dorocznej imprezy-symbolu promującego gminę, budowa systemu turystycznego oznakowania informacyjnego, utworzenie Biura Informacji Turystycznej, wspieranie rozwoju nowych podmiotów gospodarczych funkcjonujących w sferze turystyki, rewitalizację parku w Starej Rudnej, opracowanie stosownych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Obowiązujący dotychczas dokument strategiczny, dotyczący rozwoju **gminy wiejskiej Lubin**, obejmujący lata 2009-2013, w ogólnikowy tylko sposób wspominał kwestie dziedzictwa kulturowego, zwracając uwagę na potrzebę utrzymania w dobrym stanie obiektów zabytkowych.

W październiku 2013 r. zainicjowano prace nad nową strategią rozwojową na lata 2014-2030. Należy mieć nadzieję, że kwestia ochrony, eksponowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego w życiu społeczno-gospodarczym gminy, znajdzie w nim należyte odbicie. Wg założeń strategii ogólnokrajowej jest to bowiem jedna z głównych dziedzin życia, na której powinien polegać rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy.

Zaktualizowana w 2005 r. strategia zrównoważonego rozwoju **miasta i gminy Ścinawa** z perspektywą do roku 2015, w ogólnikowy sposób traktuje dziedzictwo kulturowe, doceniając kwestię zachowania krajobrazu kulturowego, ładu przestrzennego i szanse, jakie stwarza wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych w promocji gminy. Zaproponowane działania ograniczają się jednak tylko do poprawy sytuacji środowiska przyrodniczego, które ma wpłynąć na możliwości rozwoju turystyki i rekreacji.

Inne programy. Gmina Lubin, gmina Rudna i miasto Ścinawa posiadają niezwykle cenne

z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego, kompleksowe opracowania naukowe pod nazwami: *Studium Historyczno-Kulturowe Gminy Lubin*, *Studium Historyczno-Kulturowe Gminy Rudna* i *Studium Historyczno-Urbanistyczne miasta Ścinawa*, wykonane przez zespół pracowników Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu[#]. W studiach przedstawiono dokładną charakterystykę obiektów zabytkowych i posiadających wartości kulturowe z terenu gminy Lubin i miasta Ścinawy. Opracowania zaopatrzone w bogaty materiał ilustracyjny, zawierający aktualne fotografie obiektów oraz archiwalną kartografię i ikonografię. Opracowania te stanowią gotowy materiał wyjściowy do opracowania koncepcji i kompleksowego harmonogramu prac rewitalizacyjnych na terenie obu gmin.

Walory kulturowe gminy Lubin wymienia również *Koncepcja Subregionalnego Produktu Turystycznego. Gmina Lubin na tle Subregionu Borów Dolnośląskich*, która została opracowana w 2009 r. przez Karkonoską Agencję Rozwoju Regionalnego.

III. 3.2. Gminne Programy Opieki nad Zabytkami i Gminne Ewidencje Zabytków.

Gminne Programy Opieki nad Zabytkami to podstawowe dokumenty traktujące o zasobie dziedzictwa kulturowego gmin i określające politykę władz gminnych wobec zabytków i środowiska kulturowego. Na podstawie zebranych w urzędach gminnych informacji ustalony został aktualny stan wymaganych ustawowo[#] opracowań.

Wszystkie gminy powiatu lubińskiego wywiązały się z obowiązku opracowania programów opieki nad zabytkami.

Programy opieki dla miasta Lubina[#] i dla gminy wiejskiej Lubin[#] obejmują lata 2011-2015 i powstały na bazie opracowanych w tym samym roku ewidencji zabytków. Gminne ewidencje zabytków, jako dokumenty dynamiczne, podlegają zmianom i powinny być okresowo aktualizowane, wraz ze zmianami, jakie następują w wykazach konserwatorskich, prowadzonych przez Delegaturę Legnicką Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu. Przykładu tego typu dostarczają pisma z dnia 8 maja 2014[#] i z dnia 13 maja 2014 r.[#], informujące o zmianach w wykazie konserwatorskim, które dotyczą gminy Lubin. Wg pierwszego pisma, do wykazu dopisano zabytkowy układ ruralistyczny miejscowości Gogołowice a usunięto z niego układy ruralistyczne miejscowości: Czerniec, Krzeczyn Wielki, Obora, Pieszków. Drugie pismo informuje o dopisaniu do wykazu budynku usługowego dawnego zakładu produkcji kwaszonych warzyw przy ul. Traugutta (dz. nr 187/5). W ślad za tą informacją, przez wójta Gminy Lubin, powinny zostać podjęte działania zmierzające do zaktualizowania gminnej ewidencji zabytków. Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rudna dotyczy lat 2012-2015[#] a jego wykonanie także zostało poprzedzone wykonaniem gminnej ewidencji zabytków. Program Opieki nad Zabytkami Gminy Ścinawa obejmuje lata 2012-2016[#]. Podstawą do jego opracowania stanowiła wojewódzka ewidencja zabytków, której aktualność jest jednak mocno wątpliwa. W związku z powyższym, niezbędnym działaniem władz gminnych powinno być jak najszybsze opracowanie gminnej ewidencji zabytków, która odpowiadałaby rzeczywistemu stanowi zasobu zabytkowego gminy. Następnym krokiem powinno być naniesienie do programu ewentualnych korekt. Możliwość taką stwarza przeprowadzenie ustawowo wymaganego monitoringu po dwóch latach funkcjonowania programu[#].

We wszystkich programach opieki nad zabytkami podkreśla się potrzebę powstrzymania degradacji obiektów zabytkowych oraz podjęcie starań w celu poprawy stanu ich zachowania, postuluje się włączenie zadań służących ochronie wartości kulturowych do strategii zrównoważonego rozwoju oraz powiązanie ich z polityką przestrzenną miasta i gminy, co odpowiada założeniom Krajowego Programu Opieki nad Zabytkami. Programy deklarują również współpracę władz z właścicielami i użytkownikami zabytków oraz wspieranie i realizowanie projektów związanych z ochroną zabytków, w tym projektów edukacyjnych i popularyzujących regionalne dziedzictwo wśród mieszkańców, w celu budowania klimatu społecznej akceptacji dla idei ochrony zabytków.

IV. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Władze powiatu lubińskiego kierują się w procesie zarządzania wytycznymi zawartymi w opracowaniach i diagnozach sporządzonych na ich zlecenie, obejmujących całokształt zjawisk i czynników istotnych dla życia mieszkańców powiatu. Treści zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2014-2017* korespondują z innymi dokumentami programowymi i strategicznymi, w których poruszana jest również problematyka ochrony lokalnego dziedzictwa.

IV. 1. RELACJE MIĘDZY PROGRAMAMI OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LUBIŃSKIEGO NA LATA 2010-2013 I 2014-2017.

Obecny program opieki nad zabytkami, dotyczący lat 2013-2017, nawiązuje do pierwszego programu, który powstał w 2010 r. i obejmował lata 2010-2013. Jest to program kontynuacji a nie przemian. Przeprowadzone przez Zarząd Powiatu sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami na lata 2010-2013[#], potwierdziło bowiem słuszność założeń pierwszego programu i dowiodło efektywności podjętych działań.

W poprzednim dokumencie przedstawiono priorytety polityki ochrony dziedzictwa kulturowego, które w dłuższej perspektywie mają doprowadzić do zrealizowania założonego celu, czyli do zmiany wizerunku

regionu kojarzonego wyłącznie z przemysłem miedziowym, w rejon bogaty nie tylko bogactwami naturalnymi, ale również – tradycją, historią i wytworami materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Równie ważne miejsce w programie zajmowała idea budowania tożsamości kulturowej i silnych związków mieszkańców z regionem i jego historią. Droga ku osiągnięciu tych zamierzeń wiedzie przez udoskonalenie procesu zarządzania dziedzictwem kulturowym, rozwój świadomości społecznej i popularyzację walorów dziedzictwa kulturowego wśród społeczności lokalnej a także wypromowanie ich na zewnątrz. Te cele zostały zachowane w obecnym Programie. Przedstawione priorytety są dążeniami uniwersalnymi i stanowią podstawę właściwych działań w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim na wszystkich szczeblach administracji państwowej i samorządowej. Także kierunki działań, wymienione w poprzednim programie, nie uległy zmianom. W największym stopniu modyfikacjom podlegać będzie zestaw zadań, których propozycje przedstawiono w programie na lata 2010-2013. Niewielka część z nich została zrealizowana i zamknięta. To te, dotyczące konkretnych projektów, nie wymagających długookresowych i kosztownych przedsięwzięć. Inne wymagają stałych, powtarzanych okresowo działań. Jeszcze inne, znaczna ich większość, zostały zaplanowane na wiele lat i będą realizowane w obecnym i następnych okresach programowych.

IV.2. RELACJE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z INNYMI PROGRAMAMI I DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI POWIATU

Programy Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego: pierwszy, na lata 2010-2013 i obecny - na lata 2014-2017, zostały skorelowane z założeniami *Planu Rozwoju Lokalnego* #, który za główny cel stawia sobie zrównoważony rozwój powiatu i, nawiązując do art. 4 ustawy *o samorządzie powiatowym*, określa misję władz powiatu, jako dążenie do zaspokajania potrzeb zbiorowych mieszkańców, także w dziedzinie kultury i ochrony dóbr kultury, przez wykonywanie zadań publicznych o charakterze ponadgminnym.

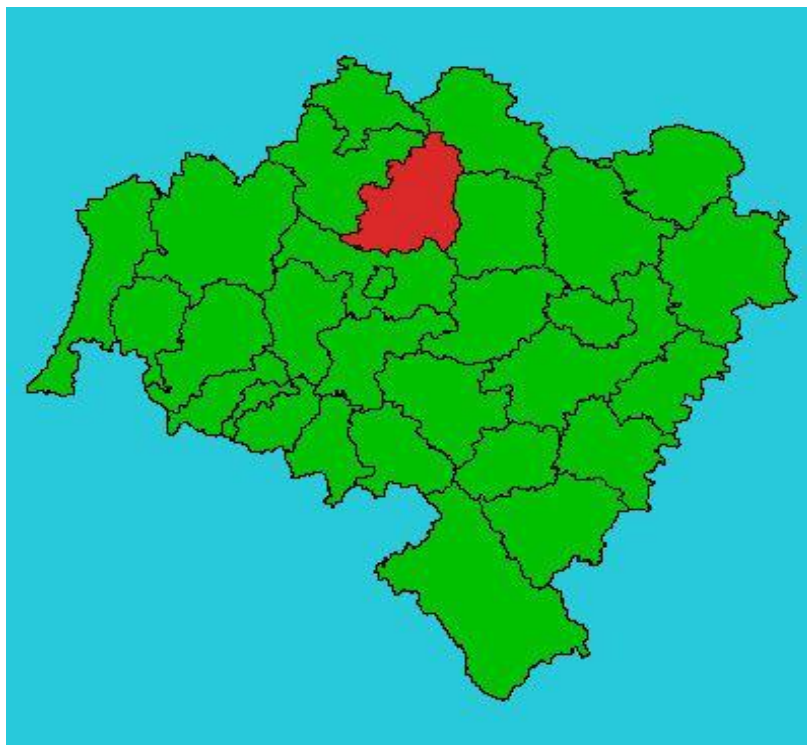
Dokumenty wykazują również wspólnotę celów z *Programem Ochrony Środowiskadla Powiatu Lubińskiego na lata 2009–2012 z perspektywą do roku 2016* #, który wymienia ochronę walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień jako jeden z podstawowych celów ochrony przyrody. Wśród założonych działań, program ochrony środowiska postuluje, m.in. intensyfikację procesów rewitalizacji zdegradowanych terenów przemysłowych, ochronę i rewitalizację parków miejskich, renaturyzację zespołów zieleni (głównie parków miejskich i podmiejskich).

Ostatnim dokumentem poruszającym problem zabytków powiatu lubińskiego, jakim dysponują władze powiatu, jest *Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych powiatu lubińskiego* #. Wymóg opracowania planu został nałożony na władze wszystkich szczebli administracji terytorialnej rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie *organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*. Plany takie są okresowo aktualizowane i dostosowywane do zmieniających się warunków.

V. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO POWIATU LUBIŃSKIEGO

V. 1. CHARAKTERYSTYKA POWIATU LUBIŃSKIEGO

Położenie. Powiat lubiński położony jest w północnej części województwa dolnośląskiego, na Wysoczyźnie Lubińskiej. Od północy sąsiaduje z powiatami: głogowskim i górowskim, od południa z legnickim, od wschodu z wołowskim, a od zachodu z polkowickim. Naturalną granicę wschodnią powiatu, na odcinku ok. 57 km, wyznacza płynąca w szerokiej dolinie Odra.

*Powiat lubiński,- usytuowanie na obszarze województwa dolnośląskiego
(źródło: <http://www.glogow.pl/okolice/powiaty/lubinskaaa.htm>)*

Obszar i podział administracyjny #. Powiat lubiński zajmuje 712 km², co stanowi 3,57% obszaru Dolnego Śląska i 0,23% powierzchni kraju. Znajdują się tu dwa miasta: Lubin i Ścinawa, 92 miejscowości i 79 sołectw. Obszar powiatu pofalowany, z kulminacją w postaci Wzgórz Polkowickich w pn. części, przecinany jest siecią dolin rzecznych. Pod względem administracyjnym dzieli się na cztery jednostki:

- 1) gmina miejska Lubin - 40,7 km² (5,72% pow. powiatu)
- 2) gmina miejsko-wiejska Ścinawa - 164,6 km² (23,11%)
- 3) gmina wiejska Rudna - 216,6 km² (30,42%)
- 4) gmina wiejska Lubin - 290,2 km² (40,75%)

Powiat lubiński - podział na gminy

(źródło: <http://pup.lubin.sisco.info/?id=321&idr=19764&rejestr=1&print=1>)

Komunikacja. Powiat ma dogodne położenie komunikacyjne – przy drodze krajowej nr 3, biegnącej z północy na południe, wzdłuż zach. granicy kraju. Droga, która po przebudowie ma stać się drogą ekspresową S3, łączy porty Szczecina i Świnoujścia z przejściem granicznym w Lubawce, a dalej - z Pragą i Wiedniem, przecinając w okolicach Legnicy autostradę A4.

Przez powiat lubiński biegnie magistrala kolejowa Górny Śląsk – Szczecin. Warto podkreślić również, iż w Lubinie funkcjonuje port lotniczy o statusie lotniska międzynarodowego, przy którym istnieje posterunek graniczny, umożliwiający odprawy celne i paszportowe a w Ścinawie znajduje się port rzeczny na Odrze.

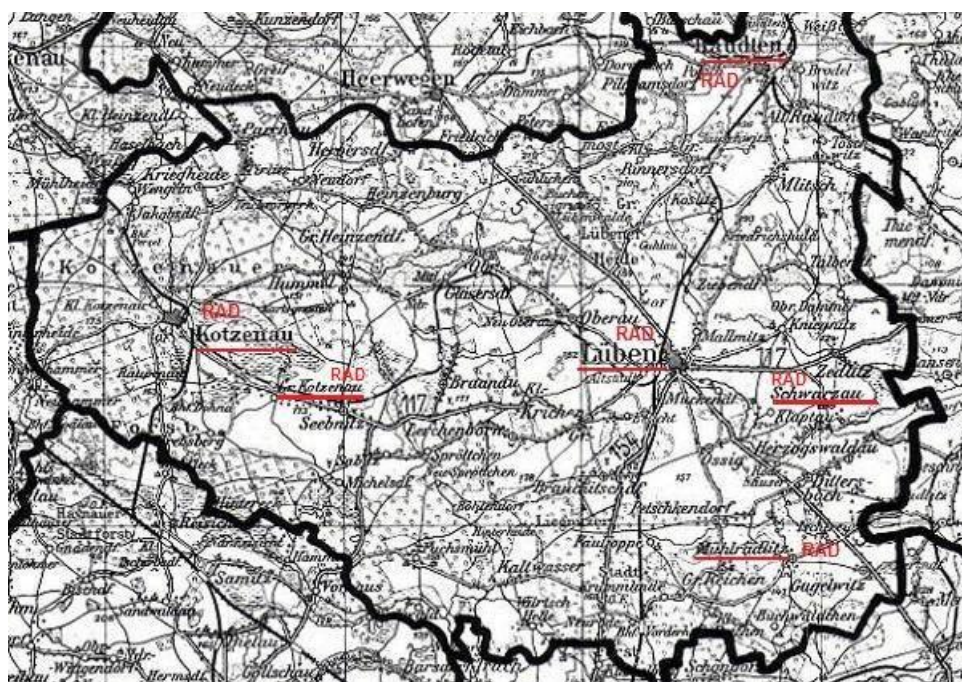
Ludność[#]. Obszar powiatu zamieszkuje 106,8 tys. osób. Liczba ta, to 3,65% ludności województwa dolnośląskiego. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 155 osób na 1 km², co lokuje powiat lubiński powyżej średniej krajowej. Stolicę powiatu zamieszkuje 75,3 tys. osób, gminę Lubin – 12,6 tys., gminę i miasto Ścinawa – 10,5 tys., a gminę Rudna 7,4 tys.

Struktura ludności pod względem wieku wskazuje, że społeczeństwo powiatu jest młodsze aniżeli przeciętnie na Dolnym Śląsku - najwyższy odsetek ludności to mężczyźni od 29 do 39 lat. Powiat lubiński wyróżnia się także wysokim poziomem urbanizacji - ponad 80% ludności zasiedla miasta.[#]

Gospodarka. Powiat lubiński jest zasobny w złoża surowców mineralnych. Występują tu: rudy miedzi i srebra, węgiel brunatny, anhydryty, kruszywa naturalne, surowce ceramiczne i inne. Podstawą rozwoju i pozycji regionu w gospodarce krajowej jest eksploatacja rud miedzi, której złoża odkryto w latach 50-tych XX w. Przemysł powiatu lubińskiego zdominowany jest przez KGHM „Polska Miedź” S.A. Spółka jest potentatem w produkcji miedzi i srebra na świecie. Jej dynamiczny rozwój doprowadził do przekształcenia gospodarki regionu w oparciu najnowsze technologie. Mniejsze znaczenie w życiu gospodarczym powiatu odgrywają inne gałęzie przemysłu: odzieżowy, energetyczny, transportu i budownictwa. Na terenie miasta Lubin utworzono także podstrefę Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, zajmującą powierzchnię 28 ha. Dzięki dynamicznemu rozwojowi i niesłabnącej koniunkturze światowej na miedź, powiat może się poszczycić najwyższą w Polsce średnią miesięczną wysokością zarobków, wynoszącą 5432 zł. KGHM nie koncentruje się jedynie na sprawach gospodarczych. Spółka bierze czynny udział we wszystkich dziedzinach życia regionu, rozwinęła na szeroką skalę działalność społeczną, charytatywną, kulturalną. Działalność tę prowadzi przy pomocy specjalnie powołanych do tego celu fundacji: fundacja na rzecz regionalizmu, fundacja na rzecz dziedzictwa narodowego, fundacja na rzecz nauki, oświaty, wychowania i sportu, fundacja na rzecz kultury i sztuki i inne.

Historia i dziedzictwo kulturowe. Ziemie pogranicza stanowiły zawsze tygiel kultur i religii, co sprzyjało wymianie doświadczeń ale stanowiło także zarzewie konfliktów. Ziemia lubińska dzieliła przez wieki burzliwe losy Śląska. Po podziale państwa polskiego na dzielnice (1138) znalazła się w granicach państwa księcia-seniora Władysława, władcy Śląska i ziemi lubuskiej oraz dzielnicy senioralnej (Małopolska, część Wielkopolski i ziemia łączycka). W wyniku kolejnych walk i podziałów między popadającymi w coraz większe rozdrobnienie księstwami śląskimi, ziemia lubińska związana była z księstwem głogowskim, głogowsko-zagańskim, okresowo także, z wydzielonym z niego - księstwem ścinawskim. Po hołdzie złożonym królestwu czeskiemu, ziemia lubińska weszła w skład władztwa królów czeskich (1329). Po okresie czeskim, Śląsk dostał się pod panowanie Habsburgów i stał się częścią monarchii habsburskiej a po wojnach śląskich, w 1742 r. - wszedł w skład królestwa pruskiego. Fryderyk Wielki, nowy władca Śląska, przeprowadził wiele reform w celu scalenia swojego królestwa. Wtedy to właśnie przeprowadzono nowy podział administracyjny kraju, tworząc na Śląsku 48 powiatów, w tym Kreis Lüben – powiat lubiński, który istniał do 1945 r. oraz Kreis Steinau (Ścinawa), który przestał istnieć w roku 1932. Największym wydarzeniem w powojennej historii regionu było odkrycie w 1957 r. bogatych złóż rud miedzi i towarzyszących im rud srebra. Odkrycie to zdeterminowało dalsze losy ziemi lubińskiej, stało się głównym czynnikiem rozwoju i bogactwa regionu. Ziemia lubińska była wielokrotnie, podobnie jak terytorium całego Śląska, nękana najazdami i wojnami, z których największe piętno wywarły: najazdy mongolskie, najazd husytów, wojna 30-letnia, wojny śląskie, wojny napoleońskie, pierwsza i druga wojna światowa oraz wiele lokalnych bitew i potyczek.

Powiat lubiński został utworzony po przejęciu ziem zachodnich przez państwo polskie po drugiej wojnie światowej. Jego dzisiejsze granice znacznie różnią się od granic przedwojennych, które zresztą także zmieniały się przez lata.

Granice powiatu w 1939 r. (źródło: <http://www.lubin.pl/>)

Powiat lubiński dziś. (źródło: materiały własne)

V. 2. KRAJOBRAZ KULTUROWY POWIATU LUBIŃSKIEGO

Charakter krajobrazu kulturowego powiatu gliwickiego kształtowany był przez lata przez następujące czynniki:

- położenie geograficzne: dorzecze Odry, dobre gleby i warunki klimatyczne sprzyjające rozwojowi rolnictwa, skutkowały powstawaniem osad rolniczych (obfitość obiektów o charakterze dworskim i rezydencjonalnym; założenia ruralistyczne);
- skrzyżowanie ważnych historycznych szlaków paneuropejskich (Via Regia, pielgrzymkowy szlak św. Jakuba) stworzyło warunki do powstawania osad handlowych o charakterze miejskim (średniowieczne miejskie układy urbanistyczne);
- burzliwa historia Śląska, który po wymarciu polskich Piastów, przechodził w kolejnych wiekach pod panowanie czeskie, austriackie a w końcu pruskie i niemieckie, doprowadziła do przenikania się wpływów i kultur, co znalazło wyraz w obyczajach, sztuce i kulturze dawnych pokoleń;
- przemiany gospodarczo-społeczne i rozwój przemysłu i infrastruktury XIX w., które stanowiły podłoże zerwania z tradycyjnym modelem egzystencji, spowodowały liczne migracje ludności, przyspieszyły tempo życia i doprowadziły do jego znacznego zróżnicowania, wyrazem tych tendencji jest eklektyzm w sztuce XIX-wiecznej, rozwój architektury przemysłowej i municypalnej;
- zniszczenia wojenne i przemiany ustrojowe po 1945 r., które doprowadziły do znacznych ubytków w substancji zabytkowej i zmian własnościowych;

□ powojenne zmiany granic powiatu, połączone z odkryciem bogatych złóż miedzi, co doprowadziło do zmiany charakteru gospodarczego regionu z rolniczego w wysoko uprzemysłowiony;

□ przemiany ustrojowe w Polsce, zapoczątkowane w 1989 r. - ich konsekwencją stała się komunalizacja i prywatyzacja części zabudowy, przywrócenie samodzielności decyzyjnej i kompetencji władzom samorządowym, przystąpienie do Wspólnoty Europejskiej, co otworzyło nowe możliwości finansowe i organizacyjne w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

V. 2.1. Zabytki nieruchome powiatu lubińskiego.

Region może się pochwalić bogatą historią i wielokulturową tradycją, co znalazło odbicie w znacznej ilości zróżnicowanych i interesujących obiektów zabytkowych, reprezentujących różne style i epoki. Wśród nich wymienić można dobrze zachowane układy urbanistyczne i ruralistyczne, obiekty architektury obronnej, zespoły rezydencjonalne i sakralne wraz z układami zieleni kształtowanej, architekturę miejską - kamienice mieszczańskie i budowle użyteczności publicznej, przykłady budownictwa wiejskiego a także zabytki techniki, obiekty małej architektury, obiekty kultu (kapliczki i krzyże przydrożne), miejsca pamięci narodowej.

Na terenie powiatu lubińskiego są obecnie 184 obiekty zabytkowe[#], objęte ochroną prawną na mocy wpisu do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego. W stosunku do okresu objętego poprzednim programem opieki (lata 2010-2013), rejestr zabytków wzbogacił się więc o 8 pozycji.

Wśród obiektów rejestrowych dominują zabytki sakralne, których jest 75, w tym 42 budowle związane z funkcją kultową i 33 cmentarze. Drugie miejsce pod względem ilościowym zajmuje architektura rezydencjonalna: dwory i pałace (37 obiektów), z których część zachowała się w stanie ruiny (10 obiektów). Nieliczne budowle rezydencjonalne wpisane są do rejestru wraz z całymi założeniami dworskimi i pałacowymi, w których skład oprócz rezydencji, wchodziły zespoły zieleni komponowanej (parki) oraz zabudowa gospodarcza (folwarki). Wielkim sukcesem ostatnich lat stało się przywrócenie dawnej świetności, spalonemu w 1976 r. pałacowi w Chróstkach. Obiekt zawdzięcza to prywatnemu właścicielowi, który sfinansował jego odbudowę i remont. Zakrojone na szeroką skalę prace restauratorskie dotyczą całego zespołu pałacowego i potrwać jeszcze przez pewien czas. W dalszym ciągu trwają prace W rejestrze znajdują się cztery takie obiekty. Nie zmienił się stan wpisu do rejestru dla założeń urbanistycznych. Ochroną konserwatorską objęte są cztery miejskie układy historyczne: Lubin, Ścinawa, Rudna, Chobienia.

W rejestrze zabytków brak niestety wpisów dotyczących układów ruralistycznych, choć wsie powiatu lubińskiego, w dużym stopniu o metryce średniowiecznej, prezentują ciekawe, dobrze zachowane układy przestrzenne. W większości są to ulicówki i owalnice (Studzionki), występują także wsie rządowe (Wysokie), wielodrożnice (Gola), wsie o luźnej, rozproszonej zabudowie (Kliszów) oraz osady folwarczne (Gorzelin). Zabudowa wsi towarzyszy na ogół skrajnie usytuowanym założeniom dworskimi i pałacowym, z folwarkami i parkami. Zdarzają się również mieszane układy przestrzenne, jak np. Radoszyce, z centralnym założeniem dworskim dzielącym wieś na dwie części: ulicówkę i układ wielodrożny.

Oprócz tego na liście zabytków można znaleźć ciekawe pojedyncze obiekty, takie jak dom towarowy i potężny zespół koszar w Lubinie, obecnie niestety rozparcelowany między różnych użytkowników i właścicieli, w znacznym stopniu zdekomponowany i przekształcony.

Nadal niewielki udział w rejestrze ma architektura przemysłowa, w chwili obecnej znajdują się w nim cztery obiekty. Oprócz dworca kolejowego w Ścinawie i wieży ciśnień w Lubinie, w ostatnich latach wpisem do rejestru objęto wiatrak koźlak w Buszkowicach i hydrofornię w Oborze. Stan ten, sygnalizowany już w poprzednim programie opieki, nie uległ niestety zmianie. Autorzy ponawiają więc apel o zwrócenia baczniejszej uwagi na tego typu obiekty. Potrzeba rychłego objęcia ochroną zabytków przemysłowych, wynika co najmniej z dwóch powodów: po pierwsze, na terenie powiatu znaleźć można przykłady ciekawej architektury przemysłowej, po drugie, obiekty tego typu, obecnie często nieużytkowane i niezabezpieczone, najbardziej narażone są na całkowitą destrukcję i bezpowrotne zniknięcie z krajobrazu miast i wsi.

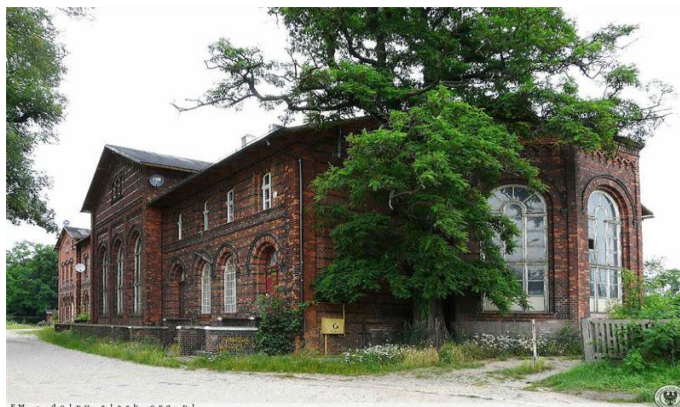
W *Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2010-2013*, obszerny podrozdział poświęcono omówieniu różnych typów zabytków architektury i budownictwa reprezentowanych na ziemi lubińskiej[#]. W celu uniknięcia nużących powtórzeń, w obecnym Programie autorzy zdecydowali się na krótkie omówienie grup obiektów pominiętych lub niedostatecznie dotychczas eksponowanych. Chodzi o wspomniane wyżej zabytki techniki i przemysłu oraz o niewymienione dotychczas, zabytki budownictwa obronnego.

Zabytki techniki. Wśród zabytków związanych z przemysłem i techniką na obszerną wzmiankę zasługuje niewątpliwie zespół **Dolnośląskiej Fabryki Instrumentów Lutniczych DEFIL** (Langersche Klavierfabrik). W 2 połowie XIX w. w okolicach Lubina rozwinął się przemysł drzewny, stolarski i budowlany, czemu sprzyjała obfitość lasów. Wśród nowo powstałych firm znalazł się również tartak Langer i Gadebuscha współwłaściciele berlińskiej fabryki mechanizmów fortepianowych F. Langer & Co., który wzniesiono na posesji położonej w pobliżu dworca kolejowego. Wkrótce produkcję rozszerzono o części mechaniczne instrumentów. Na przełomie lat 1922/23 wrocławscy architekci Fritz i Paul Röderowie zaprojektowali nowy, imponujący budynek fabryczny. Cały zespół fabryki zajmował powierzchnię 26 000 m². W latach 1920-1925 w fabryce berlińskiej i lubińskiej rocznie powstawało ponad 20 tys. mechanizmów fortepianowych. Produkowano także części dla przemysłu instrumentowego, takie jak: główki do młotków, pudła rezonansowe, klawiatury i inne. Odbiorcami produktów firmy były uznane na świecie firmy: Steinway, Bechstein, Grotian-Steinweg, Ibach, i inne. Razem z zabudową fabryczną powstały trzy nowoczesne budynki mieszkalne dla urzędników i pracowników lubińskiego zakładu. Fabryka nie przetrwała światowego kryzysu lat 30 XX w., w 1935 r. ogłosiła upadłość. Jednak po pół roku została reaktywowana przez jednego z właścicieli, Gustawa Gedebuscha, pod nazwą „Holz- und Metallwerke Lüben, Gustav Gadebusch, Langewerk in Lüben”. Asortyment wyrobów został poszerzony o meble kuchenne i konfekcję stolarską. W czasie II wojny światowej zakład był wykorzystywany do produkcji zbrojeniowej. Po wojnie kontynuowano pierwotną produkcję do 2005 r., kiedy to fabrykę ostatecznie zamknięto[#].

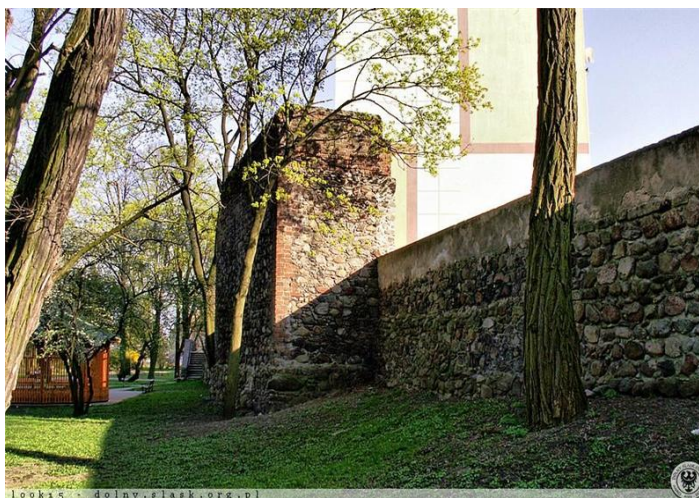
Dawna willa właściciela na terenie fabryki Defil (www.dolny-slask.org.pl)

Ciekawą grupę zabytków techniki prezentują **obiekty związane z transportem**. Oprócz kratownicowego mostu odrzańskiego w Ścinawie[#], wzniesionego wg projektu wrocławskich inżynierów konstruktorów Kellera i Schnappa w latach 1900-1903, należy wspomnieć najliczniejsze w tej grupie obiekty związane z kolejnictwem. Wśród nich tylko zespół zabudowań dworca w Ścinawie wpisany jest do rejestru zabytków, choć na uwagę zasługują, opuszczone i niszczone obecnie zespoły dworcowe, czy stacyjne, np. w Rudnej-Gwizdanowie, Chróstrniku. Zachował się również mały stacyjny budynek w Chobieni, przekształcony obecnie w dom mieszkalny. Obiekt wyjątkowy w tej grupie, zarówno pod względem konstrukcyjnym (wzniesiony w 1916 r., w konstrukcji ryglowej), jak i pod względem stanu zachowania - wyremontowany i odnowiony, dalej użytkowany, choć o zmienionej funkcji. Niewiele pozostało po kolejnym obiekcie, związanym tym razem z transportem rzeczonym. W pobliżu mostu drogowego w Ścinawie widoczne są pozostałości dawnego portu rzecznego, kiedyś tętniącego życiem, dziś już niestety, nieistniejącego. Zachowały się tylko fragmenty dawnej zabudowy i urządzeń portowych (m.in. ruiny gospody Wurstgeschäft).

Budynek dworca w Rudnej-Gwizdanowie (www.dolny-slask.org.pl)

Architektura obronna. W tej grupie obiektów, na pierwszym miejscu wymienić należy kamiennie-ceglane miejskie mury obronne Lubina[#]. Wzniesione w latach 1348 – 1358 z inicjatywy ówczesnego władcy Lubina księcia Ludwika I. w miejsce starych obwałowań ziemno-drewnianych. Funkcje obronne murów wzmocniało 15 prostokątnych zamkniętych i otwartych baszt. Do chwili obecnej w stanie szątkowym zachowały się 2 w odcinku południowym i 4 w odcinku północnym. Wejścia do miasta strzegły 3 bramy: Głogowska, Ścinawska i Legnicka, zwana także Wrocławską. wzmocnione były przedbramiami, fosami i podwójnymi murami. Fortyfikacje miejskie zostały zmodernizowane na przełomie XVI i XVII w. W miejski system obronny włączono wówczas także zespół zabudowy zamku lubińskiego. Dzięki rozbudowanemu systemowi fortyfikacji miasto oparło się najazdom husytów. Do chwili obecnej miejskie mury obronne zachowały się w około 70%.

PN. -wsch. odcinek fortyfikacji miejskich (www.dolny-slask.org.pl)

Na terenie powiatu lubińskiego znajdują się również przykłady nowoczesnych urządzeń obronnych pochodzących z okresu drugiej wojny światowej i czasów tuż przed nią. Są to **umocnienia i schrony Linii Środkowej Odry w Ścinawie i w Dziewinie**.

Linia Środkowej Odry była budowana z przerwami od 1928 r. do 1936 r. i do 1945 r. Most ścinawski jest strzeżony przez małe, jednosobowe stanowiska obronne, zwane bunkrami Kocha albo okrągłakami. Oprócz nich występują duże, prostokątne bunkry i schrony o różnym przeznaczeniu i konstrukcji.

Bunkier obserwacyjny (www.dolny-slask.org.pl)

V. 2.2. Zabytki ruchome powiatu lubińskiego.

Zabytki ruchome, czyli stanowiące wyposażenie obiektów architektonicznych, ale także wolnostojące rzeźby, pomniki, krzyże pokutne lub dewocyjne, obejmuje się ochroną konserwatorską w zespołach lub indywidualnie, wpisując je do **wojewódzkiego rejestru zabytków ruchomych**. Na terenie powiatu **lubińskiego jest takich obiektów 1701**. Związane są one z 55 budowlami. Wśród nich tylko 97 to elementy wyposażenie obiektów świeckich: pałaców, dworów, parków i ogrodów. Pozostałe zabytki ruchome związane są w budowlami sakralnymi.

Przyczyna tego jest bardzo prosta - rezydencje były znacznie bardziej narażone na zniszczenie i grabież w okresie powojennym, w okresie gospodarki kolektywnej na wsi a także niestety - w okresie przeobrażeń ustrojowych i likwidacji PGR-ów. W wyniku tych okoliczności, po dawnej świetności szlacheckich siedzib śląskich pozostały tylko nędzne resztki, m.in. fragmenty rzeźbiarskiego, czy malarskiego wystroju elewacji i wnętrz pałacowych. Takie elementy dekoracji zachowały się w ruinach pałacu w Siedlcach, dworu w Składowicach, Krzeczynie Małym, Szklarach Górnych i in.

Kominek w pałacu w Szklarach Górnych(www.dolny-slask.org.pl)

Fragment wystroju rzeźbiarskiego fasady pałacu w Siedlcach(www.dolny-slask.org.pl)

Kościół obfitują w dzieła sztuki różnych epok - od gotyku poprzez renesans, manieryzm, barok, aż do czasów XIX- i XX-wiecznego eklektyzmu i sztuki nowoczesnej. W niewielkich kościołach wiejskich można znaleźć piękne przykłady renesansowej, manierystycznej i barokowej rzeźby sepulkralnej, wybitne okazy rzeźby i malarstwa o tematyce religijnej oraz rzemiosła artystycznego, szczególnie manierystycznego i barokowego. Tak jest w m.in. w Chróstniku, Gogołowicach, Krzeczynie Wielkim, Miłoradzicach, Niemstowie, Oborze, Wielowsi, Zaborowie, Lubinie, Szklarach Górnych, itd.

Wnętrze kościoła w Szklarach Górnych(www.dolny-slask.org.pl)

V. 2.3. Zabytki archeologiczne powiatu lubińskiego.

Sprzyjające warunki klimatyczne i glebowe dorzecza Odry oraz atrakcyjne położenie przy głównych szlakach komunikacyjnych spowodowały, że ziemia lubińska od dawien dawna była miejscem intensywnego osadnictwa. Ślady bytności ludzi na tym terenie sięgają schyłkowego paleolitu (12 tys.- 8 tys. lat p.n.e.). Prezentują je zabytki w postaci nielicznych wyrobów krzemiennych, odkryte w Lubinie-Małomicach i w Orsku. W okolicach Lubinia, Chobieni i Orska zlokalizowano pozostałości obozowisk po koczownikach z okresu mezolitu. Bardziej liczne są stanowiska ze śladami osadnictwa neolitycznego. Okres przejścia do osiadłego, związanego z uprawą roli i hodowlą życia, obrazują pozostałości osad zlokalizowane w wielu miejscowościach, m.in.: Chobieni, Chróstniku, Dłużycach, Dziewinie, Gorzelinie, Gorzycy, Kłopotowie, Księginicach, Lubinie, Miłoradzicach, Mlecznie i innych. Ślady osadnictwa z kolejnych epok: brązu, łuzyckiej, halszackiej zlokalizowano prawie w każdej miejscowości powiatu. Najciekawsze odkrycia pochodzą z Siedlc, gdzie w 1875 roku znaleziono skarb tzw. „kultury unietyckiej”[#] oraz ze Ścinawy, skąd pochodzi brązowy sztylet. Znaleźiska stanowiące wyposażenie grobów odkryto w Chobieni, Kłopotowie, Niemstowie oraz w Starej Rudnej.

W sumie na terenie powiatu lubińskiego zlokalizowano ponad 1500 stanowisk archeologicznych w 84 miejscowościach. Są one chronione prawem miejscowym na mocy zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W planach wyznacza się odpowiednie strefy ochrony konserwatorskiej,

w których obowiązują określone rygory postępowania. Żadne ze stanowisk archeologicznych nie jest natomiast indywidualnie wpisane do rejestru zabytków.

V. 2.4. Szlaki turystyczne, ścieżki kulturowe i edukacyjne w powiecie lubińskim.

Stan ilościowy i jakościowy tras turystycznych nie uległ zmianie od 2013 r. Wszystkie one zostały opisane w Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2010-2013[#]. Obecny Program przypomina pokrótce rodzaj i przebieg wszystkich szlaków, ścieżek kulturowych i edukacyjnych oraz tras rowerowych. Przez teren powiatu przebiega odcinek paneuropejskiej **Drogi św. Jakuba**, średniowiecznej drogi pielgrzymkowej z Europy wschodniej do Santiago de Compostela w Hiszpanii. Szlak oznaczony jest znakiem muszli a odcinek biegnący przez powiat lubiński nosi nazwę. Miedzianej Drogi Św. Jakuba. Na trasie szlaku leżą miejscowości:

Ścinawa - Siedlce - Lubin - Gorzyca - Brunów - Chocianów

Krajowe szlaki turystyczne na terenie powiatu:

Szlak Odry – niebieski, na obszarze Krainy Łęgów Odrzańskich 256 km:

Chałupki - Opole - Wrocław - Lubiąż - Ścinawa – Chobienia - Głogów - Nowa Sól - Krosno Odrzańskie - Kostrzyń.

Szlak Dziadoszan – czerwony:

Chobienia - Gwizdanów - Grodowiec - Jakubów - Góra św. Anny - Nowe Miasteczko - Kozuchów - Brzeźnica – Ochla

Szlak II Armii Wojska Polskiego – czerwony – wariant północny – z Chocianowa przez Lubin do Ścinawy

Lokalne szlaki piesze:

szlak leśny (zielony)

Bolesławiec - Chocianów - Lisiec - Krzeczyn Wielki - Lubin - Składowice - Toszowice - Stara Rudna-Rozłogi - Miłogoszcz - Górki - Chobienia

szlak zabytków (żółty)

Lubiąż - Prochowice - Miłoradzice - Pieszków - Osiek - Lubin - Krzeczyn Mały - Przemków

szlak polskiej miedzi (niebieski)

Złotoryja - Legnica - Chróstnik - Lubin - Grzybowa Góra - Rynarcice - Polkowice - Grodowiec – Głogów

Lokalne szlaki rowerowe:

dookoła Lubina (niebieski)

Obora - Brunów - Gorzyca - Bolanów - Chróstnik - Gorzelin - Pieszków - Niemstów - Czerniec - Siedlce - Dąbrowa Górna - Ustronie - Składowice - Zalesie - Koźlice - Gola

czerwony (Ścinawa)

Krzyżowa - Ręszów - Siedlce - Czerniec - Lubin - Gola - Rynarcice - Polkowice

zielony (Ścinawa)

Raszówka - Gorzelin - Lubin - Obora

Ponadto na terenie powiatu funkcjonuje kilka ścieżek edukacyjnych:

o Ścieżka przyrodnicza „Gogołowice” we wsi o tej samej nazwie; tematem jest środowisko przyrodnicze wsi,

o Ścieżka edukacyjna Krzeczyn Wielki, Chróstnik, Rezerwat Zimna Woda,

o Ścieżka edukacyjna Raszowa Duża, Raszowa Mała, Buczynka, Miłoradzice,

o Ścieżka edukacyjna Siedlce, Księginice, Składowice”,

o Ścieżka edukacyjna wokół stawu na terenie kombinatu KGHM „Polska Miedź”.

Wydaje się, że oprócz otwierania i wyznaczania tradycyjnych tras turystycznych, warto by było podjąć inicjatywę stworzenia nowych atrakcji o funkcjach rekreacyjno-edukacyjnych. Nową formą realizującą równocześnie funkcje poznawcze, edukacyjne, rekreacyjne są, zyskujące coraz większą popularność gry miejskie i questy[#].

V. 3. MUZEA ORAZ STOWARZYSZENIA, INSTYTUCJE I ORGANIZACJE POZARZĄDOWE, ZWIĄZANE Z OPIEKĄ NAD MATERIALNYM I NIEMATERIALNYM DZIEDZICTWEM KULTURY.

Na terenie powiatu lubińskiego działa jedna placówka o charakterze muzealnym. Jest to **Muzeum Ziemi Lubińskiej im. J. Wyrzykowskiego**, prowadzone przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Lubińskiej pod patronatem KGHM Polska Miedź S.A. Celem placówki jest szerzenie i propagowanie wiedzy o Ziemi Lubińskiej, inicjowanie i popieranie życia kulturalnego i artystycznego, prowadzenie działalności oświatowej, uprawianie regionalizmu, organizowanie konferencji naukowych, promowanie sztuki, współpraca z organizacją byłych mieszkańców Lubina. Efektem ożywionej działalności jest, m.in.: wydanie wspólnie z Uniwersytetem Wrocławskim „Monografii Lubina” i „Monografii Gminy Wiejskiej Lubin”, organizacja międzynarodowych Biennale Grafiki „Cuprum”, prowadzenie centrum miedziorytu, organizacja wystaw czasowych o zróżnicowanej tematyce, przygotowywanie konkursów dla młodzieży o tematyce regionalnej i propagującej idee współpracy w ramach Unii Europejskiej. Stała ekspozycja jest ściśle związana z historią kombinatu, Lubina i Zagłębia Miedziowego. Muzeum Ziemi Lubińskiej zostało założone na szybie górniczym Bolesław. W bogatej kolekcji oprócz licznych maszyn, można zobaczyć, także wagonik z miliardową toną urobku, wydobytą we wrześniu 2010 r. w ZG Lubin. Placówka prowadzi również sprzedaż wydawnictw regionalnych.

Towarzystwo Miłośników Ziemi Lubińskiej powstało przy KGHM Polska Miedź S.A. i do chwili obecnej korzysta z mecenatu zakładu, który dofinansowuje różne przedsięwzięcia Towarzystwa. Organizacja zajmuje się działalnością edukacyjną i popularyzatorską, także we współpracy z podobnymi sobie instytucjami, jak np. **Stowarzyszenie Animatorów Kultury i Edukacji**. Wśród pozarządowych instytucji społeczno-kulturalnych wymienić także należy **Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Ziemi Ścinawskiej „Mała Ojczyzna”** w Ścinawie, wydawcę *Zeszytów Ścinawskich* oraz **Towarzystwo Przyjaciół Rudnej**, animatora lokalnych imprez związanych z historią i kulturą regionu.

Oprócz wspomnianych wyżej stowarzyszeń, zajmujących się historią i kulturą całego regionu, aktywne są również mniejsze, **lokalne grupy**, których działalność związana jest z poszczególnymi miejscowościami, skierowana na ich rozwój, na pielęgnowanie tradycji. Wśród nich wymienić można: Stowarzyszenie Mieszkańców Wsi Obora, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Gogołowice, Stowarzyszenie Wiejskie Dialog, Rozwój, Ekologia w Raszówce, Koło Stowarzyszenia Łemków w Liścu, koło Aktywny Dziewin. Z kolei gmina wiejska Lubin współpracuje z sąsiednimi gminami w ramach **Lokalnej Grupy Działania „Wrzosowa Kraina”**. Współpraca rozwinęła się w oparciu o program LEADER, który wspiera rozwój inicjatyw partnerskich związanych z tworzeniem usług i produktów lokalnych propagujących zasoby przyrodniczo-kulturowe tego obszaru. Jednym z efektów działalności LGD jest np. wydanie regionalnej książki kucharskiej z lokalnymi specjałami kulinarnymi. Program jest szansą dla wsi m.in. w zakresie promocji, rozwoju i poprawy jakości życia.

W stolicy powiatu działa **Ośrodek Kultury „Wzgórze Zamkowe”**. Ośrodek dysponuje dwoma galeriami: Zamkowa i Jadwiga, mieszczącymi się w zabytkowych wnętrzach pozostałości zamku lubińskiego. Angażuje się aktywnie w działalność wystawienniczą, promując i sprzedając dzieła sztuki współczesnej. W mieście istnieją jeszcze dwie instytucje, których działalność związana jest z kulturą: Centrum Kultury „Muza” i Miejski Impresariat Kultury, jednak ich aktywność skierowana jest przede wszystkim na zapewnienie sposobu spędzania wolnego czasu dzieciom i młodym mieszkańcom regionu.

Sposobem aktywizacji kulturalnej lokalnych społeczności jest działalność **gminnych ośrodków kultury**. Placówki te kultywują również tradycje lokalne oraz tradycje ziem, z których przybyli przodkowie obecnych mieszkańców. GOK Rudna, GOK Ścinawa, GOK Księginice, GOK Raszówka, przy których istnieją świetlice wiejskie, rozmieszczone w okolicznych sołectwach, pełnią funkcje centrów kulturalnych. Przy GOK Księginice od 2007 r. działa Zespół Wokalny „Jarzębina”, GOK Raszówka opiekuje się ośmioma zespołami artystycznymi (m.in.: Konieczynki, Leśne Echo). Oprócz propagowania lokalnej działalności artystycznej GOK-i organizują wycieczki po regionie, konkursy krajoznawcze, zajmują się promocją regionalnych produktów. GOK-i współpracują również z władzami samorządowymi przy organizacji lokalnych imprez kulturalnych. Godne wzmianki są organizowane od 2009 r.: „Przeгляд Zespołów Folklorystycznych” oraz „Święto Kapusty i Pieroga” a także starsze, cyklicznie odbywające się zdarzenia, m.in.: Inscenizacja Męki Pańskiej w Szklarach Górnych, Chwila z Rusińską i Łemkowską Kulturą w Liścu. W dobie postępującej globalizacji i powszechnej unifikacji działalność GOK-ów jest nie do przecenienia w dziele pielęgnowania i zachowania dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym.

Wszystkie przedstawione wyżej przedsięwzięcia są wynikiem zaangażowania mieszkańców w życie społeczno-kulturalne powiatu. Działalność ta jest możliwa dzięki zapałowi i pasji indywidualnych osób oraz wsparciu władz samorządowych, realizowanemu przez ich współpracę z organizacjami pozarządowymi. Plan takiej współpracy rokrocznie akceptowany jest uchwałą przez Radę Powiatu. Współpraca odbywa się w kilku obszarach, także w dziedzinie kultury, sztuki i ochrony tradycji i dziedzictwa kulturowego. Obejmuje ona, m.in.:

- podejmowanie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej poprzez organizowanie imprez kulturalnych,
- wspólne przedsięwzięcia z organizacjami pozarządowymi mające zasięg co najmniej powiatowy w zakresie rozwoju kultury,
- promocja Powiatu Lubińskiego poprzez organizowanie oraz uczestnictwo w festiwalach, prezentacjach lub przeglądach krajowych i zagranicznych,
- kultywowanie tradycji oraz kultury mniejszości narodowych,
- wspieranie tradycji kulturalno-społecznych Powiatu Lubińskiego,
- wydawanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji poświęconych kulturze lub historii powiatu,
- organizacja i promocja amatorskiego ruchu artystycznego, w tym osób niepełnosprawnych,
- organizacja działalności wystawienniczej.

V. 3.1. KGHM „Polska Miedź” i ochrona dziedzictwa kulturowego.

Potęźnym mecenasem i animatorem życia społeczno-kulturalnego w powiecie jest KGHM „Polska Miedź” S.A. Działalność na tym polu, największy pracodawca w regionie, realizuje przez powołaną do życia w 2003 r. **Fundację „Polska Miedź”**. Zadaniem Fundacji jest wspomaganie, przede wszystkim, tych dziedzin życia, które często ze względu na sytuację budżetową państwa, nie są dostatecznie finansowane. W statutowym zakresie celów działalności fundacji jest mowa o wspieraniu wybitnych przedsięwzięć kulturalnych, ratowaniu obiektów zabytkowych, udzielaniu wsparcia instytucjom naukowym, oświatowym i medycznym, ochronie obiektów kultu religijnego, współpracy z Polonią i wspieraniu inicjatyw międzynarodowych, a także o wspieraniu działań w zakresie kultury fizycznej i sportu, udziale w budowie i rozbudowie obiektów sportowych oraz wspomaganiu inicjatyw mających na celu propagowanie sportu wśród dzieci i młodzieży. KGHM partycypuje w organizacji oraz obejmuje patronat nad znaczącymi przedsięwzięciami, które są skierowane do społeczności regionu i całego kraju[#]. W 2012 r. KGHM wsparł, m.in.: specjalną edycję filmu dokumentalnego o muzeach watykańskich "Sztuka i wiara", film „Bitwa pod Wiedniem”, Narodowe Forum Muzyki, Festiwal Srebra w Legnicy, Dni Głogowa, Dni Lubina i wiele innych przedsięwzięć i imprez[#].

Systematycznie zwiększane są środki przekazywane Fundacji „Polska Miedź” przez KGHM - od 12,5 mln zł w 2010 r. do ponad 16 mln w roku 2013.

Wśród wielu obszarów działalności fundacji poczesne miejsce zajmuje ochrona dóbr dziedzictwa narodowego. **Fundacja wspiera finansowo liczne inicjatywy na rzecz ratowania dolnośląskiego dziedzictwa kulturowego, przyczyniając się do poprawy stanu wielu obiektów zabytkowych, niektóre z nich ratując przed katastrofą budowlaną. W latach 2010–2011 przekazano na konserwację zabytków architektury kwotę prawie 5,5 mln zł.** W przeważającej części były to obiekty sakralne, jak na przykład **Kolegiata Głogowska**, która tylko w 2011 r. otrzymała na restaurację kaplicy Mariackiej kwotę 400 tys. zł.

Innymi ważnymi projektami dofinansowanymi przez Fundację Polska Miedź były: remont w 2010 r. dachu budynku Archidiecezji Lwowskiej w kwocie 374 tys. zł., czy też prace remontowe na terenie **opactw pocysterskich w Lubiążu i Krzeszowie**. Przykładowo: prace w Krzeszowie w latach 2010–2011 dofinansowano kwotą 1,6 mln zł. Dzięki temu odrestaurowana została bazylika p.w. Wniebowzięcia NMP oraz Kalwaria Krzeszowska. W tym samym okresie, w zespole obiektów pocysterskich w Lubiążu, ze środków fundacji wyremontowano bibliotekę klasztorną. Ponadto fundacja wsparła finansowo prace rewitalizacyjne zabytkowego **Parku Zdrojowego w Kudowie Zdroju**.

W 2012 r. ochrona dziedzictwa kulturowego znalazła się na drugim miejscu, po ekologii i bezpieczeństwie publicznym, pod względem wysokości udzielonego wsparcia. Na działania w tej sferze przeznaczono prawie 21% ogólnej sumy dotacji udzielonych przez Fundację „Polska Miedź”. Odpowiadało to kwocie 3 172 000 zł.

Poza ochroną dziedzictwa kulturowego fundacja aktywnie działa w obszarze kultury i sztuki współczesnej oraz na polu regionalizmu. W latach 2010–2011 na kulturę i sztukę przekazano darowizny pieniężne na kwotę prawie 2 mln zł, za które zrealizowano 78 projektów, w tym 36 organizowały placówki kulturalne z Głogowa, Legnicy, Legnickiego Pola, Lubina, Prochowic, Kunic, Miłkowie i Jawora. Wśród grona obdarowanych znalazły się różne stowarzyszenia, towarzystwa kulturalne, ośrodki i centra kultury, a także muzea, galerie sztuki oraz teatry. Z lokalnych, cennych imprez kulturalnych, należy wymienić: **Legnicki Festiwal Srebra, Festiwal Folklorystyczny pt. „Świat pod Kyczerą”, czy Ogólnopolski Turniej Chórów „Legnica Cantat”**.

Pielęgnowanie wartości regionalnych objawia się propagowaniem przemysłu miedziowego i tradycji górniczo-hutniczych na terenie Zagłębia Miedziowego, które stanowią ważne spoiwo dla tożsamości regionu. Na ten cel w latach 2010–2011 przekazano około 1,2 mln zł. Pomoc fundacji umożliwia organizację corocznych obchodów barbórkowych oraz rocznicowych, związanych z odkryciem złoża miedzi przez dr. Jana Wyżykowskiego. Przygotowują je lokalne stowarzyszenia społeczno-kulturalne, m.in. Stowarzyszenie im. Jana Wyżykowskiego w Sieroszowicach, czy Towarzystwo Miłośników Ziemi Lubińskiej. Od wielu lat wśród obdarowanych jest Złotoryjskie Towarzystwo Tradycji Górniczych, które otrzymało duże wsparcie finansowe na budowę skansenu „Miasteczka Górniczo-Hutniczego” w Leszczynie k. Złotoryi.

V. 4. OBIEKTY ZABYTKOWE STANOWIĄCE WŁASNOŚĆ POWIATU LUBIŃSKIEGO.

W stosunku do poprzedniego programu opieki nad zabytkami, obejmującego okres 2010-2013, zaszły istotne zmiany w stanie posiadania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, pozostających we władztwie powiatu lubińskiego. W roku 2011 nastąpiło bowiem przekazanie w formie darowizny na rzecz gminy miejskiej Lubin budynku Zespołu Szkół nr 1 w Lubinie przy ul. T. Kościuszki 9, czyli dawnego głównego budynku koszar von Bredowa.

W chwili obecnej powiat lubiński jest właścicielem dwóch obiektów zabytkowych chronionych prawem na mocy wpisu do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego. Są to:

□ **zespół pałacowo-parkowy w Szklarach Górnych, ob. Ośrodek Szkolno – Wychowawczy**, w tym budynek pałacu i park pałacowy, Szklary Górne. 51 c;

¾ nr rejestru odpowiednio: A/3372/271 z 11.05.1961, A/3363/690/L z 25.06.1986;

□ **park pałacowy w Bukownej**, Bukowna 13;

¾ nr rejestru: A/2741/445/L z dn. 22.09.1976

V. 4.1. Zespół pałacowo-parkowy w Szklarach Górnych., ob. Ośrodek Szkolno – Wychowawczy

Dobra rycerskie we wsi *Glezersdorf* wzmiankowane są od 1331 r. W XV w. majątek należał do rodziny von Dyhern, przez cały XVI w. był we władaniu znanego rodu von Glaubitzów. Pierwsza, wzniesiona właśnie przez Glaubitzów siedziba obronna, była budowlą drewnianą o konstrukcji szkieletowej, postawioną na kamiennych fundamentach i otoczoną fosą. Na pocz. XVIII w. dobra przeszły w posiadanie lotaryńskiego rodu d'Hautoy de Bronne (1715 r.). Johann Heinrich d'Hautoy de Bronne wznosił w **l. 1715-1725 barokowy pałac** (herby Johanna i jego żony Jakobiny z domu von Frankenberg-Ludwigsdorf znalazły się na głównym portalu pałacu). Okazała rezydencję w typie „*entre cour et jardin*”, wywodzącym się z tradycji rezydencji francuskich, zaprojektował znany architekt **Jan Błażej Peintner**. Bezdzietne małżeństwo przekazało testamentarnie posiadłość siostrze Jakobiny, która była żoną hrabiego Johanna Alberta von Clairon d'Haussonville. W XIX w. właścicielami posiadłości były rodziny Raabe i Fuhrmann-Karing. Od tych ostatnich nabył ją przedstawiciel bogatego górnośląskiego rodu szlacheckiego, przemysłowiec i właściciel kopalń i hut na Górnym Śląsku, Franz von Ballestrem z Pławniowic. Jego dziełem była gruntowna **przebudowa pałacu ok. 1900 r.** Z czasu tej właśnie przebudowy pochodzą dwa boczne skrzydła pałacowe i nowy układ wnętrza. Przygotowany przez architekta Karla Grossera z Wrocławia projekt dalszej rozbudowy, ze względu na powojenne trudności, nie został zrealizowany. Ballestremowie byli właścicielami majątku do końca II wojny światowej.

Pałac w Szklarach Górnych, 2013 r. (źródło: www.dolny-slask.org.pl)

Przy pałacu, od zach., założono na planie prostokąta ozdobny regularny ogród typu francuskiego. W jego centrum umieszczono fontannę. W 1900 r., w wyniku rozbudowy pałacu dokonano szeregu zmian w otoczeniu rezydencji. Zasypano fosę oraz zlikwidowano mosty. Od frontu wzniesiono rampę dojazdową z balustradą, ozdobioną rzeźbami dwóch lwów. Po jej bokach powstały gazony obsadzone drzewami i krzewami. Po południowej stronie pałacu i ogrodu ozdobnego znajduje się **park**

krajobrazowy z elementami romantycznymi. Do założenia parku wykorzystane zostały rozległe łągi porośnięte dębami, rozciągające się w południowej stronie ogrodu ozdobnego.

Pawilon parkowy w Szklarach Górnych, 2013 r. (źródło: www.dolny-slask.org.pl)

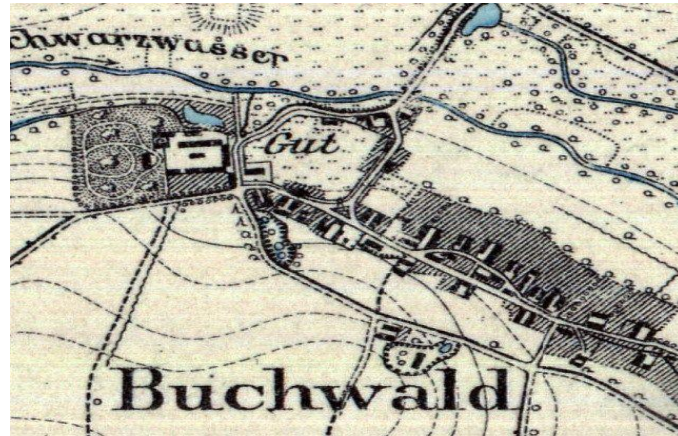
W północno-wschodniej części parku znajduje się duża polana. Istotnym elementem kompozycji parkowej jest ozdobny staw, zasilany wodą płynącą rowem, formowanym na podobieństwo strumienia. Z licznych niegdyś elementów architektury ogrodowej zachowały się ruiny wzniesionego około 1720 r. pawilonu z kolumnadą. Po bokach pawilonu umieszczono rzeźby – Personifikacje Czterech Pór Roku. Park wraz z ogrodem ma powierzchnię 8 ha. Rośnie tutaj około 70 gatunków drzew i krzewów. Najstarsze sadzone grup drzew to: dęby, lipy i kasztanowce, liczące dzisiaj około 170 lat. Zasadniczy drzewostan parku pochodzi z lat 80-tych XIX w. W 1900 roku wzbogacono go przez dosadzenie cyprysików, świerków, kasztanów, dębów, jedlic.

Po wojnie w pałacu mieścił się PGR. W latach 1964-1965 przeprowadzono tu prace remontowo-adaptacyjne, a w 1969-1971 dokonano remontu kapitalnego i modernizacji, przystosowując budowlę do nowej funkcji – Zakładu Poprawczego Ministerstwa Sprawiedliwości, który mieścił się tu w latach siedemdziesiątych XX w. Obecnie zespół jest własnością powiatu lubińskiego i, od 1983 r. – siedzibą Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego.

V. 4.2. Park pałacowy w Bukownej.

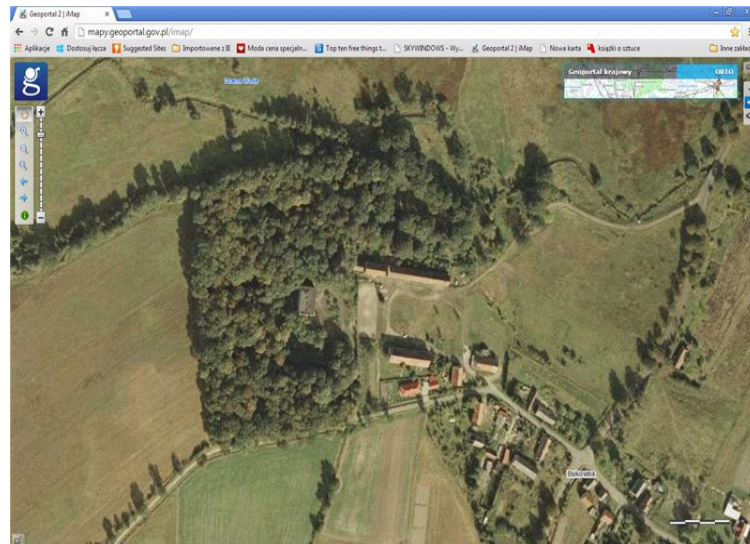
Siedziba rycerska w Bukownej wzmiankowana jest od 1359 r. Przez wieki majątek często zmieniał właścicieli, którymi byli przedstawiciele znacznych rodów szlacheckich: von Axleben Magnus, Pompeji, von Götz. W 1737 r. nabyli go benedyktyni z Legnickiego Pola. W ich rękach posiadłość pozostawała do czasu sekularyzacji zakonu w 1810 r. Podobnie jak inne majątki zakonne w państwie pruskim, dobra w Bukownej weszły wówczas w skład domeny królewskiej. W następnych latach były dzierżawione a potem wykupione przez Franza von Rauera. Następni właściciele, pochodzenia mieszczańskiego, zmieniali się często aż do 1937 r., kiedy to nastąpiła parcelacja majątku.

We wsi z dawien dawna istniały dwie siedziby szlacheckie: wsch. z dworem obronnym, obecnie nieistniejącym i zach., w postaci zespołu pałacowo-parkowego z folwarkiem.

Meßtischblatt 1919 (frag.)

W zach. części zespołu założono w 3 ćw. XIX w. park naturalistyczny o bogatym drzewostanie (buk, platan, topola, akacja, dąb, dąb czerwony, olcha, grab), przekształcony częściowo w leśny na przełomie XIX i XX w. Najstarszym elementem kompozycji parkowej jest staw hodowlany, otoczony groblą, po której poprowadzono drogę spacerową obsadzoną dębami. Od zach. i pd. kompozycję parkową zamknięto rzędami nasadzeń z lip, grabów i dębów. Drzewostan parkowy był uzupełniany luźnymi nasadzeniami, co nadało mu naturalny charakter leśny. Park obiegała promenada. Park towarzyszy budynkowi dawnego pałacu, który obecnie jest nieużytkowany (wcześniej pałac był siedzibą szkoły, hotelu robotniczego, biur spółdzielni produkcyjnej, ośrodka szkolno-wychowawczego). Budynek w znaczny sposób przebudowany w latach 70-tych, w wyniku remontu pozbawiony został dawnych cech stylowych, stracił większość walorów zabytkowych.

Bukowna. Ortofotomapa z widocznym parkiem (www.geoportal.pl)

VI. OCENA SZANS I ZAGROŻEŃ DLA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO POWIATU LUBIŃSKIEGO

Na terenie powiatu lubińskiego znajdują się 184 zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego. Z tego 18 obiektów znajduje się na terenie miasta Lubina a 73 na terenie gminy wiejskiej Lubin, 38 położonych jest w granicach administracyjnych gminy Rudna, a 55 – na obszarze gminy Ścinawa. Od roku 2010 zasób ten powiększył się łącznie o 8 pozycji.

Istotną rolę w prowadzeniu odpowiedzialnej polityki samorządów w kwestii dziedzictwa kulturowego odgrywa właściwe planowanie przestrzenne. Stąd konieczność aktualizowania planów zagospodarowania przestrzennego, także pod kątem problematyki ochrony zabytków. Działania rozwojowe w dziedzinie mieszkalnictwa, handlu i usług, inwestycji drogowych lub przemysłowych

stwarzają zagrożenia dla kompozycji historycznych założeń urbanistycznych i ruralistycznych, niosąc za sobą niebezpieczeństwo ich zdysharmonizowania i dekompozycji. Niebezpieczeństwa takie dotyczą również poszczególnych obiektów architektonicznych, którym grożą przekształcenia będące wynikiem dążeń do korzyści z nowoczesnych rozwiązań. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, mające status prawa miejscowego, powinny objąć wszystkie wrażliwe obszary na terenie powiatu, włączając w to oczywiście ochronę dziedzictwa kulturowego.

Poważnym zagrożeniem dla dworskich zespołów zabytkowych na wsiach jest rozdrobnienie własnościowe, które nastąpiło po upadku Państwowych Gospodarstw Rolnych. Utrudniło to znacznie podejmowanie kompleksowych działań konserwatorskich i rewitalizacyjnych. W wyniku parcelacji budynki mieszkalne i gospodarskie stały się na ogół własnością prywatną lub pozostają w dyspozycji Agencji Nieruchomości Rolnych, natomiast parki związane z tymi zespołami stanowią często własność gminy. Stan techniczny obiektów jest na ogół zły, a w najlepszym razie, niedostateczny. Główne elementy architektoniczne niektórych zespołów, takie jak dwory czy pałace, znajdują się w ruinie (Górzyn, Obora, Raszowa Duża, Brodowice, Naroczyce, Orsk, Stara Rudna, Dłużyce, Dziesław, Dziewin, Zaborów). Brak jest więc dominanty kompozycyjnej i ideowej, wokół której koncentrowało się całe założenie. Na ogólną liczbę 50 zespołów pałacowych i dworskich, przypada 21 zniszczonych dworów i pałaców, przy czym część z nich popadła w ruinę w czasach powojennych. Choć degradacja budowli została już częściowo zatrzymana to jednak dalej grozi nam dekompozycja zabytkowych zespołów dworskich, z towarzyszącymi im folwarkami a często również i z zabudową przemysłową. Taka sytuacja wydaje się być wciąż dużym zagrożeniem dla środowiska kulturowego wsi powiatu lubińskiego.

Większość założeń parkowych znajduje się w złym stanie. Parki uległy dewastacji, nastąpiły znaczne ubytki oryginalnego drzewostanu, porost samosiewu, na ogół zatarciu uległa kompozycja założenia. Zdarza się, że podejmowane prace renowacyjne w niektórych obiektach prowadzone są niekoniecznie zgodnie z pierwotnym charakterem parku.

Wśród rejestrowych obiektów zabytkowych powiatu lubińskiego nadal zauważalna jest znikoma ilość zabytków techniki. Postulowana w poprzednim programie opieki zmiana tego faktu przez uzupełnienie rejestru o most odrzański w Ścinawie i zabudowę dawnej fabryki instrumentów lutniczych DEFIL w Lubinie na razie nie odniosła skutku. Warto byłoby również rozważyć postulat wpisania do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego ważniejszych obiektów związanych

z infrastrukturą kolejową.

Biorąc pod uwagę specyfikę powiatu lubińskiego i kierunki rozwoju poszczególnych gmin można, analizując mocne i słabe strony regionu oraz szanse i zagrożenia dla jego rozwoju, wskazać czynniki mające istotny wpływ na dziedzictwo kulturowe. Analiza SWOT może być stosowana do budowania planów strategicznych powiatu a także - do wypracowania priorytetowych kierunków działań dostosowanych do osiągnięcia zamierzonych celów.

Poniżej zestawiono czynniki analizy dla powiatu lubińskiego, które mogą mieć wpływ na możliwości rewitalizacji dóbr kultury oraz ich ochronę.

ANALIZA SWOT

mocne strony	słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ☐ korzystne położenie przy głównych trasach komunikacyjnych, kołowych, kolejowych, rzecznych (A 4, E 65, Odra) ☐ lotnisko w Lubinie ☐ dobry dojazd do portu lotniczego we Wrocławiu ☐ niski poziom bezrobocia, z zaznaczającą się tendencją spadkową ☐ korzystne warunki klimatyczne i glebowe ☐ znaczna lesistość ☐ bogactwa naturalne ☐ historyczna i współczesna wielokulturowość regionu ☐ walory krajobrazowe ☐ obiekty zabytkowe wszystkich kategorii ☐ wysokie walory turystyczno-wypoczynkowe ☐ liczne szlaki turystyczne ☐ port rzeczny w Ścinawie ☐ KGHM Polska Miedź S.A. jako potentat gospodarczy i znaczący mecenas kultury ☐ bliskość Czech i Niemiec ☐ wysokie dochody gmin ☐ istnienie w Lubinie podstrefy Specjalnej Legnickiej Strefy Ekonomicznej ☐ istnienie internetowej bazy wszystkich atrakcji turystycznych i krajoznawczych na stronie Powiatu Lubińskiego 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ brak lub nieprecyzyjne odniesienie się do problemów środowiska kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ☐ niedostateczny poziom wykształcenia mieszkańców małych miejscowości ☐ zbyt mała aktywność społeczna ☐ brak poczucia wspólnoty kulturowej ☐ niska świadomość mieszkańców w zakresie możliwości wykorzystania zasobów lokalnych ☐ niska świadomość ekologiczna i wiedza o regionie ☐ brak imprez kulturalnych o zasięgu ponadregionalnym ☐ zły stan obiektów zabytkowych ☐ niedostateczny stan techniczny dróg ☐ słabość samorządów w pozyskiwaniu środków z UE ☐ dysproporcje w dochodach między gminami ☐ niewystarczające nakłady na inwestycje w obrębie kultury spowodowane pilnymi potrzebami w innych sferach życia społeczności lokalnych ☐ brak wystarczających środków na ochronę zabytków i racjonalne zarządzanie dziedzictwem kulturowym ☐ niedobór placówek muzealnych w regionie
szanse	zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ☐ wykorzystanie potencjału turystycznego Odry (współpraca z sąsiednimi powiatami) ☐ budowa drogi ekspresowej S-5 ☐ położenie nacisku na rozwój turystyki edukacyjnej i kulturowej ☐ wykorzystanie walorów przyrodniczych w celach turystycznych i rekreacyjnych ☐ zwiększenie i polepszenie poziomu bazy hotelowej i gastronomicznej ☐ zwiększenie dostępności informacji dla mieszkańców o możliwościach uzyskania dofinansowania inwestycji ☐ polepszenie stanu dróg ☐ akcja edukacyjna i propagatorska skierowana do społeczności lokalnych ☐ uczestnictwo w Europejskich Dniach Dziedzictwa ☐ aktywizacja społeczności lokalnych ☐ zwiększenie efektywności w pozyskiwaniu środków unijnych ☐ remonty obiektów zabytkowych ☐ stworzenie rozpoznawalnego produktu turystycznego związanego z dziedzictwem kulturowym ☐ akcja promocyjna skierowana na zewnątrz (wydawnictwa promocyjne, reklama medialna, obecność na targach turystycznych) ☐ położenie nacisku na problematykę dziedzictwa kulturowego w strategii rozwojowej powiatu 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ „piętno” KGHM i „Lubina – stolicy polskiej miedzi”, powodujące kojarzenie regionu tylko z przemysłem wydobywczym ☐ zanikanie kultury wiejskiej ☐ inwestycje mające negatywny wpływ na środowisko ☐ słaba integracja pomiędzy ludnością wiejską ☐ małe możliwości uzyskiwania środków na renowację obiektów zabytkowych ☐ konkurencja sąsiednich regionów ☐ różnice w poziomie usług turystycznych w Polsce i poza jej granicami ☐ pogarszająca się koniunktura gospodarcza ☐ kryzys finansów publicznych ☐ słabe zabezpieczenia przeciwpowodziowe

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LUBIŃSKIEGO

Wg ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* podstawową rolę w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym na danym terenie odgrywają gminy. Organy powiatu mają prowadzić działania o charakterze ponadgminnym, a zakres kompetencji i zadań powiatu w tej kwestii jest dość ograniczony (określony w art. 103 ustawy o ochronie zabytków).

Biorąc to pod uwagę, zadania powiatu w kwestii ochrony krajobrazu kulturowego skupiają się głównie na funkcjach edukacyjnych, popularyzatorskich i promocyjnych. Promocja i propagowanie wartości kulturowych regionu za pomocą wydawnictw, folderów, szkoleń, konkursów, edukacji dzieci i młodzieży, ma w efekcie przynieść wzrost świadomości społecznej. Program opieki nad zabytkami na lata 2014-2017, nie rezygnując z priorytetów określonych w programie opieki na lata 2010-2013, proponuje władzom powiatu podjęcie funkcji inspirującej, organizacyjnej i koordynującej wspólne działania rewaloryzacyjne podejmowane w gminach. Gminy powiatu lubińskiego posiadają sprecyzowaną wiedzę, zarówno o swoich najcenniejszych walorach kulturowych, jak i zagrożeniach dotyczących środowiska kulturowego. Starostwo Powiatowe realizując własne zadania w tym obszarze, występuje również jako partner samorządów gminnych, dysponując możliwościami organizacyjnymi, prawnymi i całościowym spojrzeniem na zagadnienia powiatu lubińskiego. Niezbędne tutaj wydają się porównania prac studialnych na temat środowiska kulturowego poszczególnych gmin oraz analiza finansowa określonych działań zmierzających do jego poprawy. Tego typu współdziałanie ułatwia uzyskanie dofinansowania większych przedsięwzięć ze źródeł Unii Europejskiej.

Niniejszy Program, tak jak poprzedni, wyznacza cele, których realizowanie prowadzić będzie do zmiany wizerunku regionu kojarzonego wyłącznie z przemysłem miedziowym,

w rejon bogaty również tradycją, historią i wytworami dziedzictwa kulturowego. Oczywiście jest, że Program powinien przyczynić się do umacniania tożsamości kulturowej regionu i silnych związków mieszkańców z zamieszkałym przez nich terenem i jego historią. Podkreślić należy także wagę korelacji ochrony środowiska przyrodniczego z ochroną krajobrazu kulturowego. Traktowanie obu zagadnień równolegle pozwala lepiej kształtować krajobraz regionu.

Na następnych stronach obecnego Programu, odwołując się do ciągłości działań samorządu powiatowego w kwestii ochrony dziedzictwa kulturowego, przytoczono priorytety sformułowane dla minionego czterolecia, które będą obowiązywać również w latach 2014-2017.

PRIORYTET I : Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego regionu jako jeden z głównych czynników jego rozwoju społeczno-gospodarczego.

PRIORYTET II : Nowoczesne zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego.

PRIORYTET III : Działania promocyjne i edukacyjne związane z dziedzictwem skierowane do społeczności lokalnych w celu kultywowania tożsamości kulturowej oraz promocja zewnętrzna wartości kulturowych regionu.

Poniższa tabela określa kierunki działań i zadania prowadzące do osiągnięcia zamierzonych celów. W kolumnie „zadania” nastąpiły pewne modyfikacje w stosunku do zadań nakreślonych w programie zdefiniowanym na lata 2010 – 2013.

PRIORYTET I: REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO JEDEN Z GŁÓWNYCH CZYNNIKÓW ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POWIATU	
kierunki działań	zadania
Zatrzymanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	☐ realizacja zadań własnych powiatu w kwestii rewaloryzowania i utrzymania obiektów zabytkowych, do których powiat ma tytuł prawny – zespół pałacowo-parkowy w Szklarach Górnych, park w Bukowej; ☐ podejmowanie starań o uzyskiwanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością powiatu; ☐ realizacja uchwał nr XLI/265/2009 i XXX/233/2012 Rady Powiatu w Lubinie w sprawie określenia zasad udzielenia i rozliczenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków; ☐ zapoznavanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami uzyskania dotacji i środków pozabudżetowych na określone zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami; ☐ organizacja spotkań mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontownia obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi; ☐ prowadzenie kolejnych edycji otwartych konkursów na wsparcie realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; ☐ zwrócenie uwagi na zabytki techniki w regionie (postulat wpisania do rejestru zabytków mostów na Odrze w Ścinawie i zabudowań fabryki instrumentów lutniczych DEFIL);
Podjęcie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	☐ przygotowywanie przez powiatowy urząd pracy, w uzgodnieniu z poszczególnymi gminami, ofert pracy sezonowej w zakresie prowadzenia bieżących robót pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną;

PRIORYTET II: NOWOCZESNE ZARZĄDZANIE ZASOBEM DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	
kierunki działań	zadania
Działania organizacyjne i finansowe związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego.	<ul style="list-style-type: none"> ☐ podjęcie działań wskazujących na znaczenie właściwego odniesienia do problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w tworzeniu nowych i aktualizowaniu dotychczasowych planów zagospodarowania przestrzennego; ☐ ustanawianie społecznych opiekunów zabytków w ramach realizacji zadań własnych powiatu; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków; ☐ zlecenie i dofinansowywanie prac studialnych i dokumentacyjnych dotyczących obiektów zabytkowych i dziedzictwa kulturowego regionu; ☐ okresowa aktualizacja „Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”; ☐ cykliczne konsultacje z przedstawicielami gmin w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego; ☐ współpraca z policją, służbami konserwatorskimi i służbami celnymi w sprawie kradzieży i nielegalnego wywozu obiektów zabytkowych za granicę (konferencje i szkolenia, m. in. nt. zabezpieczania obiektów zabytkowych);
Podjęcie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> ☐ znakowanie obiektów zabytkowych oraz pomników przyrody; ☐ zaopatrywanie zabytków w tablice informujące o ich historii i znaczeniu dla regionu; ☐ tworzenie nowych szlaków tematycznych i kulturowych i włączanie ich w sieć istniejących szlaków o zasięgu ponadregionalnym; ☐ promowanie Ścinawy, jako ośrodka turystyki wodnej w regionie (powiązanie współczesności z historią portu); ☐ wspieranie rozwoju izb muzealnych, regionalnych, izb pamięci;

PRIORYTET III: DZIAŁANIA PROMOCYJNE I EDUKACYJNE SKIEROWANE DO SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH W CELU BUDOWANIA TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ ORAZ PROMOCJA ZEWNĘTRZNA WARTOŚCI KULTUROWYCH REGIONU	
kierunki działań	zadania
Zapewnienie szerokiego dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu	☐ aktualizowanie i dalsza rozbudowa powiatowego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego;
Edukacja społeczności lokalnej w kwestii znaczenia dziedzictwa dla regionu	☐ propagowanie dobrych praktyk konserwatorskich; ☐ organizowanie i wspieranie organizacji konkursów, wystaw, imprez, kiermaszy, rajdów i festynów kulturowych; ☐ dalsze upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie edukacji szkolnej poprzez organizowanie odpowiednich zajęć i konkursów; ☐ ustanawianie nagród za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania dziedzictwa kulturowego regionu; ☐ aktywna współpraca z mediami w celu promocji zabytków i upowszechniania działań związanych z opieką nad zabytkami; ☐ wspieranie działalności Towarzystwa Miłośników Ziemi Lubińskiej i Muzeum Ziemi Lubińskiej;
Działania pobudzające aktywność i inicjatywę mieszkańców regionu. Integracja lokalnych społeczności wokół idei współpracy i rozwoju lokalnego	☐ propagowanie idei Lokalnych Grup Działania wśród społeczności wiejskiej (informacje na stronach internetowych powiatu, broszury wskazujące korzyści wynikających z działalności LGD); ☐ wspieranie tworzenia programów odnowy wsi z położeniem nacisku na rewaloryzację historycznych układów ruralistycznych i kształtowanie kierunków rozwoju zespołów wiejskich pod kątem zachowania charakterystycznych cech regionalnych; działania na rzecz ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa wsi; ☐ organizowanie konferencji, szkoleń, sympozjów poświęconych zabytkom, skierowanych do nauczycieli, organizacji społecznych, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, pracowników kultury, młodzieży zainteresowanej problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego;
Wspieranie rozwoju turystyki	☐ współpraca z gminami i PTTK w kwestii zorganizowania centrów informacji turystycznej; ☐ kontrola oznakowania szlaków turystycznych; ☐ znakowanie ścieżek edukacyjnych; ☐ wsparcie dla rozwoju infrastruktury turystycznej; ☐ wspieranie rozwoju gospodarstw agro- i ekoturystycznych; ☐ inicjowanie i pomoc w powstawaniu izb muzealnych, regionalnych, izb pamięci;

Popularyzacja dziedzictwa kulturowego regionu	<ul style="list-style-type: none">☐ wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych dziedzictwu kulturowego i historii regionu;☐ organizacja masowych imprez turystyczno-kulturowych o charakterze ponadregionalnym;☐ uczestnictwo regionu w dorocznych Europejskich Dniach Dziedzictwa;☐ opracowanie mapy zabytków powiatu w atrakcyjnej formie, umożliwiającej wirtualne zwiedzanie obiektów;☐ popularyzacja wybitnych postaci historycznych związanych z regionem;
--	---

VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LUBIŃSKIEGO

Zadania określone w poprzednim rozdziale będą realizowane za pomocą następującego instrumentarium, którego podstawę stanowią obowiązujące przepisy prawne:

— *instrumenty prawne* – wynikające z przepisów ustawowych (m.in.: wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, ustanawianie społecznych opiekunów zabytków, oznakowanie obiektów zabytkowych znakiem przewidzianym w ustawie, itp.);

— *instrumenty finansowe* (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością powiatu, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych);

— *instrumenty koordynacji* (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z gminami,

z organizacjami wyznaniowymi, z właścicielami zabytków);

— *instrumenty społeczne* (m.in. poprzez działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie

z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami);

— *instrumenty kontrolne* (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

IX. MONITOROWANIE REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LUBIŃSKIEGO

Obowiązek prowadzenia kontroli stanu realizacji Programu Opieki nad Zabytkami wynika z art. 87 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z cytowaną ustawą Starosta Lubiński ma obowiązek sporządzenia sprawozdania ze stanu realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2014–2017 i przedstawienia go radzie powiatu w cyklu dwuletnim (*monitoring mid-term i monitoring ex post*).

Celem monitoringu jest zbieranie i analiza informacji dotyczących realizacji Programu na każdym etapie wdrażania. Proces monitorowania polega na przyglądaniu się zmianom, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów programu przez zdefiniowane w nim kierunki działań, na analizie zebranych danych i opracowaniu sprawozdań. Stanowi on podstawę oceny uzyskanych efektów oraz podejmowania ewentualnych inicjatyw korygujących i propozycji zmian.

Kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki będą następujące:

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako jeden głównych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego:

- poziom (w %) wydatków budżetu powiatu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom,
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- stan wojewódzkiej ewidencji i rejestru zabytków w zakresie zabytków techniki powiatu lubińskiego,
- sposoby i formy informowania o możliwościach uzyskania dotacji na zadania z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

W ramach priorytetu II: Nowoczesne zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego:

- liczba prac studialnych i ewidencyjnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej),
- zakres obowiązków pracownika na stanowisku zajmującym się ochroną dziedzictwa kulturowego i opieką nad zabytkami,
- liczba społecznych opiekunów zabytków,
- liczba i zakres szkoleń specjalistycznych dla społecznych opiekunów zabytków,
- liczba konsultacji i spotkań roboczych dotyczących problematyki dziedzictwa kulturowego z przedstawicielami gmin wchodzących w skład powiatu; wnioski i ustalenia wpływające z tych spotkań,
- sposoby uzgodnionej współpracy z policją, służbami konserwatorskimi i celnymi w sprawie ochrony dziedzictwa kulturowego przed kradzieżą i nielegalnym wywozem,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, ścieżek edukacyjnych przyrodniczych, itp.,
- stan oznakowania szlaków turystycznych i obiektów zabytkowych,
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- działania podjęte w kwestii zaangażowania największych pracodawców w regionie (KGHM) w sprawę ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki i wypoczynku,
- działania podjęte w sprawie tworzenia programów odnowy wsi i popularyzację idei Lokalnych Grup Działania.

W ramach priorytetu III: Działania promocyjne i edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych w celu budowania tożsamości kulturowej oraz promocja zewnętrzna wartości kulturowych regionu:

- liczba i rodzaj zrealizowanych konkursów, wystaw, kiermaszy, festynów na terenie powiatu,
- strony internetowe podejmujące tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego,
- sposób wprowadzenia kwestii dziedzictwa kulturowego regionu do systemu edukacji szkolnej,
- sposoby wsparcia Muzeum Ziemi Lubińskiej i stowarzyszeń pozarządowych zajmujących się sprawami dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków,
- liczba nowopowstałych palcówek paramuzealnych (izby pamięci, regionalne, muzealne)
- liczba zrealizowanych imprez turystyczno-kulturowych,
- sposób uczestnictwa powiatu lubińskiego w Europejskich Dniach Dziedzictwa,
- sposoby popularyzacji wybitnych osób związanych z regionem,
- liczba wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, map, przewodników) związanych z historią i dziedzictwem kulturowym regionu,

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami oraz ochronę dziedzictwa kulturowego realizuje się w Polsce ze środków prywatnych (osoby fizyczne, fundacje, osoby prawne, kościelne) i publicznych (budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, dotacje WUOZ, fundusze europejskie). Zasadniczo obowiązek utrzymania obiektów zabytkowych spoczywa na właścicielach i użytkownikach tych obiektów.

Na dofinansowanie projektów związanych z pracami przy zabytkach, oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa (promocja, informacja, edukacja), przeznaczają się:

1. środki finansowe z budżetu państwa przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programów ministerialnych;
2. środki z Funduszy Europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym;
3. środki z Regionalnych Programów Operacyjnych, dystrybuowane na poziomie województw;
4. środki z europejskich programów specjalnych, np.: Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Norweski Mechanizm Finansowy, itp;
5. środki wojewódzkie, przyznawane przez marszałków województw;
6. środki pochodzące z budżetu samorządów.

Na stronach internetowych ministerstw Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) oraz Rozwoju Regionalnego (www.mrr.gov.pl) znajdują się wyczerpujące informacje na temat programów operacyjnych funkcjonujących w 2014 roku, działających w obszarze dziedzictwa kulturowego, ochrony i opieki nad zabytkami.

Podstawowym źródłem finansowania zabytków są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów poszczególnych samorządów. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*[#]. Dysponentami powyższych środków są:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków,
- organ stanowiący - gminy, powiatu, samorządu województwa.

Dotacje są realizowane poprzez corocznie organizowane nabory wniosków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłosił **programy ministerialne**, które będą **realizowane w 2014 r.** Wśród nich znalazł się program Dziedzictwo Kulturowe, w ramach którego zakreślono następujące, objęte dotacjami priorytety:

1. *Ochrona zabytków*. Dofinansowanie może dotyczyć:

- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

2. *Wspieranie działań muzealnych*. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- organizacja czasowych wystaw muzealnych;
- modernizacja stałych wystaw muzealnych;
- tworzenie stałych wystaw muzealnych;
- publikacja katalogów do wystaw muzealnych;
- konserwacja muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii,
- muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego;
- zakup wyposażenia pracowni konserwatorskich.

3. *Kultura ludowa*. Dofinansowaniu mogą podlegać następujące rodzaje zadań:

- edukacyjne, w tym warsztatów, kursów i szkoleń dotyczących zagadnień szeroko pojętej kultury ludowej, w tym niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- z zakresu szeroko pojętej animacji kulturowej i społecznej prowadzonej w oparciu o niematerialne dziedzictwo kulturowe, wspomagających lokalne społeczności w twórczych działaniach nawiązujących do miejscowych tradycji;
- publikacje książkowe z zakresu dziedzictwa kultury ludowej;
- dotyczące dokumentacji, archiwizacji i udostępniania unikalnych zjawisk z zakresu dziedzictwa kultury ludowej, w tym sztuki i rękodzieła ludowego, gwary, muzyki, tańca, śpiewu, obrzędowości, obyczajowości;
- popularyzujące unikalne i żywe elementy kultury ludowej, w tym konkursy, przeglądy, festiwale sztuki i rękodzieła ludowego;
- dotyczące ochrony architektury regionalnej;
- o charakterze artystycznym, inspirowanych tradycyjną twórczością ludową;
- projekty badawcze i popularyzatorskie z zakresu antropologii kulturowej, etnologii i etnografii.

4. *Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą*. W tym przypadku można ubiegać się o dofinansowanie działań ulokowanych na terenie Polski oraz poza jej granicami:

- rewaloryzacja, prace remontowe i konserwatorskie w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacja, konserwacja, ochrona i zachowanie zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowanie utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacja oraz promocja badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętnianie wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomoc instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

5. *Ochrona zabytków archeologicznych*. Dotacja może obejmować:

- ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

6. *Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego*. Dofinansowaniu mogą podlegać następujące rodzaje zadań:

- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniającą przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urzędów multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

Także **Minister Nauki**, na zasadach określonych w przepisach o regułach finansowania nauki, może przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych[#]

Znaczący udział w finansowaniu opieki nad zabytkami w Polsce mają **wspólnotowe fundusze europejskie**. Z końcem roku 2013 zamknięty został okres działania programów unijnych na lata 2007-2013. **Rada Europejska podjęła już kluczowe decyzje w sprawie budżetu unijnego na lata 2014-2020. Po zatwierdzeniu ich przez Parlament Europejski, Polsce przyznano 82,5 mld euro na realizację polityki spójności. Znaczna część programów** planowanych do realizacji w nowym okresie budżetowym, obejmującym lata 2014-2020, jest w fazie projektów i uzgodnień.

Strona internetowa <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/> dostarcza aktualnych informacji na temat **europejskich funduszy strukturalnych**. W latach 2014-2020 w ramach funduszy strukturalnych będą działały następujące programy rozwojowe:

- Infrastruktura i Środowisko.
- Inteligentny Rozwój.
- Wiedza. Edukacja. Rozwój.
- Polska Cyfrowa.
- Polska Wschodnia.
- Europejska Współpraca Terytorialna i Europejski Instrument Sąsiedztwa.
- Pomoc Techniczna.
- Regionalne Programy Operacyjne.

W chwili obecnej funkcjonuje już **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020**. W programie wyznaczono oś priorytetową VI, pod nazwą: „*Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego*”. W ramach inwestycji odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego wspierane będą finansowo projekty z zakresu ochrony, zachowania i udostępnienia, w tym turystycznego, zabytkowych obiektów o znaczeniu ponadregionalnym, projekty dotyczące renowacji zabytków nieruchomych wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych i ich digitalizacji. Wsparcie otrzymają działania mające na celu zwiększenie dostępu do zasobów kultury, poprawy jakości funkcjonowania instytucji kultury, także - poprzez podnoszenie standardów infrastruktury oraz zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej i edukacyjnej. Szanse na wsparcie uzyskują również szkoły i uczelnie artystyczne, które oferując m.in. przestrzeń dla działalności twórczej czy wystawienniczej, pełniąc funkcje instytucji kultury.

Na ukończeniu znajdują się prace nad **Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020**. Nowy RPO WD 2014-2020, po uzgodnieniu

z Komisją Europejską, będzie jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020. Szacunkowa wartość alokacji środków Unii Europejskiej dla Dolnego Śląska wyniesie ok. 2 019 mln euro.

Ze środków tych będzie realizowany, m.in., priorytet inwestycyjny 4.3. „*Dziedzictwo kulturowe*”. Planuje się wsparcie przedsięwzięć wykorzystujących unikalne walory i dziedzictwo województwa (m.in.: Dolnośląskie Warownie Fryderycjańskie, Dolina Pałaców Zamków i Ogrodów, Szlak Cysterski, Dolnośląskie Dziedzictwo Przemysłowe, Uzdrowiska). Realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu ochrony, rozwoju, udostępniania i promocji zasobów dziedzictwa kulturowego. Wsparciem zostaną objęte zabytki nieruchome, wpisane do rejestru prowadzonego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu wraz z ich otoczeniem, jak również zabytki ruchome znajdujące się w zabytkach objętych wsparciem. Możliwe będzie przystosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia przez nie nowych funkcji (w szczególności do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej). Ponadto wsparcie dotyczyć będzie rozwoju zasobów kultury, w tym podnoszenie jakości funkcjonowania instytucji kultury jako miejsc ochrony i prezentacji dziedzictwa materialnego i niematerialnego. Dofinansowane będą także przedsięwzięcia dotyczące udostępniania i promocji materialnego dziedzictwa kulturowego regionu, przede

wszystkim w zakresie popularyzacji jego zasobów wśród turystów i mieszkańców regionu. Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy, obok funduszy strukturalnych, stanowią największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone przez trzy kraje EOG, które nie są członkami Unii Europejskiej: Norwegię, Islandię i Liechtenstein, aktywnie wspierają działania z zakresu infrastruktury kultury (informacje na stronie www.funduszngo.pl).

W nowej edycji Mechanizmów na lata 2009-2014, projekty z zakresu kultury mogą uzyskać dofinansowanie w ramach programu „*Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego*” oraz programu „*Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego*”.

Ochrona dziedzictwa kulturowego realizowana jest również z **funduszy państwowych**. Ważna rola przypada w tym względzie **Narodowemu Funduszowi Ochrony Środowiska**

i Gospodarki Wodnej. Jest to fundusz celowy. Funkcjonuje on na podstawie ustawy z 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska. Poza NFOŚiGW, ochronę środowiska wspierają także terytorialne i lokalne oddziały Funduszu. Ze środków funduszu dofinansowuje się prace konserwatorskie przy zabytkowych założeniach parkowych.

Remonty obiektów sakralnych wpisanych do rejestru zabytków wspomagane mogą być również dotacjami krajowego **Funduszu Kościelnego** (dotacje nie obejmują zabytkowego wyposażenia wnętrz), który usytuowany jest w strukturze Departamentu Wyznań i Mniejszości Narodowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Dotacje z Funduszu Kościelnego przyznawane są na wniosek osób prawnych, kościołów i innych związków wyznaniowych lub

z inicjatywy własnej Zarządu Funduszu Kościelnego. Przy podejmowaniu decyzji o przyznaniu dotacji zarząd korzysta z opinii przedstawicielstw, jakie przy funduszu mogą tworzyć osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych oraz bezpośrednio władz kościelnych.

Środki samorządowe. Z budżetu województwa mogą być udzielane dotacje celowe na realizację zadań w związku z prowadzonymi pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na obszarze województwa dolnośląskiego, posiadającym istotne znaczenie kulturowe. O dotację celową

z budżetu województwa dolnośląskiego, w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami, może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i prac budowlanych przy zabytku, które wnioskodawca zamierza wykonać w roku złożenia wniosku. Podstawą udzielenia dotacji jest wniosek o jej przyznanie.

Samorządy lokalne również mają możliwość dofinansowywania prac remontowych i konserwatorskich przy obiektach zabytkowych na swoim terenie. Taką okazję stwarza art. 81 Ustawy.

Istotnym źródłem finansowania opieki nad zabytkami mogą być **środki pozyskane od firm, fundacji, czy stowarzyszeń lub osób prywatnych**. Rolę potężnego mecenasa kultury i największego biznesowego partnera władz w kwestii ochrony dziedzictwa i opieki nad zabytkami spełnia na terenie ziemi lubińskiej KGHM „Polska Miedź” S.A.

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zadania określone w Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2010–2013 były realizowane głównie w wyniku działań finansowych władz powiatu. Decyzje co do zakresu i rodzaju robót związanych z rewaloryzacją substancji zabytkowej uzgadniano z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Obowiązek dbania o właściwy stan obiektów spoczywa na ich właścicielach i dysponentach i to oni ponoszą koszty związane z pracami remontowymi i konserwatorskimi przy nich prowadzonymi. Właściciele mają możliwość korzystania również ze środków zewnętrznych w postaci dotacji, dofinansowań czy też darowizn.

Finanse stanowią podstawowy problem, umożliwiający podjęcie efektywnej polityki w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym ziemi lubińskiej.

W ramach realizacji **zadań własnych powiatu** wydatkowano w latach 2010-2013 na prace przy zespole pałacowo-parkowym w Szklarach Górnych, do którego powiat ma tytuł prawny, następujące kwoty:

Lp.	Obiekt	Rodzaj prac	Koszt całkowity	Źródła finansowania w tys. zł
1.	Pałac	remont dachu	664 633,75	środki z budżetu Powiatu Lubińskiego
2.	Pałac	remont węzła sanitarnego	63 355,00 zł	środki z budżetu Powiatu Lubińskiego
3.	Pałac	remont nawierzchni dziedzińca, podjazdu z murkami oporowymi oraz schodów do pałacu i schodów terenowych	336 223,00	środki z budżetu Powiatu Lubińskiego
4.	Pałac	remont łazienek	105 000,00	środki z budżetu Powiatu Lubińskiego
5.	Pałac	Wymiana stolarki okiennej w kuchni i pomieszczeniach internatu	18 739,81	środki z dochodów własnych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Szklarach Górnych
6.	Park	cięcie pielęgnacyjne na drzewostanie parkowym, usunięcie konarów zagrażających bezpieczeństwu	7 000,00	środki z dochodów własnych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Szklarach Górnych
7.		budowa placu zabaw na terenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Szklarach Górnych w ramach programu rządowego „Radosna Szkoła”	129 990,57	a) środki Ministra Edukacji b) środki z budżetu Powiatu Lubińskiego

W ramach **działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej na rzecz dziedzictwa kulturowego regionu** udzielono wsparcia finansowego ze środków budżetu Powiatu Lubińskiego dla Stowarzyszenia Twórców Kultury w Lubinie w wysokości 7 000,00 zł na publikację pod red. Henryka Rusewicza „Ziemia lubińska - miejsca, ludzie, osobliwości, tajemnice”.

Rada Powiatu Lubińskiego 24 września 2009 r. podjęła uchwałę nr XLI/265/2009, w sprawie określenia zasad udzielenia i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, w myśl której, z budżetu powiatu mogą być udzielane dotacje celowe na realizację zadań w związku z prowadzonymi pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, niestanowiącym własności powiatu, znajdującym się na obszarze powiatu lubińskiego. Zapis ten został zmieniony uchwałą nr XXX/233/2012 z 25 października 2012 r. Dotacja może zostać udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac. W okresie 2010-2013 Powiat dofinansował prace przy następujących obiektach:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Rodzaj prac	Koszt całkowity
1.	Dziesław	Kościół Wniebowzięcia NMP w Dziesławiu	Prace remontowo-konserwatorskie wieży i elewacji kościoła	50 000,00 zł
2.	Lubin	Kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej ul. Kołłątaja 4 59-300 Lubin	Remont elewacji północnej kościoła	50 000,00 zł
3.	Lubin	Kościół p.w. Matki	opracowanie ekspertyz technicznych i konserwatorskich oraz wykonanie projektów budowlanych na renowację elementów wieży	159 000,00 zł

	Boskiej Częstochowskiej ul. Kołłątaja 4 59-300 Lubin	i kościoła	
--	---	------------	--

Podobne uchwały przyjęły **radę gmin** wchodzących w skład powiatu lubińskiego, które dorocznie (od 2006 r.) dofinansowują z własnych budżetów prace konserwatorskie, prowadzone przy obiektach zabytkowych z terenu gminy. Dotacje gmin łącznie w poszczególnych latach kształtowały się następująco:

2010	375 000,00 zł
2011	870 000,00 zł
2012	839,564,00 zł
2013	857 655,00 zł

W okresie 2010-2013 **Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków** we Wrocławiu dofinansował prace konserwatorskie na terenie powiatu lubińskiego łączną kwotą 52 436,00 zł.

W roku 2013 **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego** finansowało kwotą 117 384,00 zł remont kapitalny ścian kościoła pw. MB Bolesnej w Tymowej.

Istotnym źródłem finansowania opieki nad zabytkami mogą być **środki pozyskane od firm, fundacji, czy stowarzyszeń lub osób prywatnych**. Na terenie powiatu lubińskiego najważniejszym tego typu podmiotem jest KGHHM „Polska Miedź” S.A. Z uwagi na zajmowaną pozycję dominującego przedsiębiorstwa w regionie, KGHM podjął działania zmierzające do usunięcia zagrożeń wynikających z monokultury przemysłu miedziowego. W tym celu KGHM dąży do harmonijnej współpracy z samorządami lokalnymi, umożliwiając wspólne inicjowanie różnych form działalności gospodarczej, społecznej i kulturalnej. Działająca pod egidą kombinatu **Fundacja Polska Miedź** wspiera znacznymi kwotami, m.in. działania w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Zestawienie darowizn przyznanych przez Fundację Polska Miedź w latach 2011-2013:

2011	76 000,00 zł
2012	80 000,00 zł
2013	155 000,00 zł

XII. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

1. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami przyjmuje Rada Powiatu, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

2. Realizacja Programu poddana będzie ocenie Rady Powiatu po upływie dwóch oraz czterech lat od jego uchwalenia.

3. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami jest ogłaszany w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym.

4. W sprawach nieuregulowanych w programie mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa.

MATERIAŁY WYKORZYSTANE W TEKŚCIE:

1. Akty prawa miejscowego powiatu lubińskiego i gmin: miejskiej i wiejskiej Lubin, Rudna, Ścinawa (Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Strategie rozwoju, Programy Ochrony Środowiska, gminne ewidencje zabytków, Gminne Programy Opieki nad Zabytkami, i in.)
2. Materiały udostępnione w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Legnicy, m.in.: karty ewidencyjne architektury i budownictwa, karty ewidencyjne zabytków ruchomych, opracowania ewidencyjne parków, karty ewidencyjne stanowisk archeologicznych
3. Materiały i dokumentacja udostępnione przez NID O/Wrocław, m.in.: Studium historyczno-kulturowe gminy Rudna., 1994, Studium historyczno-kulturowe gminy Lubin., 2002, Studium historyczno-urbanistyczne Ścinawa miasto., 2002
4. Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2010-2013. Wrocław 2010
5. Sprawozdanie z realizacji „Programu Opieki Nad Zabytkami Powiatu Lubińskiego na lata 2010 – 2013”
6. Duncker A. Die Laendlichen Wohnsitze, Schloesser und Residenzen der Ritterschaftlichen Grundbesitzer in der Preussischen Monarchie nebst den Koeniglichen Familien .. , Berlin 1861-62
7. Inwentaryzacja Przyrodnicza Gminy Lubin, Fundacja Ekologiczna Ziemi Legnickiej „Zielona Akcja”, Legnica 1997
8. Katalog zabytkowych parków i ogrodów woj. legnickiego., pr. zb., Legnica 1997
9. Rusewicz H., Świątynie powiatu lubińskiego., 2006
10. Rusewicz H., Zamki, dwory i pałace powiatu lubińskiego., 2009
11. Sternicki Cz., Tokarczuk ST., Monografia gminy wiejskiej Lubin. Lubin 1997
12. Zabytki Sztuki w Polsce. Śląsk., Warszawa 2006.
13. Internet, m.in.: strony gmin wchodzących w skład powiatu, strona powiatu, strony rządowe (www.mkidn.gov.pl , www.mrr.gov.pl , <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>) oraz: www.nid.pl , www.wikipedia.pl , <http://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de> , <http://www.palaceslaska.pl/> , <http://www.lubiniokolice.pl/> , <http://www.lueben-damals.de/kreis/kreis.html> , <https://sites.google.com/site/henrykrusewicz/>

ILUSTRACJE:

1. Materiały własne.
2. Fragment niemieckiej mapy topograficznej z 1919 r.
3. Fotografie archiwalne i współczesne różnych autorów zamieszczone w internecie na stronach: www.dolny-slask.org.pl , www.wikipedia.pl , <http://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de> , www.bildindex.de , www.glogow.pl/okolice/powiaty/lubinskiaaa.htm , www.lubin.pl , www.lueben-damals.de/kreis/kreis.html , www.geoportal.gov.pl

ANEKS do
Programu Opieki nad Zabytkami
Powiatu Lubińskiego
NA LATA 2014–17

Spis załączników:

Załącznik nr 1 – Wykaz zabytków – miasto Lubin

Załącznik nr 2 – Wykaz zabytków – gmina Lubin

Załącznik nr 3 – Wykaz zabytków – gmina Rudna

Załącznik nr 4 – Wykaz zabytków – gmina Ścinawa

Załącznik nr 5 – Zabytki ruchome w powiecie lubińskim

Załącznik nr 6 – Obszary zabytkowe i stanowiska archeologiczne w pow. lubińskim...str. 110 - 113

ZAŁ. NR 1.**OBIEKTY ZABYTKOWE – MIASTO LUBIN.**

Lp	miejsc.	obiekt	adres	nr	rejestr zabytków	data rejestru
1	Lubin	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej oraz dzwonnica	Ul. B. Chrobrego	7	A/2208/1018	13-01-1963
2	Lubin	Kościół pw. Narodzenia NMP	Ul. Stary Lubin		A/2209/615	01-09-1959
3	Lubin	kościół fil. p.w. św. Marii Dominiki Mazzarello	Krzeczyn Wielki		A/2210/856	23-03-1956
4	Lubin	Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa	ul. B. Chrobrego			
5	Lubin	Kaplica	ul. 1-ego Maja 13a	13a		
6	Lubin	Cmentarz przykościelny	Krzeczyn Wielki		A/2211/852/L	16-02-1990
7	Lubin	Cmentarz przykościelny	Stary Lubin			
8	Lubin	Plebania	ul. Prusa	4		
9	Lubin	Plebania	ul. Kołłątaja			
10	Lubin	Ruiny zamku	Ul. Piastowska		A/3030/1113	04-07-1964
11	Lubin	Budynek, ob. Ośrodek Kultury	Ul. Piastowska	15	A/3031/833/L	11-09-1989
12	Lubin	Kaplica zamkowa	Ul. Piastowska		A/3207/616	01-09-1959
13	Lubin	Ratusz	Rynek	23	A/3035/608/L	14-04-1981
14	Lubin	Mury miejskie			A/2677/1114	04-07-1964
15	Lubin	Wieża obronna			A/3029/352	22-11-1956
16	Lubin	Pałacyk	Rynek	11	A/3032/426	17-02-

						1960
17	Lubin	Pałac Ślubów	ul. Skłodowska			
18	Lubin	Kino	ul. Odrodzenia			
19	Lubin	Zespół zabudowy mieszkalnej wzdłuż ulic	ul. 1 Maja, Traugutta, Odrodzenia, Kolejowa, Sienkiewicza, Kopernika			
20	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	8		
21	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	9		
22	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	11		
23	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	12		
24	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	13		
25	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	15		
26	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	17		
27	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	27		
28	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	27a		
29	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	29		
30	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	29a		
31	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	30		
32	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	31a		
33	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	33		
34	Lubin	Kamienica	ul. Armii Krajowej	33a		
35	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	1		
36	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	3		
37	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	4		
38	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	5		
39	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	7		
40	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	9		
41	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	11		
42	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	12		
43	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bankowa	14		
44	Lubin	Kamienica	ul. Bema	2		
45	Lubin	Zespół magazynów WPHW:	ul. Bema	8		
46	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Bema	7		
47	Lubin	Budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Bema	8		
48	Lubin	Zespół tzw. Małych Koszar:	ul. Bema	8		
49	Lubin	Stajnia	ul. Bema	8	A/5443/1-2	15-11-2011
50	Lubin	Ujeżdżalnia	ul. Bema	8	A/5443/1-2	15-11-2011
51	Lubin	Magazyny WZSR	ul. Chocianowska	1		

52	Lubin	Budynek mieszkalny, ob. przychodnia PKP	ul. Kolejowa	2		
53	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Kolejowa	4		
54	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Kolejowa	5		
55	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Kolejowa	7		
56	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Kopernika	5		
57	Lubin	Willa, ob. Państwowy Zakład Wychowawczy	ul. Kopernika	8		
58	Lubin	Kamienica	ul. Kopernika	9		
59	Lubin	Kamienica	ul. Kopernika	10		
60	Lubin	Szkoła Podstawowa nr 6	ul. Kopernika	16		
61	Lubin	Remiza Straży Pożarnej, ob. piwiarnia	ul. Kopernika			
62	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. 1-ego Maja	2		
63	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. 1-ego Maja	4		
64	Lubin	Kamienica	ul. 1-ego Maja	6		
65	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. 1-ego Maja	7		
66	Lubin	Kamienica	ul. 1-ego Maja	8		
67	Lubin	Kamienica	ul. 1-ego Maja	8a		
68	Lubin	Oficyna mieszkalna	ul. 1-ego Maja	8b		
69	Lubin	Kamienica	ul. 1-ego Maja	9		
70	Lubin	Kamienica	ul. 1-ego Maja	10		
71	Lubin	Kamienica	ul. 1-ego Maja	11		
72	Lubin	Kamienica	ul. 1-ego Maja	13		
73	Lubin	Kamienica	ul. 1-ego Maja	13b		
74	Lubin	Willa, ob. przychodnia	ul. 1-ego Maja	14		
75	Lubin	Kamienica, ob. Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna	ul. 1-ego Maja	15		
76	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. 1-ego Maja	17		
77	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Małomicka	27		
78	Lubin	Kamienica	ul. Mieszka I	10		
79	Lubin	Poczta	ul. Odrodzenia	4		
80	Lubin	kamienica	Ul. Odrodzenia	3a	A/3034/594	28-08-1959
81	Lubin	Budynek mieszkalny z kinem	ul. Odrodzenia	8		
82	Lubin	Budynek mieszkalny, ob. OPGK	ul. Odrodzenia	11		
83	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	15		
84	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	16		
85	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	17		
86	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	18		

87	Lubin	Willa	ul. Odrodzenia	19		
88	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	20		
89	Lubin	Budynek mieszkalny, ob. Sąd Rejonowy	ul. Odrodzenia	21/23		
90	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	22		
91	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	24		
92	Lubin	Budynek mieszkalny, ob. Biuro Notarialne	ul. Odrodzenia	25		
93	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	26		
94	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	27		
95	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	29		
96	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	30		
97	Lubin	Willa MDK	ul. Odrodzenia	32		
98	Lubin	Portiernia	ul. Odrodzenia	32		
99	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Odrodzenia	36		
100	Lubin	Willa	ul. Sienkiewicza	3		
101	Lubin	Oficyna mieszkalno - gospodarcza	ul. Sienkiewicza	3a		
102	Lubin	Willa	ul. Sienkiewicza	6		
103	Lubin	Willa	ul. Sienkiewicza	17		
104	Lubin	Willa	ul. Skłodowskiej-Curie	6		
105	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Skłodowskiej-Curie	14		
106	Lubin	Zespół dawnego szpitala, ob. KGHM:	ul. Skłodowskiej-Curie			
107	Lubin	kaplica, ob. sala gimnastyczna	ul. Skłodowskiej-Curie	46		
108	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Skłodowskiej-Curie	36		
109	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Skłodowskiej-Curie	37		
110	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Skłodowskiej-Curie	38		
111	Lubin	Willa	ul. Skłodowskiej-Curie	40		
112	Lubin	Budynek klubu	ul. Skłodowskiej-Curie	42		
113	Lubin	Budynek portierni	ul. Skłodowskiej-Curie			
114	Lubin	Budynek dyrekcji	ul. Skłodowskiej-Curie	44		
115	Lubin	Budynek Ośrodka Informacji	ul. Skłodowskiej-Curie	48		
116	Lubin	Budynek Poradni Gastrologicznej ZOZ	ul. Skłodowskiej-Curie	50		

117	Lubin	Budynek przychodni ZOZ	ul. Skłodowskiej-Curie	52		
118	Lubin	Budynek dyrekcji ZOZ	ul. Skłodowskiej-Curie	54		
119	Lubin	Budynek oddziału wewnętrznego (D-7)	ul. Skłodowskiej-Curie	56		
120	Lubin	Budynek oddziału laryngologicznego	ul. Skłodowskiej-Curie	58		
121	Lubin	Budynek OHP przy KGHM	ul. Skłodowskiej-Curie	60		
122	Lubin	Budynek Technikum Budowlanego	ul. Skłodowskiej-Curie	62		
123	Lubin	Budynek gospodarczy za budynkiem 62	ul. Skłodowskiej-Curie	62		
124	Lubin	Budynek	ul. Skłodowskiej-Curie	64		
125	Lubin	Budynek hotelu robotniczego (D-10)	ul. Skłodowskiej-Curie	66		
126	Lubin	Budynek zakładu garmazeryjnego (D-16)	ul. Skłodowskiej-Curie	68		
127	Lubin	Budynek pralni CZSP	ul. Skłodowskiej-Curie	70		
128	Lubin	Budynek Liceum Medycznego	ul. Skłodowskiej-Curie	72		
129	Lubin	Budynek przychodni międzyzakładowej ZOZ	ul. Skłodowskiej-Curie	74		
130	Lubin	Budynek Przedsiębiorstwa Budowlanego Kopalni (D-12)	ul. Skłodowskiej-Curie	76		
131	Lubin	Budynek Zakładu Doświadczalnego „Cuprum”	ul. Skłodowskiej-Curie			
132	Lubin	Budynek Centrum Kształcenia Kadr	ul. Skłodowskiej-Curie	82		
133	Lubin	Budynek Przedsiębiorstwa Bud. Mont. Hutn.	ul. Skłodowskiej-Curie	84		
134	Lubin	park w zespole KGHM	ul. Skłodowskiej-Curie	86		
135	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Stary Lubin	2		
136	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Stary Lubin	5		
137	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Stary Lubin	8		
138	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Stary Lubin	10		
139	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Stary Lubin	14		
140	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Stary Lubin	20		
141	Lubin	Stodoła szachulcowa	ul. Stary Lubin	23		

142	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Stary Lubin	23		
143	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Stary Lubin	27		
144	Lubin	Budynek gospodarczy I	ul. Stary Lubin	27		
145	Lubin	Budynek gospodarczy II	ul. Stary Lubin	27		
146	Lubin	Oficyna	ul. Stary Lubin	27		
147	Lubin	Budynek gospodarczy	ul. Stary Lubin	27b		
148	Lubin	Budynek gospodarczy	ul. Stary Lubin	32a		
149	Lubin	Budynek mieszkalny	ul. Traugutta	2		
150	Lubin	Kamienica	ul. Tysiąclecia	2		
151	Lubin	Kamienica	ul. Tysiąclecia	3		
152	Lubin	Ciąg zabudowy koszarowej	ul. Kilińskiego			
153	Lubin	Ciąg zabudowy koszarowej - skrzydło wewnętrzne	ul. Łukasiewicza	2, 2a, 4, 6, 8, 10, 13, 15		
154	Lubin	Zabudowa koszarowa	ul. Kościuszki	12, 14, 16, 18, 20, 22, 24		
155	Lubin	Zespół szkół w zabudowie koszarowej	ul. Kościuszki	5, 9		
156	Lubin	Zabudowa koszarowa	ul. Ks. Ludwika I	3, 5		
157	Lubin	Budynek narożny	ul. Składowa/ul. AK 5/ ul. Kilińskiego			
158	Lubin	Dawne koszary:	ul. Armii Krajowej, Składowa, Księcia Ludwika I, Kościuszki		A/977/1-6	30-10-2006
159	Lubin	1/ Budynek komendantury,	ul Kościuszki	9	A/977/1-6	30-10-2006
160	Lubin	2/ Stajnia I,	ul. Księcia Ludwika I		A/977/1-6	30-10-2006
161	Lubin	3/ Stajnia II	ul. Armii Krajowej		A/977/1-6	30-10-2006
162	Lubin	4/ Budynek odwachu,	ul. Składowa róg Łukasiewicza		A/977/1-6	30-10-2006
163	Lubin	5/Budynek adm.-gosp.	ul. Składowa		A/977/1-6	30-10-2006
164	Lubin	6/ Budynek adm.-gosp.	ul. Składowa		A/977/1-6	30-10-2006
	Lubin	Wieża Ciśnień	ul. Grabowa 31a		A/3033/966/L	12-02-

165						1992
166	Lubin	Zespół fabryczny:	ul. Odrodzenia	33-35		
167	Lubin	Budynek produkcyjny Dolnośląskiej Fabryki Instrumentów Lutniczych	ul. Odrodzenia	33-35		
168	Lubin	Budynek biurowo-mieszkalny	ul. Odrodzenia	33-35		
169	Lubin	Budynek portierni	ul. Odrodzenia	33-35		
170	Lubin	Willa, ob. budynek administracyjny	ul. Odrodzenia	33-35		
171	Lubin	Młyn z częścią mieszkalną	ul. Skłodowskiej-Curie	10		
172	Lubin	Elewacja frontowa (zachodnia) budynku d. fabryki ogórków i kiszzonej kapusty	ul. Traugutta, dz. 187/2			

ZAL. NR 2.**OBIEKTY ZABYTEKOWE – GMINA LUBIN.**

L.p.	miejsowość	obiekt	adres	rejestr zabytków	data rejestru
1	Buczynka	zespół folwarczno - parkowy:	4-5		
2	Buczynka	budynek mieszkalny	4		
3	Buczynka	budynek mieszkalno - gospodarczy	4		
4	Buczynka	budynek gospodarczy: obora i stodoła	5		
5	Buczynka	park	Na pd. - zach. od folwarku		
6	Bukowna	ruina dworu	Pd. - wsch. kraniec wsi		
7	Bukowna	park		A/2741/445/L	22-09- 1976
8	Bukowna	zespół folwarczny:	Pd. - zach. kraniec wsi		
9	Bukowna	budynek mieszkalno - gospodarczy	35a		
10	Bukowna	budynek mieszkalno - gospodarczy	35b		
11	Bukowna	budynek mieszkalny	35c		
12	Bukowna	budynek gospodarczy	35c		
13	Bukowna	budynek mieszkalny	25		
14	Bukowna	budynek mieszkalny, d. szkoła	26		
15	Chróstnik	zespół kościelny			
16	Chróstnik	kościół parafialny pw. Matki Bożej Bolesnej		A/1463/947	13-09- 1961

17	Chróstnik	cmentarz przykościelny		A/1464/853/L	16-02-1990
18	Chróstnik	mur cmentarny			
19	Chróstnik	zespół pastorówki:			
20	Chróstnik	dawna pastorówka	85		
21	Chróstnik	stodoła I, murowano - szachulcowy			
22	Chróstnik	stodoła II, murowano - szachulcowy			
23	Chróstnik	zespół pałacowo - parkowy:	59		
24	Chróstnik	pałac		A/2823/268	10-05-1951
25	Chróstnik	mur graniczny z bramami: wjazdową i na osi pałacu			
26	Chróstnik	folwark I:	Na zach. od zesp. pał.		
27	Chróstnik	oficyna południowa	60		
28	Chróstnik	budynek mieszkalny			
29	Chróstnik	dom ogrodnika wraz ze szklarnią			
30	Chróstnik	stodoła			
31	Chróstnik	budynek pomocniczy			
32	Chróstnik	park		A/2824/461/L	22-09-1976
33	Chróstnik	obora			
34	Chróstnik	folwark II:	Na wsch. od zesp. pał.		
35	Chróstnik	oficyna mieszkalno - gospodarcza	63		
36	Chróstnik	oficyna mieszkalno - gospodarcza	64		
37	Chróstnik	gorzelnia	64		
38	Chróstnik	oficyna mieszkalna	65		
39	Chróstnik	oficyna mieszkalna	66		
40	Chróstnik	budynek gospodarczy			
41	Chróstnik	ruina wieży mieszkalnej			
42	Czerniec	kościół filialny pw. Matki Boskiej Wspomożenia Wiernych		A/1506/595/L	14-04-1981
43	Czerniec	dzwonnica na cmentarzu przykościelnym		162/A/03	04-08-2003
44	Czerniec	cmentarz przykościelny		A/1507/844/L	16-02-1990
45	Czerniec	zespół podworski:			
46	Czerniec	dom ogrodnika	18		

47	Czerniec	park	8	A/2825/692/L	25-06-1986
48	Czerniec	szkoła, ob. dom mieszkalny	21		
49	Czerniec	budynek mieszkalny	33		
50	Dąbrowa Górna	zespół cmentarny:			
51	Dąbrowa Górna	kaplica cmentarna, ob. kościół p. w. św. Józefa		A/5871	25-05-2013
52	Dąbrowa Górna	dzwonnica			
53	Dąbrowa Górna	cmentarz parafialny		A/1535/845/L	16-02-1990
54	Dąbrowa Górna	zespół folwarczny:			
55	Dąbrowa Górna	oficyna mieszkalna	9a		
56	Dąbrowa Górna	stajnia i wozownia			
57	Dąbrowa Górna	stajnia koni roboczych			
58	Dąbrowa Górna	obora			
59	Dąbrowa Górna	stodoła			
60	Gogołowice	Historyczny układ ruralistyczny			
61	Gogołowice	kościół filialny pw. Św. Katarzyny		A/1619/594/L	14-04-1981
62	Gogołowice	cmentarz przykościelny		A/1620/854/L	16-02-1990
63	Gogołowice	zespół podworski:			
64	Gogołowice	dwór	33-34		
65	Gogołowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	37		
66	Gola	cmentarz poewangelicki	Na pn. - wsch. od wsi		
67	Gorzelin	park		A/2871/666/L	27-12-1983
68	Gorzyca	zespół kościelny	2		
69	Gorzyca	kościół filialny pw. Św. Józefa		A/1624/836	27-12-1960
70	Gorzyca	mur cmentarny			
71	Gorzyca	cmentarz parafialny		A/1625/869/L	16-02-1990
72	Gorzyca	plebania, ob. dom mieszkalny			
73	Gorzyca	zespół podworski:	8		
74	Gorzyca	budynek mieszkalny, d. rządówka			
75	Gorzyca	park		A/2872/468/L	17-07-1976
76	Gorzyca - Bolanów	zespół folwarczny:	1		
77	Gorzyca - Bolanów	willa			

78	Gorzyca - Bolanów	park			
79	Karczowiska	cmentarz poewangelicki			
80	Karczowiska	zagroda:			
81	Karczowiska	budynek mieszkalny, murowano - szachulcowy	6		
82	Karczowiska	budynek gospodarczy, murowano - szachulcowy	6		
83	Kłopotów	teren pocmentarny d. cmentarza ewangelickiego		A/2029/938/L	16-02-1990
84	Kłopotów	budynek mieszkalny	5		
85	Kłopotów	budynek mieszkalny	10		
86	Kłopotów	stodoła przy budynku mieszkalnym	21		
87	Krzeczyn Mały	zespół pałacowo - parkowy:			
88	Krzeczyn Mały	pałac		A/2994/480/L	29-03-1977
89	Krzeczyn Mały	spichlerz			
90	Krzeczyn Mały	obora wschodnia			
91	Krzeczyn Mały	obora północna			
92	Krzeczyn Mały	oficyna mieszkalna	36		
93	Krzeczyn Mały	czworak	34a, 34b		
94	Krzeczyn Mały	park		A/2995/459/L	17-07-1976
95	Krzeczyn Mały	park		47/A/01	31-07-2001
96	Krzeczyn Mały	aleja lipowa		A/2996/705/L	25-06-1986
97	Krzeczyn Mały	budynek mieszkalny	11/12		
98	Krzeczyn Wielki	zespół kościelny	W granicach miasta Lubina		
99	Krzeczyn Wielki	mur cmentarny			
100	Krzeczyn Wielki	plebania szachulcowa			
101	Krzeczyn Wielki	zespół pałacowo - parkowy:			
102	Krzeczyn Wielki	stodoła			
103	Krzeczyn Wielki	spichlerz			
104	Krzeczyn Wielki	stajnia			
105	Krzeczyn Wielki	wozownia			
106	Krzeczyn Wielki	stodoła			
107	Krzeczyn Wielki	obora wsch.			
108	Krzeczyn Wielki	czworak			
109	Krzeczyn Wielki	mauzoleum rodowe w parku	44c, 44d, 45		

110	Krzeczyn Wielki	mur z bramą			
111	Krzeczyn Wielki	budynek mieszkalny, d. czworak	46		
112	Krzeczyn Wielki	zespół pałacowy:		A/2997/724/L	26-06-1986
113	Krzeczyn Wielki	pałac		A/2997/724/L	26-06-1986
114	Krzeczyn Wielki	oficyna mieszkalna		A/2997/724/L	26-06-1986
115	Krzeczyn Wielki	oficyna mieszkalno - gospodarcza		A/2997/724/L	26-06-1986
116	Krzeczyn Wielki	obora		A/2997/724/L	26-06-1986
117	Krzeczyn Wielki	park		A/2998/458/L	17-07-1976
118	Krzeczyn Wielki	aleja lipowa		A/2999/703/L	25-06-1986
119	Księginice	zespół cmentarny:			
120	Księginice	kaplica cmentarna			
121	Księginice	mur ogrodzeniowy			
122	Księginice	zespół pałacowo - folwarczny:			
123	Księginice	stodoła z częścią mieszkalną	Nr 13d (w pn. zesp. folw.)		
124	Księginice	spichlerz z budynkiem gospodarczym	W pd. zespole folwarcznym		
125	Księginice	obora	W pd. zespole folwarcznym		
126	Księginice	budynek poczty i biblioteki	20		
127	Księginice	budynek mieszkalny	7		
128	Księginice	budynek mieszkalny	11		
129	Księginice	budynek mieszkalny	13		
130	Księginice	budynek mieszkalny	13a		
131	Księginice	budynek mieszkalny	22		
132	Księginice	cmentarz parafialny		A/2186/846/L	16-02-1990
133	Księginice	pałac		A/3000/723/L	26-06-1986
134	Księginice	park w granicach ogrodzenia		A/3522/238	15-07-1950
135	Księginice	park przy pałacu		456/L	22-09-1976
136	Lipiny	zespół pałacowo - folwarczny:			
137	Lipiny	oficyna mieszkalna	16b		
138	Lipiny	budynek gospodarczy			
139	Lipiny	stodoła	w zesp. folw.		

140	Lipiny	obora I z częścią mieszkalną	w zesp. folw.		
141	Lipiny	obora II	w zesp. folw.		
142	Lipiny	brama wjazdowa	w zesp. folw.		
143	Lipiny	budynek mieszkalny, ob. Nadleśnictwo	Ul. Witosza 10		
144	Lipiny - Raszówka	zespół stacji kolejowej PKP:			
145	Lipiny - Raszówka	budynek dworca	Ul. Kolejowa 3		
146	Lipiny - Raszówka	budynek nastawni			
147	Lipiny - Raszówka	dom pracowników kolei	Ul. Kolejowa 1		
148	Lipiny - Raszówka	budynek administracyjny, ob. Leśnictwo raszówka	Ul. Kolejowa 6		
149	Lipiny - Raszówka	poczta	Ul. 1-ego Maja 14		
150	Lipiny - Raszówka	Willa, ob. Wiejski ośrodek zdrowia	Ul. 1-ego Maja 12		
151	Lipiny - Raszówka	Willa	Ul. 1-ego Maja 13		
152	Lisiec	pałac		A/3036/722/L	26-06-1986
153	Lisiec	park krajobrazowy „Lisiec”		A/3038/290/L	30-05-1975
154	Lisiec	aleja lipowa			
155	Lisiec	budynek mieszkalny	10		
156	Miłoradzice	kościół parafialny pw. Św. Trójcy		A/2230/596/L	14-04-1981
157	Miłoradzice	cmentarz przykościelny		A/2231/851/L	16-02-1990
158	Miłoradzice	cmentarz parafialny			
159	Miłoradzice	zespół podworski:			
160	Miłoradzice	oficina mieszkalna	w zesp. folw.		
161	Miłoradzice	park podworski		A/3124/466/L	22-09-1976
162	Miłoradzice	aleja kasztanowców			
163	Miłoradzice	budynek szkoły	46		
164	Miłoradzice	budynek z salą taneczną, ob. biblioteka i świetlica wiejska	80		
165	Miłoradzice	budynek mieszkalny, ob. sklep	68		
166	Miłoradzice	budynek mieszkalny	69		
167	Miłosna	zespół folwarczny:	7		
168	Miłosna	budynek mieszkalno - gospodarczy	7		

169	Miłosna	budynek gospodarczy	7		
170	Miroszowice	zespół pałacowo - folwarczny:			
171	Miroszowice	pałac		A/3125/721/L	26-06-1986
172	Miroszowice	oficyna mieszkalna	12b		
173	Miroszowice	budynek mieszkalno - gospodarczy			
174	Miroszowice	spichlerz			
175	Miroszowice	obora	w zesp. folw.		
176	Mleczno	Historyczny układ ruralistyczny			
177	Niemstów	kościół filialny pw. Św. Antoniego		A/2242/597/L	14-04-1981
178	Niemstów	cmentarz przykościelny		A/2243/864/L	16-02-1990
179	Niemstów	zespół podworski:			
180	Niemstów	oficyna mieszkalna	72		
181	Niemstów	oficyna mieszkalna	73		
182	Niemstów	oficyna mieszkalna	75		
183	Niemstów	oficyna mieszkalna	77		
184	Niemstów	obora			
185	Niemstów	stodoła			
186	Niemstów	zespół pałacowo - folwarczny:	117		
187	Niemstów	pałac			
188	Niemstów	parkowe zagospodarowanie terenu	przy pałacu		
189	Niemstów	park		A/3200/464/L	17-07-1976
190	Niemstów - Podgórze	zespół pałacowo - folwarczny:			
191	Niemstów - Podgórze	pałac	1		
192	Niemstów - Podgórze	oficyna mieszkalna z poddaszem pełniącym funkcję spichlerza			
193	Niemstów - Podgórze	ujeżdżalnia			
194	Niemstów - Podgórze	dwie stodoły flankujące ujeżdżalnię			
195	Niemstów - Podgórze	obora			
196	Niemstów - Podgórze	stodoła	w zesp. folw.		
197	Niemstów - Podgórze	park			

198	Obora	zespół kościelny			
199	Obora	kościół poewangelicki, filialny pw. Św. Antoniego		A/2253/1508	27-01-1966
200	Obora	mur cmentarny			
201	Obora	cmentarz przykościelny		A/2254/928/L	16-02-1990
202	Obora	zespół podworski:			
203	Obora	dwór		A/3183/726/L	26-06-1986
204	Obora	park		A/3182/681/L	27-12-1983
205	Obora	hydrofornia	w parku	A/3182/681/L	27-12-1983
206	Obora	folwark:	w parku	A/3182/681/L	27-12-1983
207	Obora	zespół folwarczny:			
208	Obora	oficyna mieszkalna	45a-b		
209	Obora	obora I			
210	Obora	obora II			
211	Obora	spichlerz			
212	Obora	stodoła I			
213	Obora	stodoła II			
214	Obora	budynek mieszkalno - gospodarczy	45f-g		
215	Osiek	kościół parafialny pw. Chrystusa Króla		A/2260/948	13-09-1961
216	Osiek	cmentarz przykościelny		A/2261/932/L	16-02-1990
217	Osiek	teren pocmentarny		A/2262/937/L	16-02-1990
218	Osiek	zespół pałacowo - folwarczny:			
219	Osiek	pałac	38		
220	Osiek	oficyna mieszkalna	38a		
221	Osiek	spichlerz			
222	Osiek	obora z dwoma oficynami mieszkalnymi	38g		
223	Osiek	obora z częścią mieszkalną	38b		
224	Osiek	stodoła			
225	Osiek	budynek mieszkalny	23		
226	Pieszków	zespół kościelny			
227	Pieszków	kościół filialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej		A/2304/849	15-02-1961
228	Pieszków	cmentarz przykościelny		A/2305/933/L	16-02-1990

229	Pieszków	mur cmentarza przykościelnego			
230	Pieszków	zespół podworski:	19a		
231	Pieszków	oficyna mieszkalna			
232	Raszowa	kościół parafialny p.w. Niepokalanego Serca NM Panny		46/A	02-02-2001
233	Raszowa	cmentarz przykościelny		A/2363/930/L	16-02-1990
234	Raszowa	ruiny pałacu		A/3309/957	04-10-1961
235	Raszowa	park		A/3310/682/L	27-12-1983
236	Raszowa (Raszowa Duża)	zespół pałacowo - folwarczny:			
237	Raszowa (Raszowa Duża)	trzy mosty	nad fosą		
238	Raszowa (Raszowa Duża)	relikt oranżerii	w zesp. folw.		
239	Raszowa (Raszowa Duża)	oficyna mieszkalna	w zesp. folw. 17		
240	Raszowa (Raszowa Duża)	oficyna mieszkalna	w zesp. folw. 23		
241	Raszowa (Raszowa Duża)	kaplica grobowa w parku - ruina			
242	Raszowa (Raszowa Duża)	budynek mieszkalny	25		
243	Raszowa (Raszowa Duża)	budynek mieszkalny	27		
244	Raszowa Mała	zespół pałacowy:		A/3311/618/L	27-08-1982
245	Raszowa Mała	pałac			
246	Raszowa Mała	oficyna			
247	Raszowa Mała	budynek gospodarczy			
248	Raszówka (Lipiny)	cmentarz komunalny		A/2205/931/L	16-02-1990
249	Raszówka (Lipiny)	dwór barokowy		A/3038/287/L	08-10-1976
250	Siedlce	zespół kościelny			
251	Siedlce	kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła		A/2402/850	15-02-1961
252	Siedlce	mur cmentarza przykościelnego			
253	Siedlce	dzwonnica		A/2404/598/L	14-04-1981
254	Siedlce	cmentarz przykościelny		A/2403/842/L	16-02-1990
255	Siedlce	zespół pałacowo - folwarczny:			

256	Siedlce	pałac		A/3365/270	10-05-1951
257	Siedlce	oficyna mieszkalna - opuszczona	28d		
258	Siedlce	folwark:			
259	Siedlce	dom zarządcy dóbr	28		
260	Siedlce	obora I z przylegającym budynkiem mieszkalnym			
261	Siedlce	obora II			
262	Siedlce	budynek mieszkalny	55		
263	Siedlce	park		A/3366/474/L	17-07-1976
264	Składowice	cmentarz parafialny			
265	Składowice	zespół pałacowo - folwarczny:			
266	Składowice	pałac		A/3521/725/L	26-06-1986
267	Składowice	oficyna mieszkalna			
268	Składowice	spichlerz obok oficyny mieszkalnej			
269	Składowice	obora I			
270	Składowice	obora II z częścią mieszkalną			
271	Składowice	obora III			
272	Składowice	park podworski		A/3364/451/L	17-07-1976
273	Składowice	szpaler kasztanowców	Przy drodze prowadzącej do zesp. od str. pd.		
274	Szklary Górne	zespół kościelny	40		
275	Szklary Górne	kościół parafialny pw. Św. Piotra i Pawła		A/2458/855	22-02-1961
276	Szklary Górne	mur cmentarny			
277	Szklary Górne	cmentarz przykościelny		A/2459/929/L	16-02-1990
278	Szklary Górne	plebania			
279	Szklary Górne	stodoła I w zespole plebanii			
280	Szklary Górne	stodoła II w zespole plebanii			
281	Szklary Górne	zespół pałacowo - parkowy:			
282	Szklary Górne	pałac		A/3362/271	11-05-1951
283	Szklary Górne	budynek gospodarczy I			
284	Szklary Górne	gorzelnia			
285	Szklary Górne	stajnia koni pod wierzch ze spichlerzem			

286	Szklary Górne	budynek gospodarczy (ob. magazyn)			
287	Szklary Górne	stodoła I			
288	Szklary Górne	stodoła II I III			
289	Szklary Górne	budynek mieszkalny I			
290	Szklary Górne	budynek mieszkalno - gospodarczy			
291	Szklary Górne	chlewnia			
292	Szklary Górne	budynek bramy z oficyną mieszkalną			
293	Szklary Górne	obora			
294	Szklary Górne	oficyny mieszkalne	52r-s		
295	Szklary Górne	oficyna mieszkalna	52n-o		
296	Szklary Górne	budynek gospodarczy	52g		
297	Szklary Górne	budynek mieszkalno - gospodarczy			
298	Szklary Górne	oficyna mieszkalna	52t		
299	Szklary Górne	budynek gospodarczy, obecnie garaże (dobudowane do oficyny nr 52t)	52t		
300	Szklary Górne	stajnia z ujeżdżalnią			
301		oficyna mieszkalna			
302	Szklary Górne	budynek mieszkalny	52h		
303	Szklary Górne	pawilon ogrodowy			
304	Szklary Górne	oranżeria			
305	Szklary Górne	park		A/3363/690/L	25-06-1986
306	Szklary Górne	aleja kasztanowców	prowadz. od płd. do owczarni		
307	Szklary Górne - Owczary	zespół podworski:			
308	Szklary Górne - Owczary	dom zarządcy	76		
309	Szklary Górne - Owczary	budynek gospodarczy I			
310	Szklary Górne - Owczary	budynek gospodarczy II			
311	Szklary Górne - Owczary	budynek gospodarczy III			
312	Szklary Górne - Owczary	budynek gospodarczy IV			
313	Szklary Górne - Owczary	park			
314	Ustronie	zespół pałacowo - folwarczny:	19		

315	Ustronie	dwór			
316	Ustronie	park podworski		A/3398/446/L	17-07-1976
317	Ustronie	szkoła	1		
318	Ustronie	budynek mieszkalny	2		
319	Ustronie	budynek mieszkalny	12		
320	Wiercień	bud. mieszkalny, d. szkoła	37		
321	Zimna Woda	zespół kościelny			
322	Zimna Woda	kościół prawosławny pw. Zaśnięcia Matki Boskiej		A/2551/977/L	29-09-1992
323	Zimna Woda	cmentarz prawosławny		A/2552/868/L	13-11-1992
324	Zimna Woda	mur cmentarny			
325	Zimna Woda	kościół par. pw. Św. Trójcy		A/2549/1513	27-01-1966
326	Zimna Woda	cmentarz poewangelicki		A/2550/936/L	16-02-1990
327	Zimna Woda	zespół podworski:	59a		
328	Zimna Woda	oficyna mieszkalna			
329	Zimna Woda	spichlerz			
330	Zimna Woda	obora			
331	Zimna Woda	stodoła I			
332	Zimna Woda	park		A/3448/476/L	17-07-1976
333	Zimna Woda	budynek mieszkalny	4		
334	Zimna Woda	budynek mieszkalny	20		
335	Zimna Woda	bud. mieszkalny, d. szkoła	59		

ZAL. NR 3.**OBIEKTY ZABYTKOWE – GMINA RUDNA.**

L.p.	miejsowość	obiekt	adres	rejestr zabytków	data rejestru
1	Brodowice	zespół pałacowy:			
2	Brodowice	dwór		A/2773/735/L	30-07-1986
3	Brodowice	spichlerz			
4	Brodowice	park		A/2772/629/L	11-05-1982
5	Brodów	zespół pałacowy:			
6	Brodów	pałac			
7	Brodów	oficyna mieszkalno - gospodarcza	15a		
8	Brodów	budynek mieszkalny	15a		
9	Brodów	spichlerz	15b		
10	Brodów	obora	15c		

11	Brodów	budynek mieszkalny	15d		
12	Brodów	budynek mieszkalny	4		
13	Brodów	stodoła	4		
14	Brodów	budynek mieszkalny	6		
15	Brodów	budynek mieszkalny	7		
16	Brodów	budynek mieszkalny	8		
17	Brodów	stodoła	8		
18	Brodów	obora	8		
19	Brodów	budynek mieszkalny	12		
20	Brodów	budynek mieszkalny	13		
21	Brodów	budynek mieszkalny	22		
22	Brodów	budynek mieszkalny	25		
23	Brodów	stodoła	25		
24	Brodów	budynek mieszkalny	30		
25	Brodów	budynek mieszkalny	31		
26	Brodów	budynek gospodarczy	31		
27	Bytków	dom zarządcy folwarku			
28	Bytków	stodoła I	na folwarku		
29	Bytków	stodoła II	na folwarku		
30	Bytków	stodoła III	na folwarku		
31	Chełm	budynek mieszkalny	3		
32	Chełm	budynek mieszkalny	7		
33	Chełm	budynek mieszkalny	10		
34	Chełm	stodoła	10		
35	Chełm	stodoła	11		
36	Chełm	budynek mieszkalny	22		
37	Chełm	budynek mieszkalny	23		
38	Chobienia	kościół parafialny pw. Św. Piotra i Pawła		A/1458/1760	11-07-1966
39	Chobienia	cmentarz parafialny	przy kościele Św. Piotra i Pawła		
40	Chobienia	zespół kościelny			
41	Chobienia	kościół p. w. św. Idziego - ruina			
42	Chobienia	cmentarz kościelny	przy kościele Św. Idziego		
43	Chobienia	mur otaczający cmentarz kościelny			
44	Chobienia	cmentarz ewangelicki, ob. park			
45	Chobienia	zespół pałacowy:			
46	Chobienia	pałac		A/2828/694	16-05-1960

47	Chobienia	park		A/2827/620/L	11-03-1982
48	Chobienia	mur otaczający park pałacowy			
49	Chobienia	szkoła	ul. Nadrzeczna 11		
50	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Górna 3		
51	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Górna 4		
52	Chobienia	budynek mieszkalny, d. faktoria soli	ul. Górna 5		
53	Chobienia	magazyn, d. faktorii soli	ul. Górna 5		
54	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Górna 7		
55	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Górna 9		
56	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Górna 10		
57	Chobienia	magazyn			
58	Chobienia	budynek gospodarczy			
59	Chobienia	stacja transformatorowa	ul. Górna		
60	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Krzywa 1		
61	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Krzywa 5		
62	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Krzywa 7		
63	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Krzywa 8		
64	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 1		
65	Chobienia	budynek gospodarczy	ul. Nadodrzańska 1		
66	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 3		
67	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 4		
68	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 5		
69	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 7		
70	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 10		
71	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 12		
72	Chobienia	budynek gospodarczy	ul. Nadodrzańska 12		
73	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Nadodrzańska 14		
74	Chobienia	budynek gospodarczy	ul. Nadodrzańska 14		
75	Chobienia	budynek mieszkalny, Okręgowa Dyrekcja Gospodarki Wodnej	ul. Nadodrzańska 18		
76	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Partyzantów 2		
77	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Partyzantów 3		
78	Chobienia	budynek mieszkalny	Rynek 1		
79	Chobienia	budynek mieszkalny	Rynek 6		
80	Chobienia	budynek mieszkalny	Rynek 7		
81	Chobienia	budynek mieszkalny	Rynek 8		
82	Chobienia	budynek mieszkalny	Rynek 9		
83	Chobienia	budynek mieszkalny	Rynek 11		

84	Chobienia	budynek mieszkalny	Rynek 12		
85	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Wolności 1		
86	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Wolności 2		
87	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Wolności 4		
88	Chobienia	budynek mieszkalny	ul. Wolności 5		
89	Ciechłowice	kapliczka	2		
90	Ciechłowice	kapliczka	17		
91	Ciechłowice	dom zarządcy folwarku	17		
92	Ciechłowice	budynek mieszkalny	2		
93	Ciechłowice	budynek mieszkalny	4		
94	Ciechłowice	budynek mieszkalny	5		
95	Ciechłowice	budynek gospodarczy	7		
96	Ciechłowice	stodoła	7		
97	Ciechłowice	stodoła	9		
98	Ciechłowice	budynek mieszkalny	10		
99	Ciechłowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	11		
100	Ciechłowice	budynek gospodarczy	11		
101	Ciechłowice	stodoła	12		
102	Ciechłowice	budynek gospodarczy	15		
103	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek mieszkalny	2		
104	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek mieszkalny	3		
105	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek gospodarczy	3		
106	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek gospodarczy	5		
107	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek mieszkalny	7		
108	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek mieszkalny	12		
109	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek gospodarczy	12		
110	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek mieszkalny	19		
111	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek mieszkalny	25		

112	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek gospodarczy	25		
113	Gawłowice (przysiółek Kliszowa)	budynek mieszkalny	26		
114	Gawronki - Gawrony Małe	cmentarz, nieczynny			
115	Gawronki - Gawrony Małe	dom zarządcy folwarku	11		
116	Gawronki - Gawrony Małe	budynek gospodarczy	na folwarku		
117	Gawronki - Gawrony Małe	budynek mieszkalny wielorodzinny	13/14/15		
118	Gawronki - Gawrony Małe	park		A/2877/624/L	11-05- 1982
119	Gawrony	budynek mieszkalny	2		
120	Gawrony	budynek mieszkalny	16		
121	Gawrony	budynek mieszkalny	24		
122	Gawrony	budynek mieszkalny	28		
123	Górzyn	zespół kościelny			
124	Górzyn	kościół filialny pw. Św. Michała (trwała ruina)		A/1626/1765	11-07- 1966
125	Górzyn	kaplica cmentarna wraz z bramą			
126	Górzyn	cmentarz kościelny			
127	Górzyn	mur otaczający cmentarz kościelny			
128	Górzyn	cmentarz wiejski			
129	Górzyn	zespół pałacowy			
130	Górzyn	pałac		A/2870/731/L	30-07- 1986
131	Górzyn	park wraz z ogrodami użytkowymi	Obok pałacu		
132	Górzyn	oficyna mieszkalna z sygnaturką i zegarem			
133	Górzyn	budynek mieszkalno - gospodarczy	21g		
134	Górzyn	budynek mieszkalny i warsztat			
135	Górzyn	budynek gospodarczy, obecnie warsztat	21		
136	Górzyn	obora	21		
137	Górzyn	obora			
138	Górzyn	kuźnia	35		
139	Górzyn	dom ludowy i budynek mieszkalny	19		

140	Górzyn	budynek dawnej szkoły			
141	Górzyn	budynek mieszkalny	3		
142	Górzyn	budynek gospodarczy	7		
143	Górzyn	budynek mieszkalny	8		
144	Górzyn	budynek mieszkalny	11		
145	Górzyn	budynek gospodarczy	11		
146	Górzyn	budynek mieszkalny	15		
147	Górzyn	budynek mieszkalny	17		
148	Górzyn	budynek mieszkalny	18		
149	Górzyn	budynek mieszkalny	24		
150	Górzyn	budynek mieszkalno - gospodarczy	34		
151	Górzyn	budynek mieszkalny z bramą	40		
152	Górzyn	budynek gospodarczy	40		
153	Górzyn	stodoła	40		
154	Górzyn	budynek mieszkalny	43		
155	Gwizdanów	zespół kościelny			
156	Gwizdanów	kościół pw. Św. Urszuli		285/A/1-2/04	27-04- 2004
157	Gwizdanów	cmentarz kościelny		285/A/1-2/05	27-04- 2004
158	Gwizdanów	mur otaczający cmentarz kościelny			
159	Gwizdanów	plebania			
160	Gwizdanów	szkoła parafialna			
161	Gwizdanów	budynek mieszkalny	23		
162	Gwizdanów	budynek mieszkalny	25		
163	Gwizdanów	budynek mieszkalny	26		
164	Gwizdanów	budynek mieszkalny	36		
165	Gwizdanów	budynek mieszkalny	37		
166	Gwizdanów	budynek mieszkalny	39		
167	Gwizdanów	budynek mieszkalny	45		
168	Gwizdanów	budynek mieszkalny	47		
169	Gwizdanów	zespół dworca kolejowego			
170	Gwizdanów	dworzec kolejowy	57		
171	Gwizdanów	wiata peronowa			
172	Gwizdanów	wieża ciśnień			
173	Kęblów	park		A/2974/625/L	11-05- 1982
174	Kęblów	budynek mieszkalny	9		
175	Kliszów	park		A/2975/621/L	11-03- 1982

176	Koźlice	dwór - ruina			
177	Koźlice	budynek mieszkalny - sklep			
178	Koźlice	stodoła	5		
179	Koźlice	budynek mieszkalny	7		
180	Koźlice	budynek mieszkalny	11		
181	Koźlice	budynek mieszkalny	19		
182	Koźlice	stacja i dom dróżnika	24		
183	Miłogoszcz	folwark (zabudowa gospodarcza)		A/3122/833/L	29-12-1989
184	Miłogoszcz	park		A/3123/632/L	11-05-1982
185	Miłogoszcz	budynek mieszkalny	9		
186	Miłogoszcz	budynek gospodarczy	9		
187	Miłogoszcz	stacja transformatorowa			
188	Mleczno	cmentarz kościelny			
189	Mleczno	budynek mieszkalny	3		
190	Mleczno	budynek gospodarczy	4		
191	Mleczno	budynek mieszkalny	7		
192	Mleczno	budynek gospodarczy	7		
193	Mleczno	budynek mieszkalny	9		
194	Mleczno	budynek mieszkalny	10		
195	Mleczno	budynek gospodarczy	10		
196	Mleczno	budynek mieszkalny	18		
197	Mleczno	budynek mieszkalny	21		
198	Mleczno	budynek gospodarczy	21		
199	Mleczno	budynek mieszkalny	28		
200	Mleczno	budynek gospodarczy	28		
201	Mleczno	obora	28		
202	Mleczno	stodoła	28		
203	Mleczno	budynek mieszkalny	29		
204	Mleczno	budynek gospodarczy	29		
205	Naroczyce	cmentarz rodowy	W lesie		
206	Naroczyce	pałac		A/3187/640/L	07-03-1983
207	Naroczyce	park		A/3188/622/L	11-03-1982
208	Naroczyce	budynek mieszkalny	6		
209	Naroczyce	budynek gospodarczy	8		
210	Naroczyce	budynek mieszkalno - gospodarczy	16		
211	Naroczyce	budynek mieszkalno - gospodarczy	21		

212	Naroczyce	budynek mieszkalno - gospodarczy	24		
213	Naroczyce	budynek mieszkalno - gospodarczy	25		
214	Naroczyce	budynek gospodarczy	25		
215	Naroczyce	budynek mieszkalny	40		
216	Naroczyce	budynek mieszkalny	47		
217	Naroczyce	budynek mieszkalny	48		
218	Nieszczyce	dwór		A/3189/734/L	30-07- 1986
219	Nieszczyce	park		A/3190/623/L	11-05- 1982
220	Nieszczyce	zespół folwarczny:			
221	Nieszczyce	budynek mieszkalny przy wjeździe			
222	Nieszczyce	oficyna mieszkalna (czworak)			
223	Nieszczyce	czworak			
224	Nieszczyce	Budynek gospodarczy mieszczący d. stajnie, wozownię i spichlerz			
225	Nieszczyce	obora wschodnia			
226	Nieszczyce	obora południowa			
227	Nieszczyce	kuźnia z wiatami			
228	Nieszczyce	piwnica			
229	Nieszczyce	budynek mieszkalny	5		
230	Nieszczyce	budynek mieszkalny	8		
231	Nieszczyce	budynek mieszkalny	9		
232	Nieszczyce	budynek gospodarczy, mur.	25		
233	Nieszczyce	budynek mieszkalno - gospodarczy, mur.	26		
234	Olszany	kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła		A/2258/1771	11-07- 1966
235	Olszany	cmentarz kościelny			
236	Olszany	mur cmentarza kościelnego z bramą			
237	Olszany	budynek mieszkalny	3		
238	Olszany	stodoła	6		
239	Olszany	budynek mieszkalny	9/10		
240	Olszany	budynek mieszkalny	11		
241	Olszany	budynek gospodarczy	11		
242	Olszany	stodoła	11		
243	Olszany	budynek mieszkalny	17		

244	Olszany	budynek mieszkalny	21		
245	Olszany	budynek	21		
246	Olszany	budynek mieszkalny	22		
247	Olszany	budynek mieszkalny	23		
248	Olszany	budynek mieszkalny	25		
249	Olszany	budynek gospodarczy	25		
250	Olszany	budynek mieszkalny	26		
251	Olszany	budynek gospodarczy	28		
252	Olszany	budynek gospodarczy	29		
253	Olszany	budynek mieszkalny	32		
254	Olszany	budynek mieszkalny	34		
255	Olszany	budynek mieszkalny	35		
256	Olszany	budynek mieszkalny	37		
257	Olszany	budynek mieszkalny	40		
258	Olszany	budynek gospodarczy	40		
259	Olszany	stodoła	41		
260	Olszany	budynek mieszkalny	42		
261	Olszany	budynek mieszkalno - gospodarczy	45		
262	Olszany	budynek mieszkalny	46		
263	Olszany	budynek gospodarczy	47		
264	Orsk	Cmentarz kościelny wraz z murem			
265	Orsk	pałac		A/3191/785/L	28-12- 1987
266	Orsk	park		A/3192/630/L	11-05- 1982
267	Orsk	budynek mieszkalny	3		
268	Orsk	budynek mieszkalny	4		
269	Orsk	budynek mieszkalny	45		
270	Orsk	budynek mieszkalny	49		
271	Orsk	budynek mieszkalny	50		
272	Orsk	budynek mieszkalny	51		
273	Radomiłów	zespół pałacowy			
274	Radomiłów	pałac	23	A/3300/733/L	26-06- 1986
275	Radomiłów	budynek mieszkalny			
276	Radomiłów	stodoła			
277	Radomiłów	park		A/3301/626/L	25-05- 1982
278	Radomiłów	budynek mieszkalny	4		
279	Radomiłów	budynek mieszkalny	14		
280	Radoszyce	cmentarz wiejski			

281	Radoszyce	zespół folwarczny			
282	Radoszyce	budynek mieszkalny	26		
283	Radoszyce	oficyna mieszkalno - gospodarcza	26		
284	Radoszyce	oficyna mieszkalno - gospodarcza	27		
285	Radoszyce	spichlerz			
286	Radoszyce	obora			
287	Radoszyce	park		A/3299/627/L	11-05- 1982
288	Radoszyce	lodownia			
289	Radoszyce	budynek mieszkalny	19		
290	Radoszyce	budynek mieszkalny	21		
291	Radoszyce	budynek mieszkalny	24		
292	Radoszyce	budynek mieszkalny	32		
293	Radoszyce	budynek mieszkalny	33		
294	Radoszyce	budynek mieszkalny	35		
295	Radoszyce	budynek mieszkalny	38		
296	Radoszyce	budynek mieszkalny	40		
297	Radoszyce	budynek mieszkalny	47		
298	Radoszyce	budynek mieszkalny	49		
299	Radoszyce	budynek mieszkalny	51		
300	Rudna	kościół parafialny pw. Św. Trójcy		A/2388/974/L	17-07- 1992
301	Rudna	kościół prawosławny pw. Św. Katarzyny	ul. Kościelna	A/2387/1115	04-07- 1964
302	Rudna	cmentarz ewangelicki	ul. Polkowicka		
303	Rudna	mur cmentarza	ul. Polkowicka		
304	Rudna	cmentarz komunalny	ul. Ścinawska		
305	Rudna	zespół folwarczny			
306	Rudna	dom zarządcy folwarku	ul. Dworska 2		
307	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Dworska 4		
308	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Dworska 6-8		
309	Rudna	stodoła	ul. Dworska 6		
310	Rudna	stodoła z lamusem	ul. Dworska 12		
311	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Cicha 1		
312	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Cicha 2		
313	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Cicha 4		
314	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Cicha 6		
315	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Cicha 8		
316	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Cicha 10		

317	Rudna	budynek mieszkalny, d. pastorówka	ul. Cicha 12		
318	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Cicha 14		
319	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 1		
320	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 2		
321	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 4		
322	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 5		
323	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 6		
324	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 8		
325	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 10		
326	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 12		
327	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 14		
328	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 16		
329	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 18		
330	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 20		
331	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 22		
332	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 24		
333	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 26		
334	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głogowska 28		
335	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Głucha 2		
336	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 1-3		
337	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 2		
338	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 4		
339	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 5		
340	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 7		
341	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 9		
342	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 11		
343	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 13		
344	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 15		
345	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 17		
346	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Św. Katarzyny 19		
347	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 1		
348	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 3		
349	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Kolejowa 4		
350	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Kościelny 3		
351	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Kościelny 5		
352	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Kościelny 6		
353	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Kościelny 7		
354	Rudna	budynek gospodarczy	pl. Kościelny 7		
355	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Krochmalna 1		

356	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Krochmalna 3		
357	Rudna	budynek mieszkalny	ul. 1-ego Maja 1		
358	Rudna	budynki gospodarcze	ul. 1-ego Maja 1		
359	Rudna	budynek mieszkalny	ul. 1-ego Maja 2		
360	Rudna	budynek mieszkalny, ob. ośrodek zdrowia	ul. 1-ego Maja 3		
361	Rudna	budynek mieszkalny	ul. 1-ego Maja 6		
362	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Młynarska 1		
363	Rudna	budynek gospodarczy	ul. Młynarska 1		
364	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Parkowa 5		
365	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Parkowa 9		
366	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Piaskowa 1		
367	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Piaskowa 4		
368	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Piaskowa 6		
369	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Piaskowa 8		
370	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 2		
371	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 3		
372	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 4		
373	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 5		
374	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 6		
375	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 7		
376	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 8		
377	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 11		
378	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 10		
379	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 15		
380	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 16		
381	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polkowicka 20		
382	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polna 2		
383	Rudna	budynek gospodarczy	ul. Polna 2		
384	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Polna 4		
385	Rudna	budynek gospodarczy	ul. Polna 2, 4		
386	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 1		
387	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 3		
388	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 4		
389	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 6		
390	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 7		
391	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 9		
392	Rudna	kuźnia	ul. Ścinawska 10		
393	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 11		
394	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 12		

395	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 14		
396	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 16		
397	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 17		
398	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Ścinawska 21		
399	Rudna	budynek mieszkalny	ul. Wesoła 5		
400	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 1		
401	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 2		
402	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 3		
403	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 5		
404	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 7		
405	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 8		
406	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 9		
407	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 12		
408	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 13		
409	Rudna	budynek mieszkalny	pl. Zwycięstwa 14		
410	Rudna	dworzec kolejowy	ul. Kolejowa		
411	Rudna	młyn wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Cicha		
412	Rudna	młyn z domem mieszkalnym	ul. Witosa 12		
413	Rynarcice	zespół kościelny			
414	Rynarcice	kościół filialny pw. Św. Marcina		A/2391/544/L	14-04-1981
415	Rynarcice	cmentarz kościelny			
416	Rynarcice	mur otaczający cmentarz kościelny			
417	Rynarcice	zespół pałacowy			
418	Rynarcice	pałac		A/3302/641/L	18-04-1983
419	Rynarcice	oficyna I		A/3302/641/L	18-04-1983
420	Rynarcice	oficyna II		A/3302/641/L	18-04-1983
421	Rynarcice	chlew		A/3302/641/L	18-04-1983
422	Rynarcice	cielętnik		A/3302/641/L	18-04-1983
423	Rynarcice	obora		A/3302/641/L	18-04-1983
424	Rynarcice	park		A/3303/628/L	11-05-1982
425	Rynarcice	aleja	przy drodze ze wsi do stacji kolejowej oraz aleja prostopadła do niej		

426	Rynarcice	aleja	prowadząca do wsi od pd. i aleja kasztanowców wych. od wsi na północ do folw. w kier. szkoły		
427	Rynarcice	budynek mieszkalny, kolejowy - PKP	1		
428	Rynarcice	budynek mieszkalny	3		
429	Rynarcice	budynek mieszkalny	7		
430	Rynarcice	budynek mieszkalny	9		
431	Rynarcice	budynek mieszkalny	11		
432	Rynarcice	budynek mieszkalny	12		
433	Rynarcice	budynek mieszkalny	14		
434	Rynarcice	budynek mieszkalny	16		
435	Rynarcice	budynek mieszkalny	18		
436	Rynarcice	budynek gospodarczy	24		
437	Rynarcice	budynek mieszkalno - gospodarczy	25		
438	Rynarcice	budynek mieszkalny	32		
439	Stara Rudna	zespół kościelny			
440	Stara Rudna	kościół (nieużytkowany)		A/2454/1512	27-01-1966
441	Stara Rudna	cmentarz kościelny			
442	Stara Rudna	mur otaczający cmentarz kościelny			
443	Stara Rudna	pałac /ruina/		A/3356/1511	27-01-1966
444	Stara Rudna	park		A/3357/460/L	17-07-1976
445	Stara Rudna	budynek mieszkalny	9		
446	Stara Rudna	budynek mieszkalny	19		
447	Studzionki	kapliczka drożna I			
448	Studzionki	kapliczka drożna II			
449	Studzionki	budynek mieszkalny	3		
450	Studzionki	budynek mieszkalny	5		
451	Studzionki	budynek mieszkalny	6		
452	Studzionki	budynek mieszkalny	9		
453	Studzionki	budynek mieszkalny	12		
454	Studzionki	budynek mieszkalny	15		
455	Studzionki	budynek mieszkalny	16		
456	Studzionki	budynek mieszkalny	17		
457	Studzionki	budynek stacji transformatorowej			
458	Toszwice	zespół dworski			

459	Toszewice	dwór			
460	Toszewice	oficyna mieszkalna			
461	Toszewice	wozownia			
462	Toszewice	budynek gospodarczy I			
463	Toszewice	budynek gospodarczy II			
464	Toszewice	budynek gospodarczy III			
465	Toszewice	budynek mieszkalny	17		
466	Toszewice	budynek mieszkalny	18		
467	Toszewice	budynek mieszkalny	19		
468	Toszewice	budynek gospodarczy	22		
469	Toszewice	budynek gospodarczy	28		
470	Toszewice	budynek gospodarczy	29		
471	Toszewice	budynek mieszkalny	31		
472	Toszewice	budynek mieszkalny	35		
473	Toszewice	stodoła	35		
474	Toszewice	budynek mieszkalny	36		
475	Toszewice	budynek mieszkalny	37		
476	Toszewice	budynek mieszkalny	38		
477	Toszewice	budynek gospodarczy	38		
478	Toszewice	budynek mieszkalny	39		
479	Toszewice	budynek mieszkalny	40		
480	Toszewice	remiza straży pożarnej	41		
481	Toszewice	budynek mieszkalno - gospodarczy	42		
482	Toszewice	budynek mieszkalny	43		
483	Toszewice	budynek gospodarczy	43		
484	Toszewice	budynek mieszkalny	45		
485	Toszewice	budynek mieszkalny	46		
486	Toszewice	budynek gospodarczy	46		
487	Toszewice	stodoła	47		
488	Toszewice	budynek gospodarczy	62		
489	Toszewice	budynek stacji transformatorowej			
490	Wądroże	budynek mieszkalno - gospodarczy	14		
491	Wądroże	budynek mieszkalno - gospodarczy	15		
492	Wądroże	budynek mieszkalno - gospodarczy	16		
493	Wądroże	budynek mieszkalno - gospodarczy	17		

494	Wądroże	budynek mieszkalno - gospodarczy	18		
495	Wądroże	budynek mieszkalno - gospodarczy	36		
496	Wądroże	budynek stacji transformatorowej			
497	Wysokie	zespół folwarczny			
498	Wysokie	budynek mieszkalny	14		
499	Wysokie	stodoła	14	1896r.	
500	Wysokie	stodoła	14		
501	Wysokie	park		A/3423/619/L	11-03- 1982
502	Wysokie	budynek mieszkalny	3		
503	Wysokie	budynek mieszkalny	6		
504	Wysokie	budynek mieszkalny	17		
505	Wysokie	budynek gospodarczy	17		
506	Wysokie	budynek mieszkalny	21		
507	Wysokie	budynek gospodarczy	21		
508	Wysokie	budynek mieszkalny	22		
509	Wysokie	budynek mieszkalny	27		
510	Wysokie	budynek mieszkalny	28		
511	Wysokie	budynek mieszkalno - gospodarczy	31		

ZAL. NR 4.**OBIEKTY ZABYTKOWE – GMINA ŚCINAWA.**

I. p.	miejsowość	obiekt	adres	nr	rejestr zabytków	data rejestru
1.	Buszkowice	Dom Ludowy, ob. świetlica wiejska		38		
2.	Buszkowice	budynek mieszkalny		1		
3.	Buszkowice	budynek mieszkalny		8		
4.	Buszkowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		9		
5.	Buszkowice	budynek mieszkalny		9		
6.	Buszkowice	obora		9		
7.	Buszkowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		11		
8.	Buszkowice	budynek mieszkalny		11		
9.	Buszkowice	budynek mieszkalno - gospodarczy		11		
10.	Buszkowice	obora		11		
11.	Buszkowice	stodoła		11		
12.	Buszkowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		12		

13.	Buszkowice	budynek mieszkalny		12		
14.	Buszkowice	obora		12		
15.	Buszkowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		15		
16.	Buszkowice	budynek mieszkalny		15		
17.	Buszkowice	obora I		15		
18.	Buszkowice	obora II		15		
19.	Buszkowice	stodoła		15		
20.	Buszkowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		17		
21.	Buszkowice	budynek mieszkalny		17		
22.	Buszkowice	obora		17		
23.	Buszkowice	wiatrak (koźlak), ob. skansen			2776/601/L	14-04- 1981
24.	Chelmek Wołowski	park			2836/665/L	27-12- 1983
25.	Chelmek Wołowski	willa Carla Jauera		29		
26.	Chelmek Wołowski	budynek mieszkalny		30		
27.	Chelmek Wołowski	willa		32		
28.	Dąbrowa Środkowa	zespół mieszkalno - gospodarczy:		17		
29.	Dąbrowa Środkowa	budynek mieszkalny		17		
30.	Dąbrowa Środkowa	obora		17		
31.	Dąbrowa Środkowa	stodoła		17		
32.	Dębiec	park			2839/534/L	19-06- 1979
33.	Dłużyce	zespół kościelny:				
34.	Dłużyce	kościół parafialny pw. Chrystusa Króla			1536/491	23-02- 1959
35.	Dłużyce	kaplica grobowa rodziny Eggers				
36.	Dłużyce	cmentarz przykościelny				
37.	Dłużyce	zespół dworski:		41a		
38.	Dłużyce	dwór			2837/1761	11-07- 1966
39.	Dłużyce	czworak i oranżeria		41a		
40.	Dłużyce	budynek mieszkalny		41a		
41.	Dłużyce	czworak		41a		
42.	Dłużyce	spichlerz		41a		
43.	Dłużyce	obora		41a		
44.	Dłużyce	obora II		41a		

45.	Dłużyce	stodoła		41a		
46.	Dłużyce	cztery bramy wjazdowe na folwark				
47.	Dłużyce	ruiny altany				
48.	Dłużyce	oranżeria		41a		
49.	Dłużyce	park			2838/541/L	19-06-1979
50.	Dłużyce	stodoła	w zagrodzie	4		
51.	Dłużyce	budynek mieszkalny		5		
52.	Dłużyce	budynek mieszkalny		9		
53.	Dłużyce	zespół mieszkalno - gospodarczy:		12		
54.	Dłużyce	budynek mieszkalny		12		
55.	Dłużyce	budynek gospodarczy		12		
56.	Dłużyce	zespół budynków gospodarczych:		17		
57.	Dłużyce	budynek gospodarczy		17		
58.	Dłużyce	stodoła		17		
59.	Dłużyce	budynek mieszkalno - usługowy		15		
60.	Dziesław	cmentarz przykościelny			1539/886L	16-02-1990
61.	Dziesław	zespół pałacowy:				
62.	Dziesław	pałac			2843/1763	11-07-1966
63.	Dziesław	oranżeria				
64.	Dziesław	bramy ogrodzeniowe				
65.	Dziesław	park			2842/540/L	19-06-1979
66.	Dziewin	zespół kościelny:				
67.	Dziewin	kościół filialny pw. św. Piotra i Pawła			1540/1762	11-07-1966
68.	Dziewin	cmentarz przykościelny			1541/887/L	16-02-1990
69.	Dziewin	mur cmentarny				
70.	Dziewin	pałac			2840/1057	27-01-1964
71.	Dziewin	zespół folwarczny przy pałacu:			71/1-9/01	28-12-2001
72.	Dziewin	oficyna pałacowa zach.		41	71/1-9/01	28-12-2001
73.	Dziewin	oficyna pałacowa wsch.		43	71/1-9/01	28-12-2001
74.	Dziewin	pawilon	po pd-zach. stronie pałacu		71/1-9/01	28-12-2001
75.	Dziewin	pawilon	po pn-zach. stronie pałacu		71/1-9/01	28-12-2001

76.	Dziewin	budynek ze stajnią, mieszkaniem, bramą			71/1-9/01	28-12-2001
77.	Dziewin	budynek ze stodołą, stajnią, magazynem			71/1-9/01	28-12-2001
78.	Dziewin	czworak			71/1-9/01	28-12-2001
79.	Dziewin	lodownia			71/1-9/01	28-12-2001
80.	Dziewin	piec chlebowy			71/1-9/01	28-12-2001
81.	Dziewin	ruiny pawilonu przy pałacu				
82.	Dziewin	pawilon, ob. chlewik	przy pałacu			
83.	Dziewin	dom administratora	przy pałacu			
84.	Dziewin	dwojak, budynek ogrodników				
85.	Dziewin	stajnia, budynek mieszkalny, brama wjazdowa				
86.	Dziewin	budynek gospodarczy			71/1-9/01	28-12-2001
87.	Dziewin	obora majątku pałacowego			71/1-9/01	28-12-2001
88.	Dziewin	park			2841/542/L	19-06-1979
89.	Dziewin	zespół folwarku:		36		
90.	Dziewin	budynek mieszkalno - gospodarczy				
91.	Dziewin	obora				
92.	Dziewin	zespół budynków gospodarczych:		4		
93.	Dziewin	budynek gospodarczy		4		
94.	Dziewin	stodoła		4		
95.	Dziewin	stodoła	w gospodarstwie	7		
96.	Dziewin	budynek gospodarczy	przy sklepie			
97.	Dziewin	budynek mieszkalny		41		
98.	Jurcz	kościół filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa			1964/1767	11-07-1966
99.	Jurcz	cmentarz przykościelny				
100.	Jurcz	park			2925/661/L	27-12-1983
101.	Krzyżowa	zespół budynków gospodarczych:		10		
102.	Krzyżowa	budynek gospodarczy		10		
103.	Krzyżowa	budynek inwentarski		10		

104.	Krzyżowa	zespół budynków gospodarczych:		12		
105.	Krzyżowa	budynek inwentarski		12		
106.	Krzyżowa	stodoła		12		
107.	Lasowice	brama wjazdowa				
108.	Lasowice	park			3043/662/L	27-12-1983
109.	Lasowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		9		
110.	Lasowice	budynek mieszkalny		9		
111.	Parszowice	kościół filialny p.w. Świętej Rodziny			2292/402	24-11-1956
112.	Parszowice	cmentarz przykościelny			2293/889/L	16-02-1990
113.	Parszowice	mur cmentarny				
114.	Parszowice	zespół folwarku:		84		
115.	Parszowice	dom zarządcy		84a		
116.	Parszowice	budynek mieszkalno - gospodarczy		84c		
117.	Parszowice	budynek inwentarski		84		
118.	Parszowice	budynek mieszkalny		3		
119.	Parszowice	budynek mieszkalny		5		
120.	Parszowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		7		
121.	Parszowice	budynek mieszkalny		7		
122.	Parszowice	budynek gosp.		7		
123.	Parszowice	budynek gosp. i stodoła		7		
124.	Parszowice	budynek mieszkalny		9		
125.	Parszowice	budynek mieszkalny		13		
126.	Parszowice	budynek mieszkalny		16		
127.	Parszowice	budynek mieszkalny		66		
	Parszowice	budynek mieszkalny		68		

128.						
129.	Parszowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		69		
130.	Parszowice	budynek mieszkalny		69		
131.	Parszowice	stodoła		69		
132.	Parszowice	zespół mieszkalno - gospodarczy:		71		
133.	Parszowice	budynek mieszkalny		71		
134.	Parszowice	obora		71		
135.	Parszowice	budynek mieszkalny		74		
136.	Przychowa	zespół kościelny:				
137.	Przychowa	kościół filialny pw. św. Wawrzyńca		19	2358/590/L	14-04- 1981
138.	Przychowa	mur cmentarny				
139.	Przychowa	cmentarz przykościelny			2359/870/L	16-02- 1990
140.	Przychowa	bramy w murze cmentarnym				
141.	Przychowa	zespół pałacowy:		5 i 6		
142.	Przychowa	oficyna (dom zarządcy?)		6		
143.	Przychowa	budynek mieszkalno - gospodarczy				
144.	Przychowa	stodoła				
145.	Przychowa	park	przy ruinie pałacu		3208/444/L	22-09- 1976
146.	Przychowa	zespół mieszkalno - gospodarczy:		11		
147.	Przychowa	budynek mieszkalny		11		
148.	Przychowa	obora		11		
149.	Przychowa	budynek mieszkalny		14		
150.	Przychowa	budynek mieszkalno - gospodarczy		22		
151.	Przychowa	zespół mieszkalno - gospodarczy:		26		
152.	Przychowa	budynek mieszkalny		26		

153.	Przychowa	zespół mieszkalno - gospodarczy:		38		
154.	Redlice	zespół pałacowy:				
155.	Redlice	pałac		6b		
156.	Redlice	bud. gospodarczy I		6b		
157.	Redlice	bud. gospodarczy II		6b		
158.	Redlice	bud. gospodarczy III		6b		
159.	Redlice	budynek mieszkalny		12		
160.	Redlice	park			3304/660/L	27-12- 1983
161.	Ręszów	zespół kościelny:		20		
162.	Ręszów	kościół filialny pw. Narodzenia NMP			2199/1772	11-07- 1966
163.	Ręszów	cmentarz przykościelny			2200/888/L	16-02- 1990
164.	Ręszów	mur cmentarny				
165.	Ręszów	zespół pałacowy:		43	3305/739/L	26-06- 1986
166.	Ręszów	pałac		43a	3305/739/L	26-06- 1986
167.	Ręszów	oficyna mieszkalno – gospodarcza		43b- 43c	3305/739/L	26-06- 1986
168.	Ręszów	spichlerz			3305/739/L	26-06- 1986
169.	Ręszów	obora			3305/739/L	26-06- 1986
170.	Ręszów	stodoła			3305/739/L	26-06- 1986
171.	Ręszów	park			3306/483/L	22-09- 1976
172.	Ręszów	budynek mieszkalny		18		
173.	Ręszów	zespół dawnej pastorówki:		23		
174.	Ręszów	budynek mieszkalny		23		
175.	Ręszów	stodoła		23		
176.	Sitno	zespół mieszkalno - gospodarczy:		12		
	Sitno	budynek mieszkalny		12		

177.						
178.	Sitno	budynek gospodarczy		12		
179.	Ścinawa	kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego			2461/696	16-05- 1960
180.	Ścinawa	dom parafialny	pl. Kościelny	5		
181.	Ścinawa	budynek gospodarczy	pl. Kościelny	5		
182.	Ścinawa	cmentarz poewangelicki				
183.	Ścinawa	cmentarz katolicki				
184.	Ścinawa	cmentarz przyklasztorny				
185.	Ścinawa	cmentarz parafialny	ul. Polna			
186.	Ścinawa	cmentarz żydowski	ul. Młynarska		2462/750/L	28-12- 1987
187.	Ścinawa	mury miejskie			2685/1186	10-12- 1964
188.	Ścinawa	park miejski	ul. Spacerowa / Kościuszki			
189.	Ścinawa	park miejski	ul. Jana Pawła II / Kościuszki			
190.	Ścinawa	promenada	d. wał fosy			
191.	Ścinawa	wieża ratusza			3345/1776	11-07- 1966
192.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Batorego	22		
193.	Ścinawa	budynek użyteczności publicznej	ul. Jana Pawła II	6		
194.	Ścinawa	d. kasa oszczędności, ob. dom mieszkalny	ul. Jana Pawła II	6a		
195.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II	8		
196.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II	11		
197.	Ścinawa	zespół szpitala	ul. Jana Pawła II	12		
198.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Chobieńska	5		
199.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Chobieńska	13		
200.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Chobieńska	29		
	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Chobieńska	39		

201.						
202.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Głogowska	1		
203.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Głogowska	5		
204.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Głogowska	8/10	3347/826/L	28-12-1988
205.	Ścinawa	willa	ul. Wł. Jagiełły	14		
206.	Ścinawa	budynek mieszkalny	pl. Kościelny	1, 2, 3		
207.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Kościelna	9		
208.	Ścinawa	zespół budynków użyteczności publicznej:	ul. Jana Pawła II	6, 6a		
209.	Ścinawa	budynek d. szkoły	ul. Kościuszki	1	A/1044/1-2	04-02-2008
210.	Ścinawa	budynek d. WC	ul. Kościuszki	1	A/1044/1-2	04-02-2008
211.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki	2		
212.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki	6		
213.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki	12		
214.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki	47		
215.	Ścinawa	dom dziecka	ul. Królowej Jadwigi	3-5		
216.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Królowej Jadwigi	7		
217.	Ścinawa	budynek ZE Legnica	ul. Królowej Jadwigi	8		
218.	Ścinawa	bud. prod. - biurowy – zesp. mleczarni	ul. Legnicka	2		
219.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Lipowa	4/6		
220.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Lipowa	8		
221.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Lipowa	17		
222.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Lipowa	19		
223.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Lubińska	11		
224.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Lubińska	12		
225.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. 1 Maja	26		

226.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	5		
227.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	7		
228.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	8		
229.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	10		
230.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	11		
231.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	12		
232.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	13		
233.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	14		
234.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	15		
235.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	16		
236.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	17		
237.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	18		
238.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	19		
239.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	20		
240.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	21		
241.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	24		
242.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	28		
243.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	30		
244.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	32		
245.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	34		
246.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	37		
247.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	38		
248.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Mickiewicza	46		
249.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Orła	1		
	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Przyjaciół Żołnierza	1		

250.						
251.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Przyjaciół Żołnierza	2		
252.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Przyjaciół Żołnierza	3		
253.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Przyjaciół Żołnierza	5		
254.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	1, 1a		
255.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	3		
256.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	5		
257.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	6		
258.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	7		
259.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	8		
260.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	9		
261.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	10		
262.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	11		
263.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	12		
264.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	14		
265.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Robotnicza	16		
266.	Ścinawa	budynek mieszkalny	Rynek	2		
267.	Ścinawa	budynek mieszkalny	Rynek	3		
268.	Ścinawa	budynek mieszkalny	Rynek	5		
269.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Szeroka	13		
270.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Szeroka	14	3349/828/L	28-12-1988
271.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Szeroka	15		
272.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Szeroka	26	3348/827/L	28-12-1988
273.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Szkolna	2		
274.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Szkolna	6		

275.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II	2		
276.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II	17	3350/829/L	28-12-1988
277.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II	8	3351/830/L	28-12-1988
278.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Zgody	1		
279.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Zgody	3		
280.	Ścinawa	d. szk. ewangelicka, ob. biblioteka parafialna	ul. Zgody	12		
281.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Zgody	5		
282.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Zgody	6		
283.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Zgody	7		
284.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Zjednoczenia	8		
285.	Ścinawa	most drogowy	na rzece Odrze			
286.	Ścinawa	zespół dworca	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
287.	Ścinawa	budynek dworca	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
288.	Ścinawa	wieża ciśnień	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
289.	Ścinawa	budka dróżnika	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
290.	Ścinawa	nastawnia	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
291.	Ścinawa	parterowe rampy towarowe	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
292.	Ścinawa	budynek mieszkalno – biurowy I	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
293.	Ścinawa	budynek mieszkalno – biurowy II	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
294.	Ścinawa	magazyn	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
295.	Ścinawa	budynek WC	ul. W. Witosa	21	3346/806/L	28-12-1987
296.	Ścinawa	wiata peronowa				
297.	Ścinawa	nastawnia II				
298.	Ścinawa	budynek mieszkalny	ul. Wrocławska	15		

299.	Ścinawa	budynek produkcyjny - zespół mleczarni	ul. Legnicka	2		
300.	Ścinawa	d. szkoła ewangelicka	ul. Lipowa	1		
301.	Ścinawa	zespół budynków przetwórstwa owoców:	ul. 1 Maja	28		
302.	Ścinawa	bud. administracyjno - produkcyjny	ul. 1 Maja	28		
303.	Ścinawa	bud. produkcyjny	ul. 1 Maja	28		
304.	Ścinawa	bunkier	przy moście (na lewym brzegu odry)			
305.	Ścinawa	bunkier	przy moście (na prawym brzegu odry)			
306.	Ścinawa	rogatka	po zach. str. mostu			
307.	Ścinawa	most kolejowy	na Odrze			
308.	Ścinawa	most	na Zimnicy			
309.	Turów	zespół folwarku:		21		
310.	Turów	dom zarządcy		21		
311.	Turów	stodoła i bud. wagi		21		
312.	Turów	stodoła II		21		
313.	Turów	obora I		21		
314.	Turów	obora II		21		
315.	Turów	obora III		21		
316.	Turów	budynek mieszkalno - gospodarczy		4		
317.	Tymowa	kościół paraf. pw. Matki Boskiej Bolesnej		121	2512/1959	02-08-1969
318.	Tymowa	cmentarz przykościelny		77	2514/934/L	16-02-1990
319.	Tymowa	kościół pomocn. pw. Matki Bożej Królowej			2513/502	24-08-1959
320.	Tymowa	cmentarz parafialny			2515/935/L	16-02-1990
321.	Tymowa	kapliczka przydrożna		130		
322.	Tymowa	zespół dworski:			3421/732/L	26-06-1986
	Tymowa	dwór			3421/732/L	26-06-

323.						1986
324.	Tymowa	oficyna mieszkalna		95b	3421/732/L	26-06-1986
325.	Tymowa	wozownia		95c	3421/732/L	26-06-1986
326.	Tymowa	park			3422/631/L	11-05-1982
327.	Tymowa	zespół folwarku:		168		
328.	Tymowa	dom zarządcy		168		
329.	Tymowa	obora		168		
330.	Tymowa	stajnia		168		
331.	Tymowa	stodoła		168		
332.	Tymowa	obora II		168		
333.	Tymowa	spichlerz		168		
334.	Tymowa	budynek mieszkalny		11		
335.	Tymowa	budynek mieszkalny		21		
336.	Tymowa	budynek mieszkalny		22		
337.	Tymowa	budynek mieszkalny		26		
338.	Tymowa	budynek mieszkalny		54		
339.	Tymowa	budynek mieszkalny		85		
340.	Tymowa	budynek mieszkalny		108		
341.	Tymowa	zespół mieszkalno - gospodarczy:		109		
342.	Tymowa	budynek mieszkalny		109		
343.	Tymowa	obora		109		
344.	Tymowa	stodoła		109		
345.	Tymowa	zespół mieszkalno - gospodarczy:		113		
346.	Tymowa	budynek mieszkalny		143		
347.	Tymowa	budynek mieszkalny		145		

348.	Wielowieś	kościół parafialny pw. Narodzenia NMP		69	2529/1778	11-07-1966
349.	Wielowieś	cmentarz parafialny			2530/890/L	16-02-1990
350.	Wielowieś	mauzoleum rodziny Scholz			136/ 02	01-10-2002
351.	Wielowieś	zespół pałacowy:		22		
352.	Wielowieś	pałac		22		
353.	Wielowieś	oficyna mieszkalno – gospodarcza		22		
354.	Wielowieś	zespół mieszkalno - gospodarczy:		26		
355.	Wielowieś	budynek mieszkalny		26		
356.	Wielowieś	obora		26		
357.	Wielowieś	stodoła		26		
358.	Wielowieś	budynek mieszkalny		28		
359.	Wielowieś	budynek mieszkalny		33		
360.	Wielowieś	budynek mieszkalny		66		
361.	Wielowieś	budynek mieszkalny		72		
362.	Wielowieś	budynek mieszkalny		73		
363.	Zaborów	kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP			2543/1780	11-07-1966
364.	Zaborów	cmentarz przykościelny			2544/891/L	16-02-1990
365.	Zaborów	cmentarz parafialny			2545/892/L	16-02-1990
366.	Zaborów	zespół pałacowy:				
367.	Zaborów	dwór			3456/276	11-05-1951
368.	Zaborów	ruina oficyny mieszk.		31		
369.	Zaborów	oficyna mieszkalna		33/37		
370.	Zaborów	budynek mieszkalno - gospodarczy I		63		
371.	Zaborów	budynek mieszkalno - gospodarczy II		64		
	Zaborów	park podworski			3457/536/L	16-06-

372.						1979
373.	Zaborów	budynek mieszkalny		31		
374.	Zaborów	budynek mieszkalny		32		
375.	Zaborów	budynek mieszkalny		40		
376.	Zaborów	budynek gospodarczy		60-61		
377.	Zaborów	budynek mieszkalno - gospodarczy		62		

ZAL. NR 5.**ZABYTKI RUCHOME W POWIECIE LUBIŃSKIM.**

lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	ilość	nr rej. zab.
1.	Chróstnik	Lubin	Kościół pw. MB Bolesnej	21	41/B/00/1-16
2.	Chróstnik	Lubin	Pałac	4	
3.	Czerniec	Lubin	Kościół pw. MB Wspomożenia Wiernych	13	71/B/01/1-12
4.	Dąbrowa Górna	Lubin	Kościół pw. Św. Józefa Oblubieńca NMP	2	B/2248/1-2
5.	Gogołowice	Lubin	Kościół pw. Św. Katarzyny	12	67/B/01/1-12
6.	Górzycza	Lubin	Kościół pw. Św. Józefa Robotnika	8	
7.	Krzeczyn Mały	Lubin	Pałac	8	
8.	Lipiny	Lubin	Budynki podworskie	3	
9.	Lubin, dawn. Krzeczyn Wlk.	Lubin	Kościół pw. Św. Dominiki Mazarello	42	B/1671/1-30 B/2190/1-2
10.	Lubin	Lubin	Kościół pw. MB Częstochowskiej	107	668/427/L/82/1- 87
11.	Lubin	Lubin	Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	19	B/1636/1-19
12.	Miłoradzice	Lubin	Kościół pw. Trójcy Św.	56	B/1781/1-9
13.	Miłoradzice	Lubin	Pałac	3	
14.	Niemstów	Lubin	Kościół pw. Św. Antoniego	28	B/2249/1-10
15.	Obora	Lubin	Kościół pw. Św. Antoniego	11	38/B/00/1-6
16.	Obora	Lubin	Dwór	1	

17.	Olszany	Lubin	Kościół pw. Michała Archanioła	32	97/B/02/1-23
18.	Osiek	Lubin	Kościół pw. Chrystusa Króla	19	
19.	Pieszków	Lubin	Kościół pw. MB Częstochowskiej	17	1343/B/06/1-8
20.	Raszowa	Lubin	Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	32	43/B/00/1-7
21.	Siedlce	Lubin	Pałac	4	
22.	Siedlce	Lubin	Kościół pw. Św. Michała Archanioła	112	70/B/01/1-16 9/B/00/1-3
23.	Sieroszowice	Lubin	Kościół pw. Św. Piotra i Pawła	40	
24.	Składowice	Lubin	Pałac	1	
25.	Szklary Górne	Lubin	Kościół pw. Św. Piotra i Pawła	129	667/426/L/82/1-111
26.	Szklary Górne	Lubin	Pałac i ogród	6	
27.	Zimna Woda	Lubin	Kościół pw. MB Bolesnej	44	221/B/02/1-24
28.	Zimna Woda	Lubin	Kościół pw. Zaśnięcia Matki Boskiej	16	40/B/00/1-8
29.	Chobienia	Rudna	Zamek	14	
30.	Chobienia	Rudna	Kościół pw. Św. Piotra i Pawła	43	B/2171/1-3 B/2138/1-22
31.	Gwizdanów	Rudna	Kościół pw. Św. Urszuli	22	425/B/03/1-22
32.	Naroczyce	Rudna	Pałac	1	
33.	Pielgrzymów	Rudna	Pałac i ogród	2	
34.	Pielgrzymów	Rudna	Ruiny kościoła ewangelickiego	8	
35.	Rudna	Rudna	Kościół pw. Trójcy Św.	24	669/121
36.	Rudna	Rudna	Kościół prawosławny pw. Podwyższenia Krzyża Św.	58	1059/148 B/1779
37.	Rynarcice	Rudna	Kościół pw. Św. Marcina	9	22/B/00
38.	Stara Rudna	Rudna	Ruiny kościoła	19	
39.	Dłużyce	Ścinawa	Kościół pw. Chrystusa Króla	74	B/2083/1-74
	Dłużyce		Pałac i ogród	16	

40.		Ścinawa			
41.	Dziesław	Ścinawa	Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	13	B/2250/1-13
42.	Dziesław	Ścinawa	Pałac	12	
43.	Dziewin	Ścinawa	Kościół filialny	12	
44.	Dziewin	Ścinawa	Pałac	20	
45.	Jurcz	Ścinawa	Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	13	B/2252/1-7
46.	Przychowa	Ścinawa	kościół pw. św. Wawrzyńca	69	B/2046/1-69
47.	Ręszów	Ścinawa	Kościół pw. Narodzenia NMP	22	1060/88/B/1-10
48.	Ścinawa	Ścinawa	Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	75	674/436/L/84/1-33
49.	Tymowa	Ścinawa	Kościół pw. MB Bolesnej	58	672/92/B/1-19 443/B/03
50.	Tymowa	Ścinawa	Kościół pw. MB Królowej Świata	61	670/91/B/1-14
51.	Tymowa	Ścinawa	plebania parafii rzymskokatolickiej	10	671/92/B/1-10
52.	Wielowieś	Ścinawa	Kościół pw. Narodzenia NMP	29	
53.	Wielowieś 22	Ścinawa	barokowy portal	1	1348/B/06
54.	Zaborów	Ścinawa	Kościół pw. Wniebowzięcia NMP	15	673/122
55.	Zaborów	Ścinawa	Pałac	1	
ŁĄCZNIE				1701	

ZAL. NR 6.**OBSZARY ZABYTEKOWE I ARCHEOLOGIA W POWIECIE LUBIŃSKIM.**

Gmina	Lp.	Miejscowość	I. Wykaz obszarów zabytkowych	II. Wykaz zabytków archeologicznych	
				stan. archeolog.	obszary ochr. archeolog.
gmina i miasto Lubin	1.	Buczynka		5	jak w kolumnie I oraz obszary objęte strefą „OW” ochrony konserwatorskiej w obowiązujących mpzp
gmina i miasto Lubin	2.	Bukowna		8	
gmina	3.	Chróstnik	historyczny układ ruralistyczny wsi	26	

i miasto Lubin				
gmina i miasto Lubin	4.	Czerniec		9
gmina i miasto Lubin	5.	Dąbrowa Górna		11
gmina i miasto Lubin	6.	Gogołowice	historyczny układ ruralistyczny wsi	3
gmina i miasto Lubin	7.	Gola		8
gmina i miasto Lubin	8.	Gorzelin		13
gmina i miasto Lubin	9.	Gorzycza		9
gmina i miasto Lubin	10.	Karczowiska		
gmina i miasto Lubin	11.	Kłopotów		15
gmina i miasto Lubin	12.	Krzeczyn Mały	historyczny układ ruralistyczny wsi	16
gmina i miasto Lubin	13.	Krzeczyn Wielki		35
gmina i miasto Lubin	14.	Księgienice	historyczny układ ruralistyczny wsi	24
gmina i miasto Lubin	15.	Lisiec		21
gmina i miasto Lubin	16.	Lubin	historyczny układ urbanistyczny Lubina - wpisany do rejestru zabytków decyzją z dnia 25.11.1956 r. pod numerem A/2676/379	
gmina i miasto Lubin	17.	Lubin	nowożytny historyczny układ urbanistyczny, kształtowany do 1945 r.	52
gmina i miasto Lubin	18.	Lubin	historyczny układ ruralistyczny wsi Stary Lubin	
gmina i miasto Lubin	19.	Lubków		1

gmina i miasto Lubin	20.	Miłoradzice		13	
gmina i miasto Lubin	21.	Miłosna		2	
gmina i miasto Lubin	22.	Miroszowice		4	
gmina i miasto Lubin	23.	Niemstów	historyczny układ ruralistyczny wsi	28	
gmina i miasto Lubin	24.	Obora		42	
gmina i miasto Lubin	25.	Osiek	historyczny układ ruralistyczny wsi	22	
gmina i miasto Lubin	26.	Pieszków		27	
gmina i miasto Lubin	27.	Raszowa Duża		9	
gmina i miasto Lubin	28.	Raszowa Mała		1	
gmina i miasto Lubin	29.	Raszówka		7	
gmina i miasto Lubin	30.	Siedlce	historyczny układ ruralistyczny wsi	24	
gmina i miasto Lubin	31.	Składowice	historyczny układ ruralistyczny wsi	19	
gmina i miasto Lubin	32.	Szklary Górne	historyczny układ ruralistyczny wsi	24	
gmina i miasto Lubin	33.	Ustronie		10	
gmina i miasto Lubin	34.	Wiercień		5	
gmina i miasto Lubin	35.	Zimna Woda	historyczny układ ruralistyczny wsi	6	
gmina Rudna	1.	Brodowice		23	jak w kolumnie I oraz obszary objęte strefą „OW” ochrony konserwatorskiej
gmina	2.	Brodów		10	

Rudna					w obowiązujących mpzp
gmina Rudna	3.	Bytków		3	
gmina Rudna	4.	Chełm		15	
gmina Rudna	5.	Chobienia	Historyczny układ urbanistyczny Chobieni - wpisany do rejestru zabytków decyzją z dnia 17.05.1968 r. pod numerem A/2637/1941		
gmina Rudna	6.	Chobienia	historyczny układ ruralistyczny wsi	55	
gmina Rudna	7.	Ciechłowice		7	
gmina Rudna	8.	Gawłowice			
gmina Rudna	9.	Gawronki - Gawrony Małe			
gmina Rudna	10.	Gawrony		51	
gmina Rudna	11.	Górzyn	historyczny układ ruralistyczny wsi	18	
gmina Rudna	12.	Gwizdanów		8	
gmina Rudna	13.	Juszowice		13	
gmina Rudna	14.	Kęblów		11	
gmina Rudna	15.	Kliszów		15	
gmina Rudna	16.	Koźlice		21	
gmina Rudna	17.	Miłogoszcz	historyczny układ ruralistyczny	3	
gmina Rudna	18.	Mleczno		16	
gmina Rudna	19.	Naroczyce	historyczny układ ruralistyczny wsi	37	
gmina Rudna	20.	Nieszczyce		34	
gmina Rudna	21.	Olszany	historyczny układ ruralistyczny wsi	35	
gmina Rudna	22.	Orsk	historyczny układ ruralistyczny wsi	39	
gmina Rudna	23.	Pielgrzymów		21	
gmina Rudna	24.	Radomiłów	historyczny układ ruralistyczny wsi		
gmina Rudna	25.	Radoszyce	historyczny układ ruralistyczny wsi	32	
gmina Rudna	26.	Rudna	historyczny układ urbanistyczny		

Rudna			Rudnej - wpisany do rejestru zabytków decyzją z dnia 25.11.1956 r. pod numerem A/2681/380		
gmina Rudna	27.	Rudna	historyczny układ ruralistyczny wsi	26	
gmina Rudna	28.	Rynarcice	historyczny układ ruralistyczny wsi	11	
gmina Rudna	29.	Stara Rudna	historyczny układ ruralistyczny wsi	13	
gmina Rudna	30.	Studzionki		29	
gmina Rudna	31.	Toszowice		22	
gmina Rudna	32.	Wądroże		32	
gmina Rudna	33.	Wysokie	historyczny układ ruralistyczny	14	
gmina Ścinawa	1.	Buszkowice	historyczny układ ruralistyczny wsi	23	jak w kolumnie I oraz obszary objęte strefą „OW” ochrony konserwatorskiej w obowiązujących mpzp
gmina Ścinawa	2.	Chełmek Wołowski		11	
gmina Ścinawa	3.	Ciechłowice		2	
gmina Ścinawa	4.	Dąbrowa Dolna		15	
gmina Ścinawa	5.	Dąbrowa Środkowa			
gmina Ścinawa	6.	Dębiec		14	
gmina Ścinawa	7.	Dłużyce	historyczny układ ruralistyczny wsi	17	
gmina Ścinawa	8.	Dziesław		29	
gmina Ścinawa	9.	Dziewin	historyczny układ ruralistyczny wsi	23	
gmina Ścinawa	10.	Jurcz		17	
gmina Ścinawa	11.	Krzyżowa		15	
gmina Ścinawa	12.	Lasowice		11	
gmina Ścinawa	13.	Parszowice	historyczny układ ruralistyczny wsi	16	
gmina Ścinawa	14.	Przychowa	historyczny układ ruralistyczny wsi	20	
gmina Ścinawa	15.	Redlice	historyczny układ ruralistyczny wsi	10	
gmina Ścinawa	16.	Ręszów		30	

gmina Ścinawa	17.	Sitno		15
gmina Ścinawa	18.	Ścinawa	historyczny układ urbanistyczny Ścinawy - wpisany do rejestru zabytków decyzją z dnia 17.05.1968 r. pod numerem A/2684/1944	
gmina Ścinawa	19.	Ścinawa	nowożytny historyczny układ urbanistyczny, kształtowany do 1945 r.	73
gmina Ścinawa	20.	Turów		8
gmina Ścinawa	21.	Tymowa	historyczny układ ruralistyczny wsi	70
gmina Ścinawa	22.	Wielowieś	historyczny układ ruralistyczny wsi	8
gmina Ścinawa	23.	Zaborów	historyczny układ ruralistyczny wsi	17